

Mestna občina Celje
Komisija Mladi za Celje

Utesnjeni, prilagojeni, razumljeni?

Problematika slovenščine kot drugega jezika v izobraževanju: študija primera

RAZISKOVALNA NALOGA

Avtor:

Žan Luka Umičević, 3. letnik

Mentorica:

Ana Lavbič, prof.

Celje, marec 2023

Kajuhova 2, 3000 Celje

RAZISKOVALNA NALOGA

Tematsko področje: SLOVENISTIKA

Avtor:

Žan Luka Umičević, 3. letnik

Mentorica:

Ana Lavbič, prof.

Mestna občina Celje, Mladi za Celje

Celje, 2023

KAZALO

1 POVZETEK	7
2 UVOD	10
2. 1 HIPOTEZE	10
2. 2 METODOLOGIJA.....	10
3 TEORETIČNI DEL.....	12
3. 1 Osnovne opredelitve raziskovalnih pojmov	12
3. 1. 1 Prvi ali primarni jezik	12
3. 1. 2 Drugi ali sekundarni jezik.....	12
3. 1. 3 Tuji jezik	13
3. 2 Učenje in usvajanje (tujega) jezika	14
3. 2. 1 Razlikovanje med pojmi: usvajanje in učenje	14
3. 2. 2 Učenje in usvajanje J1 in J2.....	15
3. 2. 3 Primerjava usvajanja J1 in J2	15
3. 3 Dejavniki, ki vplivajo na usvajanje drugega jezika	17
3. 3. 1 Starost.....	17
3. 3. 2 Spol	18
3. 3. 3 Spoznavne zmožnosti	18
3. 3. 4 Osebnostne lastnosti	19
3. 3. 5 Jezikovna nadarjenost	19
3. 3. 6 (Učna) Motivacija.....	19
3. 3. 7 Kognitivni slog.....	20
3. 3. 8 Šola	20
3. 3. 9 Stik z jezikom	20
3. 3. 10 Transfer in interferenca.....	21
4 OPREDELITEV TESTNEGA VZORCA.....	22
4. 1 Pojasnila in opombe	22
4. 2 Jezikovni profili dijakov.....	22
4. 3 Raziskovalni instrumentarij	25
4. 3. 1 Tipologija jezikovnih napak.....	25
5 JEZIKOVNA ANALIZA	27
5. 1 Dopolnjevalna naloga	27
5. 1. 1 Sklop A: Samostalni (in pridevnik)	28
5. 1. 2 Sklop B: Zaimki.....	33
5. 1. 3 Sklop C: Števniki.....	35

5. 1. 4 Sklop D: Glagol	37
5. 1. 5 Sklop E: Mešani primeri	41
5. 2 Analiza narekov	44
5. 3 Pisna jezikovna produkcija	53
6 SOOČANJE S SLOVENŠČINO KOT DRUGIM JEZIKOM – med teorijo in pedagoško prakso	60
6. 1 INTERVJUJI	66
6. 1. 1 Intervju z dr. Mihaelo Knez in dr. Damjano Kern Andoljšek (Center za slovenščino kot drugi in tuji jezik)	66
6. 1. 2 Intervju z mag. Moniko Kovačič (I. osnovna šola Žalec)	68
6. 1. 3 Intervju z Urško Lesnik (I. gimnazija v Celju)	71
6. 1. 4 Intervju z dr. Ireno Velikonja Kolar (Gimnazija Šentvid)	74
6. 1. 5 Intervju z Yaroslavom Lendielom (I. gimnazija v Celju, 4. letnik)	76
7 RAZPRAVA	79
8 SKLEPI IN ZAKLJUČEK	84
9 VIRI IN LITERATURA	88
10 PRILOGE	89
10. 1 Uvodni anketni vprašalnik za dijake (priloga 1)	89
10. 2 Jezikovni test (priloga 2)	91
10. 3 Slika – jezikovni test, naloga 3 (priloga 3)	95
10. 4 Anketni vprašalnik za profesorje slovenščine (priloga 4)	96

Kazalo tabel

Tabela 1: Primerjava usvajanja J1 in J2	16
Tabela 2: Grafični prikaz rešitve: uhani	28
Tabela 3: Grafični prikaz rešitve: vilice	28
Tabela 4: Grafični prikaz rešitve: človek	28
Tabela 5: Grafični prikaz rešitve: profesorica Anja Tomšič	29
Tabela 6: Grafični prikaz rešitve: Jernej	29
Tabela 7: Grafični prikaz rešitve: nov, svetovni, prihodnji	30
Tabela 8: Grafični prikaz rešitve: klovn	30
Tabela 9: Grafični prikaz rešitve: Ljubljana	30
Tabela 10: Grafični prikaz rešitve: strop	31
Tabela 11: Grafični prikaz rešitve: stari starši	31
Tabela 12: Grafični prikaz rešitve: tekmovanje	31
Tabela 13: Grafični prikaz rešitve: počitnice	31
Tabela 14: Grafični prikaz rešitve: Vesna, Uroš	32
Tabela 15: Povzetek analize sklopa A	33
Tabela 16: Grafični prikaz rešitve: vi, ona	33

Tabela 17: Grafični prikaz rešitve: onadva	34
Tabela 18: Grafični prikaz rešitve: oni	34
Tabela 19: Grafični prikaz rešitve: mi	34
Tabela 20: Povzetek analize sklopa B	35
Tabela 21: Grafični prikaz rešitve: devetindevetdeset, tri	35
Tabela 22: Grafični prikaz rešitve: štiri	36
Tabela 23: Grafični prikaz rešitve: osem	36
Tabela 24: Povzetek analize sklopa C	37
Tabela 25: Grafični prikaz rešitve: poslati	37
Tabela 26: Grafični prikaz rešitve: morati	38
Tabela 27: Grafični prikaz rešitve: ne moči	38
Tabela 28: Grafični prikaz rešitve: snežiti	38
Tabela 29: Grafični prikaz rešitve: iti	38
Tabela 30: Grafični prikaz rešitve: opazovati	39
Tabela 31: Grafični prikaz rešitve: želeči, ne imeti, prašek	39
Tabela 32: Grafični prikaz rešitve: govoriti	39
Tabela 33: Grafični prikaz rešitve: biti, iti	40
Tabela 34: Grafični prikaz rešitve: biti	40
Tabela 35: Povzetek analize sklopa D	41
Tabela 36: Grafični prikaz rešitve: pesem, lepa stvar, oni	41
Tabela 37: Grafični prikaz rešitve: služba, otrok	42
Tabela 38: Grafični prikaz rešitve: arheologija, dve leti, domače delo, počitnice, delo	42
Tabela 39: Povzetek analize sklopa E	43
Tabela 40: Legenda korekturnih označb	44
Tabela 41: Analiza pisne jezikovne produkcije dijaka X1 (narek):	45
Tabela 42: Analiza pisne jezikovne produkcije dijaka X2 (narek)	46
Tabela 43: Analiza pisne jezikovne produkcije dijaka X3 (narek)	47
Tabela 44: Analiza pisne jezikovne produkcije dijaka X4 (narek)	48
Tabela 45: Analiza pisne jezikovne produkcije dijaka X5 (narek)	49
Tabela 46: Analiza pisne jezikovne produkcije dijaka X6 (narek)	50
Tabela 47: Analiza pisne jezikovne produkcije dijaka X7 (narek)	51
Tabela 48: Analiza pisne jezikovne produkcije dijaka X8 (narek)	52
Tabela 49: Pisna jezikovna produkcija dijaka X1 (ubesediljenje)	54
Tabela 50: Pisna jezikovna produkcija dijaka X2 (ubesediljenje)	54
Tabela 51: Pisna jezikovna produkcija dijaka X3 (ubesediljenje)	55
Tabela 52: Pisna jezikovna produkcija dijaka X4 (ubesediljenje)	55
Tabela 53: Pisna jezikovna produkcija dijaka X5 (ubesediljenje)	56
Tabela 54: Pisna jezikovna produkcija dijaka X6 (ubesediljenje)	57
Tabela 55: Pisna jezikovna produkcija dijaka X7 (ubesediljenje)	58
Tabela 56: Pisna jezikovna produkcija dijaka X8 (ubesediljenje)	59

Kazalo grafikonov

Grafikon 1: Udeležba na seminarjih poučevanja slovenščine kot drugega jezika (za tujgovoreče) med učitelji	64
---	----

Kazalo shematičnih prikazov

Shema 1: Klasifikacija napak pri jezikovni analizi vstavljanja besed	27
Shema 2: Shematični prikaz analize jezikovnih produkcij (narekov)	44
Shema 3: Shematični prikaz analize samostojnih pisnih jezikovnih produkcij.....	53

Kazalo slik

Slika 1: Slike iz jezikovnega testa.....	53
---	----

1 POVZETEK

V teoretičnem delu raziskovalne naloge sem definiriral osnovne pojme, povezane z raziskovanjem slovenščine kot drugega jezika. Razlikoval sem med pojmi prvi, drugi in tuji jezik ter učenje in usvajanje, poudaril, da sta koncept in področje raziskovanja široka, in predstavil obravnavano področje z različnimi teoretičnimi opredelitvami in pogledi več avtorjev. Zapisal sem tudi nekaj o dejavnikih, ki vplivajo na znanje in usvajanje jezika. V sklopu empiričnega dela naloge sem izvedel jezikovni test z anketnim vzorcem osmih tujejezičnih dijakov in ga analiziral. Rezultati raziskave so pokazali, da dijaki zelo različno usvajajo jezikovno znanje, kar sem povezal z več dejavniki, ki na to vplivajo. Ob analizi testnih nalog sem ugotovil, da so testiranci poleg neuvrščenih napak in izpustov predvsem veliko povzemali po J1, njihovo jezikovno znanje pa variira. Opravi sem tudi intervjuje z različnimi strokovnjaki in učitelji, ki se v praksi soočajo s problematiko slovenščine kot drugega jezika. Učitelji so poudarjali, da so med tujejezičnimi dijaki razlike, ki se opažajo tudi pri delu v razredu in jim povzročajo izzive, s katerimi se zelo različno soočajo. Za te izzive bi morali poiskati sistemske rešitve na državni ravni.

Ključne besede: drugi jezik, usvajanje, učenje, jezikovni test, soočanje, praksa, mnenje profesorjev

ABSTRACT

In the theoretical part of the research paper, I defined the basic terms related to the study of Slovene as a second language. I distinguished between the concepts of first, second and foreign language as well as learning and acquisition. I emphasised that the concept and the field of research are broad, and I presented the discussed field with different theoretical definitions and views of several authors. I also wrote a little about the factors that influence language proficiency and acquisition. In the empirical part of the paper, I administered a language test to a sample of eight foreign language students and evaluated it. The results of the study showed that students acquire language skills in very different ways, which I attributed to various influencing factors. When I analysed the test items, I found that the test takers were strongly influenced by their L1 and also made unclassified errors and omissions, but their language skills were different. I also conducted interviews with various experts and teachers who face the problem of Slovene as a second language in practice. The teachers emphasised that there are differences between foreign language learners, which also show up in the classroom and present them with very different challenges. For these challenges, we should look for systemic solutions at the state level.

Key words: second language, acquisition, learning, language test, confronting with challenges challenges, practice, teachers' opinion

ZAHVALA

non scholæ sed vitæ discimus

Želel bi se zahvaliti svoji mentorici Ani Lavbič, ki mi s pristnimi in uporabnimi raziskovalnimi nasveti vsak trenutek stoji ob strani in me spremlja na raziskovalni poti. Prav tako hvala za lekturo naloge.

Hvala Marjetki Pintarič za prevod povzetka v angleščino.

Hvala vsem tujegovorečim dijakom, ki so bili pripravljeni sodelovati v raziskavi, in učiteljem celjskih osnovnih in srednjih šol, ki so izpolnjevali anketni vprašalnik.

Hvala Urški Lesnik za pomoč in svetovanje pri jezikovni analizi dijakov, ki jim je prvi jezik ruščina, ter za intervju. Za čas in pomoč pri intervjujih se zahvaljujem tudi mag. Moniki Kovačič, dr. Mihaeli Knez in dr. Damjani Kern Andoljšek ter dr. Ireni Velikonja Kolar.

Zahvalil bi se tudi vsem ostalim, ki so me podpirali v času nastajanja naloge.

2 UVOD

Ob sodobnih geopolitičnih situacijah in družbenih procesih, v katere je mnogokrat vpleten tudi jezik, ki posamezniku predstavlja osnovno sredstvo sporazumevanja in stik s svetom, je vse bolj izpostavljen tudi koncept drugega jezika, o katerem je vedno bolj pomembno razmišljati. Tujci se vključujejo v slovenski izobraževalni sistem, ki jih v neki meri podpira pri vključevanju v učni proces, a jih obenem postavlja pred mnoge izzive. Ti se z njimi različno uspešno spopadajo, kar se kaže v različni zmožnosti sporazumevanja v jeziku okolja. Tudi učitelji so postavljeni pred številne preizkušnje, s katerimi se ob delu s temi učenci soočajo pri pouku.

2. 1 HIPOTEZE

Hipoteza 1: Znanje slovenskega jezika ni odvisno le od časa prebivanja v Sloveniji.

Hipoteza 2: V znanju slovenskega jezika tujejezičnih učencev se pomembno odražajo jezikovne posebnosti njihovega prvega jezika.

Hipoteza 3: Testiranci bodo uspešnejši v reševanju jezikovnih nalog, manj uspešni pa v samostojnem tvorjenju besedila (ubesediljenje).

Hipoteza 4: Učitelji in tujejezični učenci se pri pouku soočajo z mnogo izzivi.

Hipoteza 5: Učitelji se zelo različno soočajo s problematiko vključevanja tujejezičnih učencev v izobraževanje.

Hipoteza 6: Učitelji menijo, da imajo tujejezični učenci dovolj prilagoditev pri NPZ-ju in maturi.

2. 2 METODOLOGIJA

Med raziskovanjem sem posegal po več metodah, s katerimi sem pridobival in analiziral podatke. V raziskovalni nalogi sem uporabil metodo študija literature, metodo intervjuvanja, anketiranja in testiranja tujegovorečih dijakov (testni vzorec) ter analiziranja pridobljenih podatkov. Ustvaril sem več anketnih vprašalnikov. Uvodni vprašalnik za dijake (priloga 1) je vseboval 13 vprašanj odprtega tipa, s katerimi sem določal in zapisal jezikovne profile dijakov. Da bi pridobil mnenja učiteljev osnovnih in srednjih šol o soočanju s slovenščino kot drugim jezikom, sem tudi zanje sestavil anketni vprašalnik, ki je vseboval vprašanja odprtega tipa. Odgovore na ta vprašanja sem nato analiziral in v nalogo vključil kot sintezo odgovorov anketnih skupin (profesorjev). Ker so se vprašanja navezovala na različne specifikacije respondenta, je število le-teh med njimi variiralo. Vsi anketni vprašalniki v raziskovalni nalogi so bili anonimni. Anketirani so anketni vprašalnik izpolnjevali februarja 2023 preko spletnega portala 1ka. V začetku februarja 2023 sem zbral tudi testno skupino dijakov (dijaki testiranci), ki so rešili jezikovni test (priloga 3), s katerim sem pridobil pomembne podatke za jezikovno

analizo in jezikovni oris posameznega dijaka testiranja. Z rezultati anket in testnih vprašalnikov sem preverjal zastavljene hipoteze.

Februarja in marca 2023 sem opravil tudi intervjuje z različnimi strokovnjaki, ki so mi s svojim znanjem pomagali pridobiti širši vpogled v področje slovenščine kot drugega jezika. Intervju sem opravil z glavno ocenjevalko na maturi iz slovenskega jezika, dr. Ireno Velikonja Kolar, pa tudi z dr. Mihaelo Knez in dr. Damjano Kern Andoljšek s Centra za slovenščino kot drugi in tuji jezik. Ker sem želel izvedeti več o poučevanju slovenščine kot drugega jezika v pedagoški praksi, sem intervju opravil tudi z mag. Moniko Kovačič in Urško Lesnik.

3 TEORETIČNI DEL

3. 1 Osnovne opredelitve raziskovalnih pojmov

Koncept slovenščine kot drugega jezika je široko zastavljena raziskovalna tematika, ki je že bila obravnavana med mnogo jezikoslovci in avtorji. Strokovna literatura zato nedvomno že v osnovi ponuja precej poglobljeno in dodelano znanje ter različne pristope k problematiki. Ker se ti pristopi med različnimi avtorji nekoliko razlikujejo, jih je pomembno poznati in opredeliti osnovna teoretična izhodišča. Problematika slovenščine kot drugega jezika je zelo aktualna in ne vsebuje le teoretičnih izhodišč občega jezikoslovja, temveč se loteva tudi drugih vprašanj – dotika se psiholoških, socioloških, geografskih in številnih drugih sfer, ki so pomemben del naše družbe. Da bi lažje razumeli obravnavano, definirajmo temeljne teoretične pojme.

3. 1. 1 Prvi ali primarni jezik

Prvi ali primarni jezik (v nadaljevanju tudi J1) je tisti jezik, ki se ga posameznik uči najprej (v času pred učenjem kateregakoli drugega jezika) in v svojem primarnem socializacijskem okolju. Pred tem človek nima jezika (Pirih Svetina, 2005). Nekatera literatura ga imenuje in celo enači s terminom materni jezik ali materinščina, vendar se v zadnjem času pogosteje uporablja nevtrarno poimenovanje prvi jezik (Rot Vrhovec, 2016). Glede na opredelitev se zdi, da naj bi otrok prevzel materni jezik od matere, vendar v vseh primerih ni tako – otrok se namreč lahko najprej nauči jezika, ki ga govori in uporablja njegov oče, in ni nujno, da ga mama obvlada. Lewandowski (1994, v Pirih Svetina, 2005) zato razlaga, da prvi jezik ni nujno materni jezik ali sploh najpogostejše sredstvo komunikacije. Redkeje prvi jezik imenujemo tudi izvorni ali izhodiščni jezik, literatura pa govorca prvega jezika na določenem (geografskem) območju, kjer ta govori jezik okolja, imenuje tudi rojeni ali domači (»naravni«) govorec (pogosto v ang. jeziku kot *native speaker*).

3. 1. 2 Drugi ali sekundarni jezik

Pirih Svetina (2005) v monografiji po Kleinu povzema definicijo, da je drugi jezik (v nadaljevanju tudi J2) tisti jezik, ki je za posameznika sredstvo komunikacije vzporedno z njegovim prvim jezikom (J1). Usvaja se v okolju, kjer se J2 govori. Ferbežarjeva (1999, v Rot Vrhovec, 2016) opredeljuje drugi jezik, ki mu pravi tudi jezik okolja, kot: »Tisti, ki se ga posameznik uči v šoli in iz okolja ter je uradni jezik in/ali jezik uradnega življenja v določeni državi, človek pa se ga nauči zaradi sporazumevalnih potreb.« Nekateri avtorji drugi jezik poimenujejo tudi kot prvi tuji jezik ali ciljni jezik.¹ Slovenščina je v Sloveniji drugi jezik tistim, ki so pripadniki narodnih manjšin – Italijanom in Madžarom, prav tako pa za Rome in priseljence.

¹ Jezik, ki je predmet poučevanja in učenja (Sešek, 2009, v Rot Vrhovec, 2016).

Ob učenju in usvajanju drugega jezika je pomembno omeniti tudi pojem vmesnega jezika (tudi medjezik ali interjezik), ki nastaja v procesu usvajanja (drugega) jezika. V fazi vmesnega jezika govorniki uporabljajo jezikovne strukture in sisteme, ki ne pripadajo niti njihovemu prvemu jeziku niti drugemu jeziku, ki ga poskušajo usvojiti. Vsebuje slovnične strukture, ki so lahko tudi izmišljene in nepravilne. Gre za nekakšno fazo prehoda, saj vmesni jezik sprva vsebuje dosti elementov prvega jezika, ki se postopoma nadomeščajo z elementi drugega jezika. Ferbežarjeva opredeljuje medjezik na dva načina: kot »faze v procesu učenja, ki imajo kot bolj ali manj obstojni jezikovni sistemi več možnosti razvoja« ali pa »kot razmeroma stabilne oblike jezikovne zmožnosti z značilnostmi prvega, ciljnega ali kateregakoli drugega jezika.« Včasih se pri obstojnem sistemu vmesnega jezika zgodi, da se ta neha spreminjati – takrat govorimo o fosilizaciji jezika. Napake se ukoreninijo in jih je težko odpraviti. Fosilizacijo jezika po navadi prepoznamo, ko se napake ponavljajo redno in že več let. V literaturi pa je moč zaslediti tudi pojem poljezičnost, ko učeči se ne obvlada nobenega od dveh jezikov (Rot Vrhovec, 2016).

3. 1. 3 Tuji jezik

Tuji jezik (v nadaljevanju tudi TJ) se po strokovni literaturi razlikuje od drugega jezika. Glede na Rot Vrhovec (2016) je glavna razlika med J2 in TJ, da je tuji jezik rabljen v šolskem (razrednem) okolju, drugi jezik pa je širše uporabljan, torej ne samo v šoli, ampak tudi v nekoliko širši družbeni rabi. Ponekod po svetu, npr. v ZDA, terminov drugi jezik in tuji jezik sploh ne razločujejo – glede na literaturo Pirih Svetina pravi, da je v anglosaškem svetu bolj uveljavljen termin drugi jezik, v nemškem pa tuji jezik (Pirih Svetina, 2005). Različni avtorji opozarjajo na stopnjo »tujosti« jezika – nekateri jeziki so nam lahko manj tuji, npr. angleščina, nekateri bolj, vse to pa je odvisno od mnogo dejavnikov – primer angleščine: mnogim je manj tuja, ker je svetovno eden izmed najbolj uporabljanih jezikov (Rot Vrhovec, 2016). Ko je tuji jezik usvojen, se navadno ne uporablja v vsakodnevnih situacijah (Pirih Svetina, 2005).

3. 2 Učenje in usvajanje (tujega) jezika

3. 2. 1 Razlikovanje med pojmi: usvajanje in učenje

Da bi lahko kvalitetno in strokovno opisovali ter obravnavali teoretične pristope pri raziskovanju slovenščine kot drugega jezika, ne moremo mimo dveh pojmov, ki raziskavo venomer spremljata – to sta *učenje jezika* in *usvajanje jezika*. Poudaril bi, da imajo različni strokovnjaki različne poglede na izhodiščna pojma. Na primer: glede na opredelitev Skele in Dragarin Fojkarjeve (v nadaljevanju) se lahko prvi jezik le usvaja, medtem ko se drugi jezik usvaja in/ali uči; spet Kranjčeva (2009, v Rot Vrhovec, 2016) meni, da se lahko tudi prvega jezika učimo. Nekateri avtorji uporabljajo pojma *učenje* in *usvajanje* kot sopomenki in navajajo, da sta oba procesa povezana s pridobivanjem znanja.² Teorijo raziskovalnega dela temeljim na pristopu Nataše Pirih Svetina (2005), zato bom med pisanjem upošteval in obrazložil predvsem njeno razločitev med danimi pojmi, omenjeni pa bodo tudi drugi avtorji.

Usvajanje ali učenje?

Kot v monografiji navaja Pirih Svetina (2005), literatura razlikuje med pojmom usvajanje (acquisition, LA³) in učenje (learning, LL⁴) drugega ali tujega jezika, kar prvič uvaja Krashen v svoji teoriji nadzornega mehanizma. Posledično razlikujemo med usvojenim in naučenim znanjem. Zobl (1995, v Pirih Svetina, 2005) utemeljuje, da je usvojeno znanje povezano z nenačrtanimi in slučajnimi procesi, ki prispevajo k razumevanju jezika, in je posledično rezultat tega nezavedno, implicitno znanje – otrokovo širjenje jezikovnega znanja poteka npr. z gledanjem televizije, s pogovori ipd. (Rot Vrhovec, 2016, 37). Učenje jezika temelji na memorizaciji in reševanju problemov, ki vodi k eksplicitnemu oziroma zavestnemu znanju jezika – v večini primerov poteka učenje v šoli.

Mnogi termina uporabljajo izmenično, v skladu s svojimi prepričanji – dr. Pirih Svetina na primer uporablja v svoji monografiji oba pojma, ki ju ločuje tako: */.../ uporabljamo /.../ učenje predvsem vodeno, organizirano, načrtno pridobivanje jezika; usvajanje pa za spontano, neorganizirano, nenačrtno pridobivanje jezika, kar je iz okolja možno predvsem v situaciji usvajanja drugega jezika, ne pa tudi tujega /.../* (Pirih Svetina, 2005)

Po Skela in Dragarin Fojkar⁵ (2009, v Rot Vrhovec, 2016) povzemam šest glavnih načinov usvajanja oziroma učenja jezika:

- a) Usvajanje prvega (primarnega) jezika, J1 od otroštva.
- b) Usvajanje dveh ali več jezikov od otroštva (dvo- ali večjezičnost).
- c) Usvajanje J2 pri odraslih.
- d) Učenje J2 pri odraslih.
- e) Usvajanje J2 pri otrocih.
- f) Učenje J2 pri otrocih.

² Zato ju je lažje (in morda smiselno) kar enačiti.

³ Language acquisition.

⁴ Language learning.

⁵ Skela in Dragarin Fojkar menita, da lahko J1 le usvajamo, J2 pa usvajamo in/ali se ga učimo.

3. 2. 2 Učenje in usvajanje J1 in J2

Usvajanje prvega jezika strokovna literatura pogosto pojmuje z angleškim izrazom *first language acquisition* ali FLA. Pirih Svetina (2005) razlikuje med usvajanjem prvega jezika v smislu otrokove socializacije in učenjem prvega jezika, ki je načrtno vodeno in poteka od opismenjevanja in procesa grafemizacije jezika pa vse do višjih stopenj, npr. učenja zborne izreke. Večino struktur jezika otrok usvoji med 3. in 4. letom ter do 5. leta življenja, čeprav se denimo naš besedni zaklad seveda širi in bogati še naprej (tudi ko smo starejši). Za raven obvladanja jezika mora otrok usvojiti znanja s področij različnih jezikovnih ravnin – to po navadi poteka v vrstnem redu: fonetika (glasoslovje), semantika (pomenoslovje), morfologija (oblikoslovje), sintaksa (skladnja) in pragmatika (raba jezika) (Rot Vrhovec, 2016, 38). V osnovi ločimo monolingvističen način usvajanja prvega jezika, kjer se usvaja samo en jezik, in bilingvistični način, kjer se usvajata dva (različna) jezika hkrati (Klein, 1986, v Pirih Svetina, 2005). Lewandowski (1994, v Pirih Svetina, 2005) utemeljuje nekaj teoretičnih pristopov pri obravnavi razvoja jezika in jih uvršča med različne teorije; nativistične, interakcijske, kognitivistične, behavioristične in neobehavioristične teorije, s katerimi se v nalogi ne bomo ukvarjali.

Definicija učenja in usvajanja drugega jezika ali *second language acquisition* (SLA) se po Pirih Svetina (2005) izpelje iz teorije usvajanja prvega jezika. Na stopnji, ko se človek začne učiti ali usvajati J2, že ima predhodni jezik, J1. Proces je podoben kot pri J1 in je (najpogostejše) sekundaren (najprej se učimo J1, nato J2 itn.).

3. 2. 3 Primerjava usvajanja J1 in J2

Med usvajanjem prvega in drugega jezika nedvomno obstajajo opazne razlike, ki jih Pirih Svetina (2005) v monografiji razvršča med socialne, zunanje, kognitivne in afektivne razlike oziroma podobnosti. Štrukelj (1995, v Pirih Svetina, 2005) pravi, da je temeljna razlika med usvajanjem J1 (maternega jezika) in J2 dejstvo, da je J1 *človekova univerzalna lastnost*, J2 pa se mora človek priučiti, ker ta ne zadošča govorčevim sporazumevalnim potrebam. Skela in Dragarín Fojkarjeva (2009, v Rot Vrhovec, 2016) opozarjata, da se med usvajanjem J1 in J2 pojavljajo razlike ravno zaradi različnih pogojev, pod katerimi se jezik usvaja, in sicer: čas, vzrok za učenje ipd. Razlika je tudi, da je pogoj za usvojitev J1 socializacija človeka, medtem ko J2 temelji tudi na predhodno že obstoječem znanju (iz usvajanja J1), ki je v pomoč usvajanju J2.

Po Pirih Svetina (2005) in Kranjc (2004, v Rot Vrhovec 2016) povzemam tabelni zapis in izpostavljam izbrane in ključne podobnosti in razlike med usvajanjem J1 in J2.⁶

⁶ Originalna tabela je dostopna v Pirih Svetina, 2005.

Tabela 1: Primerjava usvajanja J1 in J2

	USVAJANJE J1	USVAJANJE J2
<i>socialne razlike in podobnosti:</i>		
potek in dostop	poteka od zgodnjega otroštva, dostop do jezika je neomejen	poteka za učenjem J1, dostop do jezika je lahko tudi omejen
spoznavne možnosti	so manj razvite	so bolj razvite
<i>kognitivne razlike in podobnosti:</i>		
razvoj	jezikovni razvoj poteka hkrati s kognitivnim	kognitivni razvoj je potekal pred usvajanjem J2
tempo	usvajanje J1 je hitro	usvajanje J2 je odvisno od tempa posameznika
sistematičnost in način usvajanja	razvoj je sistematičen, način usvajanja je enak pri posameznikih	razvoj je sistematičen, način usvajanja je odvisen od posameznika
predhodno znanje/izkušnje	pred usvajanjem J1 še ni bil usvojen noben jezik	pri usvajanju J2 si lahko pomagamo z že pridobljenim znanjem katerega drugega jezika, ki smo ga usvojili
mentalna slovnica	je večja od jezikovnega podatka, ki ga posameznik sprejema	je manjša od jezikovnega podatka, ki ga posameznik sprejema
uspešnost in fosilizacija	usvajanje je neizogibno in uspešno, ni fosilizacije	usvajanje ni neizogibno in ni vedno uspešno (zaključí se lahko na katerikoli stopnji), lahko pride tudi do fosilizacije jezika
negativen vnos struktur drugega jezikovnega sistema	ni možen	se včasih zgodi
<i>afektivne razlike in podobnosti:</i>		
vloga stališč	vloga motivacije in osebnih stališč je zanemarljiva (ker je usvajanje nezavedno in neizogibno)	vloga motivacije in osebnih stališč ni zanemarljiva – te lastnosti so v procesu usvajanja pomembne in vplivajo na hitrost in uspešnost le-tega

(Povzeto po: Pirih Svetina, 2005, str. 23, 24 in Rot Vrhovec, 2016, dostop 5. 3. 2023)

3. 3 Dejavniki, ki vplivajo na usvajanje drugega jezika

Glede na strokovno literaturo različni avtorji navajajo različne opredelitve in razmestitve dejavnikov, ki vplivajo na usvajanje drugega jezika (v nadaljevanju kot J2). Po opredelitvi Klein (1986, v Pirih Svetina, 2005) so tri temeljne sestavine, ki omogočajo usvajanje J2, motivacija (pripravljenost za učenje), jezikovna sposobnost (nadarjenost) in dostop do jezika. Ob tem je še mnogo dejavnikov, ki vplivajo na usvajanje J2 pri posamezniku. Pirih Svetina (2005) razločuje med naslednjimi dejavniki:

- a) biološko-fizični dejavniki (npr. starost, spol, telesno stanje ipd.),
- b) psihološki dejavniki (npr. kognitivne sposobnosti, jezikovna nadarjenost, osebne lastnosti, motivacija za učenje, stališča do kulture in govorcev ciljnega jezika ipd.),
- c) socialni dejavniki (npr. geografski, narodnostnojezikovni, izobrazbeni, socialnoekonomski, učno okolje, informiranost ipd.).

3. 3. 1 Starost

Že v preteklosti je bilo opravljenih mnogo raziskav, ki so preučevale in utemeljevale povezanost dejavnika starosti z učenjem drugega ali tujega jezika. S tovrstnimi poskusi so znanstveniki in avtorji ugotovili marsikaj, kar je prispevalo k temu, da danes precej dobro poznamo pomembnost starosti pri usvajanju J2.

Starost usvajanja drugega ali tujega jezika ali AoA⁷ je opredeljena kot starost, pri kateri se učeči »poglobijo v koncept J2« navadno kot priseljenci – torej se začnejo z J2 ukvarjati. Ta starost se razlikuje od starosti, pri kateri se posameznik prvič sreča z J2 ali AoE⁸, ki se navadno pojavi v šolskem okolju, z obiski v državo ali okolje, kjer se J2 govori, pri srečanju s sorodniki, ki govorijo J2 ipd. (Birdsong, 2006).

Predstavil bom nekaj izsledkov že opravljenih študij in njihove sklepe. R. I. Mayberry, Lock in Kazmi (2002) so ugotovili, da so posamezniki, ki so bili v zgodnjem obdobju izpostavljeni nekemu jeziku, dosegli višjo raven jezikovne zmožnosti v J2 kot tisti, ki niso imeli zgodnje izkušnje z nobenim jezikom. Med mnogo raziskavami spet nekateri menijo, da otroci J2 najlažje in najhitreje usvojijo, ko so še majhni, med 3. in 5. letom, drugi menijo, da imajo otroci, ki J2 usvajajo do 15. leta, možnost enake stopnje znanja jezika kot naravni govorci, pa tudi če so priseljenci (Rot Vrhovec, 2016). V literaturi Nataše Pirih Svetina (2005) je v teoretičnem delu predstavljena raziskava tujih avtorjev, ki je pokazala, da otroci in odrasli usvajajo strukture drugega jezika na podoben način (v podobnem zaporedju), pokaže pa se razlika v hitrosti in uspešnosti usvajanja J2. Glede na raziskave je starost pomembna predvsem pri hitrosti usvajanja J2 – najstniki se drugega jezika naučijo precej hitreje od odraslih (Hatch, 1983, v Pirih Svetina, 2005). Navajam ugotovitve Ellisa (1986, v Pirih Svetina, 2005):

- *Starost, pri kateri začne nekdo usvajati drugi jezik, ne igra nobene vloge pri zaporedju usvajanja elementov drugega jezika.*

⁷ Age of acquisition (= starost usvajanja)

⁸ Age of exposure (= starost, pri kateri je posameznik prvič izpostavljen J2)

- *Začetna starost, pri kateri začne nekdo usvajati drugi jezik, vpliva na hitrost pri usvajanju. Najstniki so hitrejši in uspešnejši od mlajših otrok in odraslih (predvsem pri usvajanju slovnice in besednjaka).*
- *Število let izpostavljenosti drugemu jeziku in začetna starost, pri kateri je nekdo začel usvajati jezik, vplivajo na končni rezultat (tj. stopnjo usvojenega znanja). Večje število let izpostavljenosti drugemu jeziku pripomore k večji sporazumevalni učinkovitosti v drugem jeziku, nižja začetna starost pa k izgovorjavi, ki je bližja izgovorjavi rojenih oz. domačih govorcev.*

Larsen Freeman in Long (1991, v Pirih Svetina, 2005) navajata štiri razlage, zakaj starost vpliva na učenje J2; to so socialno-psihološka, kognitivna, učna in nevrofiziološka razlaga (hipoteza o kritičnem obdobju za učenje drugega jezika⁹).

Hipoteza o kritičnem obdobju za učenje jezika pravi, da obstaja določena starost,¹⁰ pri kateri učeči izgubi polno zmožnost, da bi se jezika naučil v celoti. Ta starostna meja variira med 6 in 12 let – glede na nekatere avtorje prvih deset let življenja, nekateri pa pravijo do začetka pubertete. V osnovi naj bi, glede na hipotezo, možgani prvih deset let omogočali polno in naravno in nenaporno usvajanje jezika. Ko človek preseže to starostno mejo, se možgani spremenijo in učenje ni več tako lahko in brezpogojno kot prej. Zato starejši ljudje redko usvojijo jezik tako dobro in do te mere kot mlajši otroci (Pirih Svetina, 2005).

3. 3. 2 Spol

O vplivih spola na zmožnost učenja in usvajanja J2 piše Rot Vrhovec (2016), ki v svojem delu (med drugim) predstavlja rezultate že izvedenih raziskav, izmed katerih bom poudaril ključne in najbolj ilustrativne. Oxford (1993, v Rot Vrhovec, 2016) je v svoji raziskavi preučevala razlike med dečki in deklicami pri učnih strategijah pri učenju drugega jezika. Ugotovila je, da so med dečki in deklicami razlike – deklice namreč pogosteje uporabljajo spoznavne, metkognitivne in socialne strategije, medtem ko dečki pogosteje kompenzacijske strategije. Enako so ugotovili v raziskavi Chang, Liu in Lee (2007, v Rot Vrhovec, 2016), kjer pa so sicer poudarili, da med spoloma ni razlik v rabi spominskih, kompenzacijskih in emocionalnih strategij.¹¹

3. 3. 3 Spoznavne zmožnosti

Žagar (2001, v Rot Vrhovec, 2016) razločuje tri značilnosti spoznavnih zmožnosti, in sicer stopnjo razvoja zmožnosti, strukturo zmožnosti in hitrost miselnega razvoja. Razlika se kaže predvsem v sposobnosti – nekateri učenci so bolj sposobni, nekateri manj in temu je treba (glede na učno sposobnost) prilagajati tudi zahtevnost nalog, ki jih rešujejo.¹² Po Gardnerjevi teoriji več kot sedmih razvitih inteligenc, tudi jezikovne inteligence, lahko povzemamo, da imajo učeči se lahko eno (ali več) razvito nadpovprečno, medtem ko so ostale povprečne. Carroll in Sapon (1963, v Rot Vrhovec, 2016) sta celo ustvarila preizkus za predvidevanje uspešnosti učenja tujega jezika – opira se na štiri vrste zmožnosti, in sicer zmožnost glasovnega

⁹ The critical period hypothesis.

¹⁰ »cut off age«

¹¹ Kljub temu, da Oxford (1993) ugotavlja, da so dečki spretnejši pri uporabi kompenzacijskih strategij.

¹² Npr. v šoli.

kodiranja (prepoznavanje glasov TJ), slovnično občutljivost (prepoznavanje vloge besed v povedih), zmožnost induktivnega učenja jezika (skepanje pravil iz vzorcev) ter spomin in učenje (priključitev povedi in besed med J1 in J2) (Rot Vrhovec, 2016).

3. 3. 4 Osebnostne lastnosti

Pri osebnostnih lastnostih govorimo predvsem o načelu intravertiranosti in ekstravertiranosti. Velja, da so ekstravertirani ljudje, ki načeloma lažje navezujejo stike in so posledično bolj izpostavljeni jezikovnemu vnosu (pogostejša raba besed), uspešnejši pri učenju jezika. Pomembno je tudi poudariti vlogo samozavesti pri učenju drugega jezika. V Rot Vrhovec (2016) je zapisano, da je samozavest pomemben napovednik znanja in dejavnik, ki vpliva na ustno izražanje. Samozavestni otroci po navadi v večji meri sodelujejo in navezujejo stike (tudi izven šole), kar lahko za učečega se pomeni večji jezikovni vnos in boljši napredek (pri učenju J2).

Med osebnostnimi lastnostmi, ki lahko vplivajo na učenje jezika, so tudi socialne spretnosti, pripravljenost za tveganje (risk-taking), empatičnost, inhibicija in tolerantnost (Pirih Svetina, 2005) (Rot Vrhovec, 2016).

3. 3. 5 Jezikovna nadarjenost

Skehan (1991, v Pirih Svetina, 2005) definira jezikovno nadarjenost kot »talent za učenje jezika, ki je odvisen od inteligentnosti in ni rezultat predhodnih učnih izkušenj – je relativno stabilen in pri posameznikih različen.« Jezikovna nadarjenost naj bi lajšala učenje jezika (Pirih Svetina, 2005).

3. 3. 6 (Učna) Motivacija

Motivacija je skupno poimenovanje več dejavnikov, ki medsebojno vplivajo, ob tem pa povzročijo, da se nekdo začne učiti jezik. Gardner in Lambert razlikujeta dva tipa motivacije (1972, v Pirih Svetina, 2005):

- a) integrativni tip: Pomemben je pri usvajanju prvega jezika. Pri usvajanju drugega jezika pa je pomembnost integrativnega tipa motivacije odvisna od posameznika (socialni dejavnik integracije) – ti posamezniki se želijo enačiti s kulturo drugega jezika (Rot Vrhovec, 2016),
- b) instrumentalni tip: dejavnik sporazumevalnih potreb; v tem primeru predstavljajo motivacijo specifične potrebe posameznika – npr. doseganje nekega cilja.

Oba tipa motivacije skupaj tvorita celoto in sta pomemben dejavnik pri usvajanju jezika. Pirih Svetina (2005) omenja, da so pri usvajanju jezika pomembna tudi stališča posameznika, ki jih Mihaljević Dijugnović (1998, v Pirih Svetina, 2005) deli na tri vrste stališč do drugega jezika:

- a) pred začetkom učenja: stališča so povezana z jezikovno skupnostjo in narodom jezika, ki se ga posameznik uči;
- b) med procesom učenja: stališča so usmerjena v jezikovni pouk (učenje jezika);
- c) splošna stališča: npr. odnos do tujih jezikov, etnocentrizem, avtoritativnost ipd.

3. 3. 7 Kognitivni slog

Ellis (1986, v Pirih Svetina, 2005) pravi, da se kognitivni slog nanaša na *način, kako posamezniki sprejemajo, urejajo, shranjujejo in ponovno priključijo informacije*. Kognitivni slog posameznika razločuje dva pristopa oziroma tipa (ne)odvisnosti od (jezikovnega) polja – odvisni holistični, neodvisni analitični. Holistični posamezniki lahko usvajajo jezik na način, da se npr. v primeru jezikovnega sporočila osredotočijo le na delce, ki so jim pomembni za osnovne sporazumevalne potrebe, medtem ko morajo analitični posamezniki analizirati vsako sestavno enoto jezikovnega sporočila, da bi ga razumeli (Pirih Svetina, 2005).

3. 3. 8 Šola

Šola vpliva na učenje in usvajanje drugega jezika kot zunanji dejavnik, ki omogoča skoraj nepretrgano, postopno in načrtovano razvijanje jezika, kjer je eden izmed glavnih faktorjev pričakovane učečega se; otrok pričakuje rezultate – več pričakujemo, več dobimo. Rot Vrhovec (2016) v svoji disertaciji izpostavlja tudi pomembnost razredne klime in medosebnih odnosov (med učenci, sošolci in profesorji). Razredna disciplina vpliva na pozornost posameznika. Wang (2015, v Rot Vrhovec, 2016) v raziskavi omenja pet dejavnikov, ki vplivajo na pozornost učencev na učiteljev govor, in sicer: učiteljev način podaje znanja, učenčevo jezikovno zmožnost v J2, učenčevo vlogo pri jezikovnih dejavnostih, učenčevo skrb za fasado (tj. skrb za lastno podobo v očeh drugih) in vrstniško vedenje (Rot Vrhovec, 2016).

3. 3. 9 Stik z jezikom

Krevs (v Rot Vrhovec, 2016) loči javno in zasebno sfero uporabe J2. Javna sfera je npr. šolstvo – šola je javni prostor, kjer lahko otrok uporablja J2. Pri zasebni sferi se položaj deli na formalnega (otrok uporablja J2) in neformalnega (otrok uporablja J1 oz. J2). Opredeljeni so različni tipi družin glede na jezikovno sestavo, ki tvorijo oz. razlikujejo otrokov stik z jezikom. Povzemam:

- a) Mama in oče imata enak J1 (ni slovenščina), v katerem se sporazumevata z otrokom → enojezična družina, otrokov primarni jezik socializacije ni slovenščina.
- b) Mama in oče imata enak J1 (ni slovenščina), njun J2 je slovenščina → dvojezična družina; otrok je dvojezičen. Mama in oče se z otrokom sporazumevata v J1 ali J2.
- c) Mama in oče imata različen J1 (ni slovenščina). Z otrokom se vsak sporazumeva v svojem jeziku → obstaja več možnosti, ki so odvisne od tega, v katerem jeziku se mama in oče sporazumevata z otrokom. Če se sporazumevata v enem izmed njunih J1, obstaja večja možnost, da bo ta v uporabi pri sporazumevanju. Lahko pa se sporazumevajo s skupnim jezikom, ki ni J1 od nobenega starša; v tem primeru se v družini uporabljajo vsaj trije jeziki – večja verjetnost je, da bo otrok že v času primarne socializacije večjezičen.
- d) Enemu staršu je J1 slovenščina, drugemu pa ne → sporazumevanje lahko poteka v najmanj enem jeziku. Spet je več možnosti. Govorimo o dvojezičnosti ali večjezičnosti (Rot Vrhovec, 2016).

3. 3. 10 Transfer in interferenca

Kontrastivna analiza, ki se je pojavila v povojnem času, temelji na domnevi, da imajo posamezniki pri učenju J2 težave zaradi vpliva njihovega prvega jezika. Dokazano je, da prvi jezik vpliva na usvajanje drugega jezika – govorimo o transferju ali prenosu. Interferenca pomeni vpliv enega jezika na drugega (ima negativno konotacijo), medtem ko transfer pomeni prenos znanja enega jezika na drugega. Pri obvladovanju jezika lahko govorimo o pozitivnih in negativnih transferjih, ki nastanejo zaradi podobnosti med jeziki. Negativni transferji so imenovani medjezikovne napake. Pozitivni transfer povzročajo podobnosti med jezikoma, negativnega pa razlike – razmerje med njima je odvisno od ujemanja sistemov jezika.

4 OPREDELITEV TESTNEGA VZORCA

4. 1 Pojasnila in opombe

Konec januarja 2023 sem začel z zbiranjem potrebnih virov in pripomočkov za izvedbo jezikovnega testa. V šolski svetovalni službi sem pridobil podatke o dijakih naše šole in nekaj tujegovorečih dijakov prosil za pomoč. Dijaki so se strinjali sodelovati v raziskavi. Zaradi anonimnosti sem jih označil pod šiframi – dijak X1 do dijak X8. Za vsakega testiranca uporabljam splošno moško obliko *dijak testiranec*, kljub temu da je bil vzorec dijakov glede na spol tri deklince in pet dečkov.

4. 2 Jezikovni profili dijakov

Pred začetkom reševanja testnih pol so testiranci izpolnili anketni vprašalnik (priloga 1). Na podlagi odgovorov sem oblikoval jezikovne profile dijakov, ki prikazujejo njihove osnovne podatke in (jezikovno) ozadje ter razkrivajo nekaj podrobnosti o soočanju z jezikovnim okoljem.

Dijak X1

Dijak X1 obiskuje prvi letnik. Njegov materni jezik je ruščina. V Slovenijo se je preselil decembra 2017. Njegov prvi stik s slovenščino ni bil šele, ko se je preselil v Slovenijo – jezika se je začel učiti že prej. V domačem okolju se s starši sporazumeva v ruskem jeziku, z bratom in sestro v angleščini. Z vrstniki se sporazumeva v slovenščini. Bere v angleškem jeziku. Pri pouku profesorja razume. Da bi se bolje naučil slovenščine, predlaga, da bi začel več brati. Dijak X1 je slovensko osnovno šolo obiskoval približno 4 leta in pol. V vzgojno-izobraževalni proces se je vključil na sredini 5. razreda. Dodatna pomoč pri učenju slovenskega jezika mu je bila sicer ponujena, a samo do 8. razreda. Pri učenju slovenščine mu največjo težavo predstavlja govorjenje – predvsem hitro povezovanje besed v razumljive in smiselne povedi. Pravi, da mu je pri tem, da se je (na)učil slovensko, najbolj pomagal ravno čas, ko pomoči pri učenju jezika ni imel (torej od 8. razreda naprej). V 9. razredu se je začel pogovarjati s sošolci v slovenščini in njegovo znanje jezika se je izboljšalo. Omenil je, da bi lahko država pomagala tujegovorečim dijakom pri vključevanju v slovenski šolski sistem na tak način, da ne bi delali razlik med tujci in slovensko govorečimi dijaki in bi jih obravnavali enakovredno, kajti »*ko nimaš druge izbire, kot da se naučiš jezik, boš to storil veliko hitreje.*«

Dijak X2

Dijak X2 obiskuje prvi letnik. Njegov materni jezik je ruščina. V Slovenijo se je preselil v novembru 2022. Njegov prvi stik s slovenščino je bil šele, ko je prišel v Slovenijo. V domačem okolju se s starši in sorodniki sporazumeva v ruskem jeziku. Z vrstniki se sporazumeva večinoma v angleščini in malo tudi v slovenščini. Bere v ruskem jeziku. Pri pouku profesorja le delno razume. Da bi se bolje naučil slovenščine, ima doma ure slovenskega jezika. Slovenske osnovne šole ni obiskoval; ko se je preselil, je začel obiskovati gimnazijo. Pri učenju slovenščine mu največjo težavo predstavljata sklanjanje in dvojina. Pravi, da mu pri učenju jezika najbolj

pomaga govorjenje. Meni, da ima v Sloveniji dovolj pomoči pri vključevanju v vzgojno-izobraževalni proces.

Dijak X3

Dijak X3 obiskuje prvi letnik. Njegov materni jezik je ruščina. V Slovenijo se je preselil julija 2021. Takrat je prvič vzpostavil stik s slovenskim jezikom. V domačem okolju se s starši in sorodniki sporazumeva v ruščini in slovenščini, s prijatelji oziroma vrstniki pa v angleščini in slovenščini. Bere v ruščini, slovenščini in angleščini. Pri pouku profesorja po navadi razume. Da bi se bolje naučil slovenščine, je začel več brati v slovenskem jeziku in se pogovarjati čim več v slovenščini. Slovenske osnovne šole ni nikoli obiskoval. Pri učenju slovenščine mu največjo težavo predstavljajo končnice in glasoslovje. Pravi, da mu pri učenju jezika najbolj pomaga govorjenje. Meni, da je država že veliko dala tujegovorečim, ker dobiva pomoč, ki jo potrebuje.

Dijak X4

Dijak X4 obiskuje drugi letnik. Njegov materni jezik je ruščina. V Slovenijo se je preselil leta 2021. Njegov prvi stik s slovenščino je bil šele, ko se je preselil. V domačem okolju se s starši in sorodniki sporazumeva v ruskem jeziku. Z vrstniki se sporazumeva v slovenskem jeziku. Bere v ruskem in tudi slovenskem jeziku. Pravi, da pri pouku profesorja z jezikovnega stališča razume (*»razumem, kaj govori«*), včasih ne razume dobro snovi. Da bi se bolje naučil slovenščine, obiskuje dodatno pomoč pri slovenščini, ki mu je bila ponujena v 1. letniku gimnazijskega izobraževanja. Slovenske osnovne šole ni obiskoval. Pri učenju slovenščine mu največjo težavo predstavljajo pisanje, končnice in glagolske oblike. Pravi, da mu je pri učenju jezika najbolj pomagala dodatna pomoč v šoli (pa tudi pozorno poslušanje). Meni, da država tujegovorečim že učinkovito pomaga, a predlaga nekoliko spremenjen in prilagojen sistem ocenjevanja pisnih izdelkov pri predmetu slovenščina (npr. spisi, eseji ipd.) za tujegovoreče dijake.

Dijak X5

Dijak X5 obiskuje drugi letnik. Ima dva materna jezika, in sicer ruščino in ukrajinščino. V Slovenijo se je preselil jeseni 2014. Njegov prvi stik s slovenščino je bil šele takrat. V domačem okolju se s starši in sorodniki sporazumeva v ruskem jeziku, redko tudi v ukrajinščini. Z vrstniki se sporazumeva v slovenščini. Bere v ruščini in kdaj tudi v slovenščini (npr. domače branje). Pri pouku profesorja razume. Da bi se bolje naučil slovenščine, obiskuje šolo, se pogovarja slovensko in uči v slovenskem jeziku. Slovensko osnovno šolo je obiskoval 6 let – prvo leto mu je bila ponujena pomoč. Pri učenju slovenščine mu največjo težavo predstavljajo glagol biti, dvojina in besedni red. Pravi, da mu pri učenju jezika najbolj pomaga vsakdanje sporazumevanje v slovenščini in tudi učenje. Meni, da bi tujegovoreči dijaki morali dobiti več pomoči pri vključevanju v slovenski šolski sistem.

Dijak X6

Dijak X6 obiskuje tretji letnik. Njegov materni jezik je srbsščina, v Slovenijo se je preselil novembra 2021. S slovenščino je imel stik že, preden se je preselil. Doma se sporazumeva v srbskem in slovenskem jeziku, z vrstniki le v slovenskem. Bere v srbskem, slovenskem in

angleškem jeziku. Pri pouku profesorja razume. Da bi se bolje naučil slovenščine, pravi, da ne počne nič posebnega. Osnovne šole in prva dva letnika gimnazije ni obiskoval v Sloveniji. Dodatna pomoč pri slovenščini mu je bila ponujena in ima dodatne ure slovenščine v šoli. Pri učenju slovenščine mu povzroča največ težav pravilno pisanje besed, slovnica in besedni zaklad. Pravi, da mu je pri učenju slovenskega jezika najbolj pomagalo pogovarjanje. Meni, da dodatne ure slovenščine pomagajo pri hitrejšem usvajanju jezika. Želi si, da bi profesorji razumeli, kakšne sposobnosti imajo tujegovoreči dijaki in se temu prilagodili.

Dijak X7

Dijak X7 obiskuje 4. letnik. Ima dva materna jezika, in sicer rusinščino in ukrajinščino, a pozna ruščino že od 4. leta starosti in jo v zasebnem življenju neprestano uporablja. V Slovenijo se je preselil septembra leta 2016 in takrat je bil tudi njegov prvi stik s slovenščino. Doma se sporazumeva v rusinskem in ruskem jeziku, z vrstniki pa v slovenščini. Bere v slovenskem in ruskem jeziku. Pravi, da profesorja pri pouku razume. Da bi se bolje naučil slovenščine, piše besedila in veliko govori – predvsem je pozoren na izgovorjavo besed (npr. kdaj je glas širok, ozek). Slovensko osnovno šolo je obiskoval dve leti in pol. Eno polletje se je z njim ukvarjala profesorica (dve uri na teden). Pri učenju slovenščine so mu največ težav povzročale zadeve, ki so zelo enostavne za naravne govorce (že usvojene) in niso razložene, npr. vrstni red besed, kako si sledijo po vrsti pridevniki/prislovi, široki/ozki samoglasniki, izjeme ipd. Pri učenju slovenskega jezika mu je najbolj pomagalo pisanje besedil in povratna informacija profesorice o napisanem ter branje seminarskih nalog o slovenskem jeziku. Meni, da je največja težava slovenskega izobraževalnega sistema pri slovenščini ocenjevanje. Zapisal je: *»Največji problem je ocenjevanje slovenščine, kot da bi bil tujec enako sposoben kot naravni govorec, kar ni res, ker tujci pogosto ne slišijo razlike med ozkimi in širokimi glasovi ter jih ne morejo vseh izgovoriti.«*

Dijak X8

Dijak X8 obiskuje 4. letnik. Njegov materni jezik je ruščina. V Slovenijo se je preselil konec maja 2019. Pravi, da je bil njegov prvi stik s slovenščino, ko se je preselil v Slovenijo, a je očim večkrat povedal nekaj slovenskih besed, npr. mačka, krava ipd., ko se je vračal iz Slovenije.¹³ Doma se sporazumeva predvsem v ruščini, nekaj malega pa tudi v slovenščini. Z vrstniki (sošolci) se sporazumeva v slovenskem jeziku, z nekaterimi prijatelji iz Rusije pa govori rusko. Bere v ruščini, slovenščini in angleščini. Profesorja pri pouku razume. Da bi se bolje naučil slovenskega jezika, bere slovenske knjige. Osnovne šole v Sloveniji ni obiskoval. V 1. letniku gimnazije je imel tečaj slovenščine za tujce in nekaj prilagoditev. Največ težav mu pri učenju slovenščine povzroča besedni red. Da bi se bolje naučil slovensko, mu pomaga pogovarjanje s sošolci. Meni, da ima v Sloveniji dovolj pomoči pri vključevanju v vzgojno-izobraževalni proces.

¹³ Predvidevam, da je tu bil zaposlen.

4. 3 Raziskovalni instrumentarij

Ker so dijaki testiranci gimnazijci in obiskujejo redno pouk na naši šoli, sem jezikovni test sestavil s pomočjo učnih gradiv za gimnazijsko izobraževanje – primere sem jemal iz samostojnih delovnih zvezkov za pouk slovenskega jezika v gimnazijah *Na pragu besedila 1* in *Na pragu besedila 2* ter iz delovnih zvezkov *Slovenska beseda v živo 3a & 3b*. Kakšen primer sem si tudi sam izmislil, težavnost nalog in primere pa nekoliko prilagodil. Sličica, ki je bila uporabljena v raziskavi, je iz delovnega zvezka za matematiko v 2. razredu osnovne šole *Do sto zanimivo bo*. Jezikovni test, ki sem ga sestavil, je vseboval 1 dopolnjevalno nalogo in 2 pisni jezikovni produkciji – narek in samostojna tvorba besedila (glede na sliko). Jezikovni test je v prilogi 2 (in 3). Dijaki so test reševali v nadzorovani učilnici eno šolsko uro (45 minut). Reševanju je sledila jezikovna analiza, kjer sem pri vsaki nalogi ustvaril nekoliko drugačen sistem vrednotenja. V poglavju 4. 3. 1 je zapisana teorija oziroma tipologija jezikovnih napak, po kateri sem se ravnal in jo prilagodil svoji raziskavi.

4. 3. 1 Tipologija jezikovnih napak

Napake, ki jih posameznik ustvari v času in procesu učenja oziroma usvajanja J2, se diferencirajo drugače glede na avtorja. Corder (1974, v Rot Vrhovec, 2016) razločuje pojem pomote in napake. Pomota naj bi bila posledica spodrseljaja v razmišljanju in se ne ponavlja, medtem ko se napaka ponavlja. Pomemben dejavnik pri jezikovnem napredku posameznika (učečega se) je konstruktivna kritika oziroma povratna informacija, ki jo dobi navadno od profesorja, kar pa zahteva profesorjev čas in voljo, ki se med posamezniki razlikuje. V nadaljevanju bom predstavil nekaj izbranih tipologij napak po različnih avtorjih.

A. Tipologija po Gueye (2015)

Gueye (2015) loči 4 vrste jezikovnih napak:

1. **Napake znotraj jezika** (intra-lingual errors) – pojavijo se pri enojezičnih in dvojezičnih otrocih, naravnih govorcih in tistih, ki se učijo drugega ali tujega jezika. Pojavijo se zaradi nepopolnega obvladanja jezika.
2. **Medjezikovne napake** (jezikovne interference, intro-lingual errors) – pojavijo se le pri dvojezičnih govorcih in tistih, ki se učijo J2 ali TJ. So posledica vsiljevanja pravil J1 (predhodnega jezika) v J2 (ciljni jezik).
3. **Izpust** (omission) – je posledica posameznikove pomanjkljive pozornosti ali neznanja jezika.
4. **Neuvrščene napake** (unclassified errors) – vsak se jezika uči drugače. Napake, ki so odraz posameznikove osebnosti in niso smiselne, uvrstimo pod kategorijo neuvrščene napake. Paziti je treba, da v primeru takšnih napak ne pride do fosilizacije.

B. Tipologija po Pirih Svetina (2005)

Nataša Pirih Svetina (2005) je na podlagi napak testirancev iz raziskave, ki jo je opravila, postavila naslednjo tipologijo napak. Povzemam:

1. glede na besedno vrsto, ki jo napaka prizadene,
2. glede na obseg napake,
3. glede na pojavljanje napake v določenem oblikospremljevalnem vzorcu – glede na oblikoslovne in skladienske napake (kršitev pravila) (Pirih Svetina, 2005).

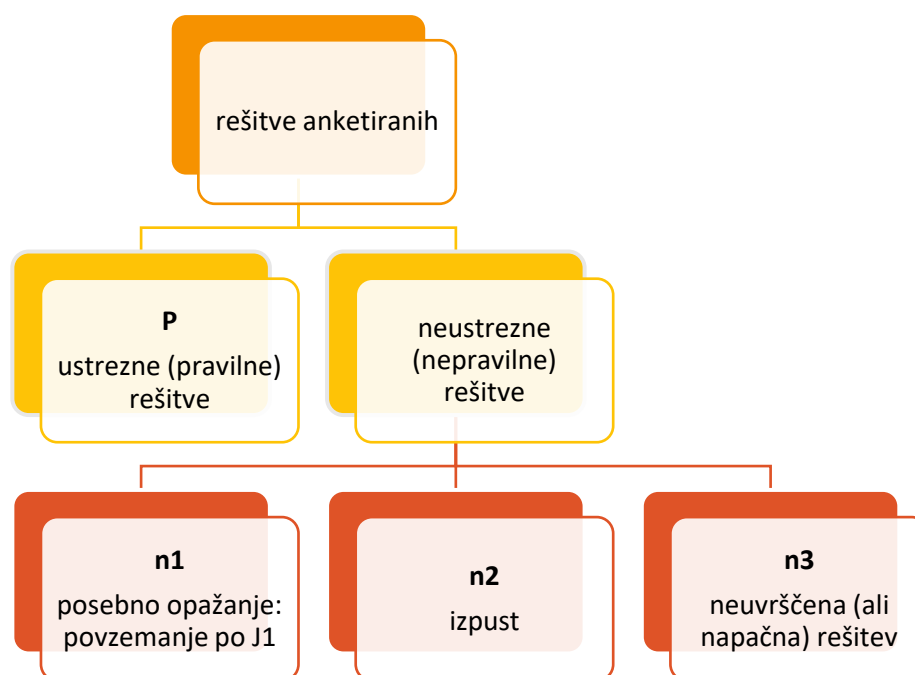
Glede na že postavljene tipologije napak, se bom v raziskovalnem delu naloge držal ene od teoretičnih in prilagojene tipologije napak.

5 JEZIKOVNA ANALIZA

5. 1 Dopolnjevalna naloga

Prva naloga na jezikovnem testu je bila dopolnjevalna. Dijaki testiranci so morali postaviti besede v oklepajih v pravilno obliko in dopolniti poved (zapisati rešitev v polje za odgovore, tj. na črto). Nalogo sem analiziral z jezikovnega vidika, kjer sem si pripravil shemo klasifikacije napak, po kateri sem vsako rešitev dijaka testiranca vrednotil. Rešitve, ki so jih testiranci zapisali, so lahko ustrezne (oz. pravilne) ali pa neustrezne (oz. nepravilne). Ustrezni odgovori se držijo jezikovne norme slovenskega knjižnega jezika in so v skladu z vnaprej pripravljenimi rešitvami, medtem ko se neustrezni odgovori klasificirajo med vrsto napak, ki sem jih definiral. Napake sem opredeljeval po tipologiji Gueya, ki sem jo priredil za potrebe raziskave. Opredelil sem tri tipe napak, ki so se pojavljali pri dopolnjevalni nalogi, in sicer: napake tipa n1, n2 in n3. Napaka tipa n1 je povzemanje po J1, ki se kaže v obliki neustrezno zapisane rešitve na polju odgovorov in je povezana z jezikovno konstrukcijo J1 – v 7 primerih je bil to ruski jezik, v 1 srbski. Takšne napake sem poimenoval tudi *posebna opažanja* in jih ustrezno z jezikovnega vidika komentiral. Pri komentiranju napak, ki izvirajo iz J1, mi je pomagala rusistka in slovenistka, prof. Urška Lesnik. Če je testiranec polje odgovorov pustil prazno, je to napaka tipa n2. Ostale napake so tipa n3 in so t. i. neuvrščene napake. Pomembno je opozoriti, da so napake tipa n1 (povzemanje po J1) le opažanja, ki pa ne zagotavljajo, da so dijaki jezikovno konstrukcijo ali rešitev zares povzeli iz prvega jezika. Točen razlog, zakaj je dijak testiranec napravil določeno napako, je namreč nemogoče zagotovo določiti.

Shema 1: Klasifikacija napak pri jezikovni analizi vstavljanja besed

5. 1. 1 Sklop A: Samostalnik (in pridevnik)

V sklopu A prve naloge so morali dijaki testiranci postaviti samostalnik (ali pridevnik), ki je bil podan v osnovni (slovarski) obliki, v pravilno obliko glede na dano poved.

a) Za rojstni dan sem dobila zlate (uhani) _____.

Tabela 2: Grafični prikaz rešitve: uhani

Pravilna rešitev	X1	X2	X3	X4	X5	X6	X7	X8
uhane				<i>uhani</i>				
Klasifikacija napake	P	P	P	n1	P	P	P	P

- V primeru a) je sedem od osmih dijakov besedo uhani postavilo v pravilno obliko.
- **Posebna opazanja:** V ruščini je pri vseh samostalnkih, ki zaznamujejo neživo, tožilnik enak imenovalniku ne samo v ednini, ampak tudi v množini – gre za napako tipa n1 (opazno pri dijaku X4).

b) Ne igraj se z nožem in (vilice) _____.

Tabela 3: Grafični prikaz rešitve: vilice

Pravilna rešitev	X1	X2	X3	X4	X5	X6	X7	X8
vilicami	<i>vilico</i>	<i>vilico</i>	<i>vilicem</i>	<i>vilico</i>	<i>vilico</i>			
Klasifikacija napake	n1	n1	n1	n1	n1	P	P	P

- V primeru b) so besedo vilice v pravilno obliko postavili trije od osmih dijakov.
- **Posebna opazanja:** V slovenščini so vilice množinski samostalnik, v ruščini pa ne (вилка/вилки) – gre za napako tipa n1; dijaki Rusi so postavljali samostalnik vilice v napačno obliko (vidno pri dijakih od X1 do X5).

c) Mnogo _____ (človek) se pogovarja o njih.

Tabela 4: Grafični prikaz rešitve: človek

Pravilna rešitev	X1	X2	X3	X4	X5	X6	X7	X8
ljudi		<i>človekov</i>	<i>človek</i>	<i>človek</i>				
Klasifikacija napake	P	n3	n3	n3	P	P	P	P

- V primeru c) je pet od osmih dijakov postavilo besedo človek v pravilno obliko.
- **Posebna opazanja:** V ruščini se uporablja oblika человек za točnim številom, npr. сто человек. V tem primeru bi prav tako uporabili drugačno osnovo samostalnika, in sicer людей. Ni jasno, zakaj so dijaki X2, X3 in X4 uporabili variante besede »človek«, saj bi bila to napaka tudi v izvornem J1 (pogovorna raba) – gre torej za napako tipa n3.

d) To vprašanje so poslali (profesorica Anja Tomšič) _____.

Tabela 5: Grafični prikaz rešitve: profesorica Anja Tomšič

Pravilna rešitev	X1	X2	X3	X4	X5	X6	X7	X8
profesorici		[manjka]	<i>profesorica</i>	<i>profesorice</i>				
Klasifikacija napake	P	n2	n3	n1	P	P	P	P
Anji	<i>Anje</i>	[manjka]		<i>Anje</i>				
Klasifikacija napake	n1	n2	P	n1	P	P	P	P
Tomšič		[manjka]						
Klasifikacija napake	P	n2	P	P	P	P	P	P

- V primeru d) so morali testiranci v pravilno obliko postaviti tri navezujoče se besede (profesorici Anji Tomšič). Besedo profesorica je v pravilno obliko postavilo pet dijakov, besedo Anja pet dijakov in besedo Tomšič sedem dijakov.
- **Posebna opažanja:** V ruščini za samostalnike ženskega spola, ki imajo v imenovalniku ednine končnico -a/-я, v dajalniku ednine uporabljamo končnico -e (npr. Ане).

e) _____ (Jernej) brat je alpinist.

Tabela 6: Grafični prikaz rešitve: Jernej

Pravilna rešitev	X1	X2	X3	X4	X5	X6	X7	X8
Jernejev		[manjka]	<i>Jernejen</i>					
Klasifikacija napake	P	n2	n3	P	P	P	P	P

- V primeru e) je šest dijakov postavilo besedo Jernej v pravilno obliko.
- Posebnih opažanj povzemanja po J1 ni, X2 je polje za odgovor pustil prazno (napaka tipa n2), pri X3 je prisotna neustrezna rešitev, kjer razloga tovrstnega zapisa ni moč ugotoviti – govorimo o neuvrščeni napaki tipa n3.

- f) Odločitev o (nov) _____ (svetovni) _____ prvak bo znana že (prihodnji) _____ nedeljo.

Tabela 7: Grafični prikaz rešitve: nov, svetovni, prihodnji

Pravilna rešitev	X1	X2	X3	X4	X5	X6	X7	X8
novem			<i>novi</i>					
Klasifikacija napak	P	P	n3	P	P	P	P	P
svetovnem			<i>svetovni</i>					
Klasifikacija napak	P	P	n3	P	P	P	P	P
prihodnjo		[manjka]						
Klasifikacija napak	P	n2	P	P	P	P	P	P

- V primeru f) so morali testiranci v polje za odgovor vstaviti tri navezujoče se besede v pravilni obliki. Besede nov, svetovni in prihodnji je v pravilno obliko (pri vsakem odgovoru posamično) postavilo sedem dijakov.
- Posebnih opažanj ni. Napake, ki so bile ugotovljene, so tipa n2 ali n3.

- g) Otroci so se smejali (klovn) _____.

Tabela 8: Grafični prikaz rešitve: klovn

Pravilna rešitev	X1	X2	X3	X4	X5	X6	X7	X8
klovnu		[manjka]	<i>klovna</i>				<i>klovnom</i>	
Klasifikacija napak	P	n2	n3	P	P	P	n1/n3	P

- V primeru g) je pet dijakov postavilo besedo klovn v pravilno obliko.
- **Posebna opažanja:** Smejati se komu/čemu v ruščino prevajamo kot смеяться над кем/чем (npr. смеяться над клоуном). Glagol se v slovenščini veže z dajalnikom, v ruščini pa z orodnikom. Gre za napako tipa n1, ki pa bi lahko bila tudi neuvrščena (tipa n3) – pojavi se pri dijaku X7.

- h) Bližali smo se (Ljubljana) _____.

Tabela 9: Grafični prikaz rešitve: Ljubljana

Pravilna rešitev	X1	X2	X3	X4	X5	X6	X7	X8
Ljubljani		[manjka]	<i>Ljubljano</i>					
Klasifikacija napak	P	n2	n3	P	P	P	P	P

- V primeru h) je šest dijakov postavilo besedo Ljubljana v pravilno obliko.
- Posebnih opažanj ni. Napake, ki so bile ugotovljene, so tipa n2 ali n3.

i) Ali se lahko dotakneš (strop) _____?

Tabela 10: Grafični prikaz rešitve: strop

Pravilna rešitev	X1	X2	X3	X4	X5	X6	X7	X8
stropa		[manjka]	<i>strop</i>			<i>stropu</i>		
Klasifikacija napak	P	n2	n3	P	P	n3	P	P

- V primeru i) je besedo strop v pravilno obliko postavilo pet dijakov.
- Posebnih opažanj ni. Napake, ki so bile ugotovljene, so tipa n2 ali n3.

j) Velikokrat pomagam (stari starši) _____.

Tabela 11: Grafični prikaz rešitve: stari starši

Pravilna rešitev	X1	X2	X3	X4	X5	X6	X7	X8
starim	<i>starem</i>	<i>starem</i>	[manjka]		<i>starem</i>			
Klasifikacija napak	n3	n3	n2	P	n3	P	P	P
staršem		<i>staršim</i>	[manjka]	<i>staršim</i>		<i>staršom</i>		
Klasifikacija napak	P	n3	n2	n3	P	n3	P	P

- V primeru j) so morali testiranci v polje za odgovor vpisovati pravilni obliki dveh navezujočih se besed. Besedo stari so v pravilno obliko postavili štirje dijaki, besedo starši pa tudi štirje dijaki.
- Posebnih opažanj ni. Napake, ki so bile ugotovljene, so tipa n2 ali n3.

k) (tekmovanje) _____ se je udeležilo 10 ekip.

Tabela 12: Grafični prikaz rešitve: tekmovanje

Pravilna rešitev	X1	X2	X3	X4	X5	X6	X7	X8
Tekmovanja	<i>tekmovanje</i>	<i>tekmovanje</i>	<i>Tekmovanje</i>			<i>Tekmovanju</i>		
Klasifikacija napak	n3	n3	n3	P	P	n3	P	P

- V primeru k) so besedo tekmovanje v pravilno obliko postavili štirje dijaki.
- Posebnih opažanj ni. Napake, ki so bile ugotovljene, so tipa n3.

l) Ali se že veseliš (počitnice) _____?

Tabela 13: Grafični prikaz rešitve: počitnice

Pravilna rešitev	X1	X2	X3	X4	X5	X6	X7	X8
počitnic	<i>počitnicam</i>	<i>počitnice</i>	<i>počitnicam</i>					
Klasifikacija napak	n1	n3	n1	P	P	P	P	P

- V primeru l) je besedo počitnice v pravilno obliko postavilo pet dijakov.
- **Posebna opažanja:** Veseliti se česa v ruščino prevajamo kot радоваться чему – glagol se v slovenščini veže z rodilnikom, v ruščini pa z dajalnikom.

m) (Vesna) _____ zanima slikanje, (Uroš) _____ pa privlačijo nevarna potovanja.

Tabela 14: Grafični prikaz rešitve: Vesna, Uroš

Pravilna rešitev	X1	X2	X3	X4	X5	X6	X7	X8
Vesno			<i>Vesnu</i>					
Klasifikacija napak	P	P	n1	P	P	P	P	P
Uroša			<i>Urošu</i>					
Klasifikacija napak	P	P	n1/n3	P	P	P	P	P

- V primeru m) so testiranci v polje za odgovor vpisovali dve imeni; Vesna in Uroš. Besedo Vesna je v pravilno obliko postavilo sedem od osmih dijakov. Enako je pri besedi Uroš.
- **Posebna opažanja:** Zanimati koga v ruščino prevajamo kot интересовать, glagol se veže s tožilnikom. V ruščini je končnica za sam. ž. spola (s trdo osnovo) v tožilniku -y (u). Besedi Uroš bi lahko tudi pripisali status napake n1, saj se je morda dijak X3 ravnal po prejšnjem rešenem primeru, ker pa to ni zanesljivo, bi lahko to napako uvrščali tudi v tip n3.

Tabela 15: Povzetek analize sklopa A

Povzetek analize sklopa A (samostalniki in pridevniki)				
Sklop je najbolje reševal dijak X8 (0 napak), najslabše pa dijaka X2 in X3 (14 napak vsak). Opozoril bi, da je ena napaka šteta dvakrat zaradi nedefiniranosti – opredeljena je kot napaka tipa n1 in n3 hkrati, saj nosi lastnosti obeh tipov (glej primer g: klovn, dijak X7). Največ je bilo neuvrščenih napak (25) – največ teh je napravil dijak X3, manj povzemanja po J1 (12 napak) – največ teh je napravil dijak X4 in najmanj izpustov (10 napak) – največ teh je napravil dijak X2.				
Dijaki	n1	n2	n3	Skupno
X1	3	0	4	7
X2	1	8	5	14
X3	2	2	10	14
X4	4	0	2	6
X5	1	0	1	2
X6	0	0	2	2
X7	1	0	1	2
X8	0	0	0	0
Skupno	12	10	25	29

<u>Uspešnost reševanja sklopa A:</u>	<u>Tipi napak (največ):</u>
1. X8 (0 napak)	- n1: X4
2. X5, X6, X7 (2 napaki vsak)	- n2: X2
3. X4 (6 napak)	- n3: X3
4. X1 (7 napak)	
5. X2, X3 (14 napak vsak)	

5. 1. 2 Sklop B: Zaimek

a) Kaj so (vi) _____ povedali o (ona) _____?

Tabela 16: Grafični prikaz rešitve: vi, ona

Pravilna rešitev	X1	X2	X3	X4	X5	X6	X7	X8
vam	<i>ste</i>	<i>vi</i>	<i>oni</i>	<i>vi</i>				
Klasifikacija napak	n3	n3	n3	n3	P	P	P	P
njej	<i>njej</i>		<i>njo</i>	<i>onjej</i>				
Klasifikacija napak	n3	P	n3	n3	P	P	P	P

- V primeru a) so testiranci v polje odgovorov morali vpisati dva zaimka – besedo vi so v pravilno obliko postavili štirje dijaki, besedo njej pa pet dijakov.

- Posebnih opažanj ni. Napake, ki so bile ugotovljene, so tipa n3.

b) Videli smo (onadva) _____, ko sta se poslavljala.

Tabela 17: Grafični prikaz rešitve: onadva

Pravilna rešitev	X1	X2	X3	X4	X5	X6	X7	X8
(nji)ju	<i>vas</i>	[manjka]	<i>mi</i>	<i>nju</i>	<i>niju</i>	<i>onedva</i>		
Klasifikacija napak	n3	n2	n3	n3	n3	n3	P	P

- V primeru b) sta besedo onadva v pravilno obliko postavila le dva dijaka.
- Posebnih opažanj ni. Napake, ki so bile ugotovljene, so tipa n2 ali n3.

c) V svet (oni) _____ je gnala želja po neomejenem umetniškem delu.

Tabela 18: Grafični prikaz rešitve: oni

Pravilna rešitev	X1	X2	X3	X4	X5	X6	X7	X8
jih	<i>njih</i>	[manjka]	<i>ona</i>	<i>njih</i>		<i>onih</i>		
Klasifikacija napak	n3	n2	n3	n3	P	n3	P	P

- V primeru c) so besedo oni v pravilno obliko postavili trije od osmih dijakov.
- Posebnih opažanj ni. Napake, ki so bile ugotovljene, so tipa n2 ali n3.

d) Kadar grmi in se bliska, (mi) _____ je neprijetno.

Tabela 19: Grafični prikaz rešitve: mi

Pravilna rešitev	X1	X2	X3	X4	X5	X6	X7	X8
nam		<i>nas</i>	[manjka]	<i>mi</i>		<i>mi</i>		
Klasifikacija napak	P	n3	n2	n3	P	n3	P	P

- V primeru d) so besedo mi v pravilno obliko postavili štirje od osmih dijakov.
- Posebnih opažanj ni. Napake, ki so bile ugotovljene, so tipa n2 ali n3.

Tabela 20: Povzetek analize sklopa B

Povzetek analize sklopa B (zaimek)				
Sklop sta najbolje reševala dijaka X7 in X8 (0 napak vsak), najslabše pa dijaka X3 in X4 (5 napak vsak). Največ je bilo neuvrščenih napak (19) – teh je največ napravil dijak X4, manj izpustov (3 napake) – vse izpuste je napravil dijak X2. Nihče ni napravil napake tipa n1 – povzemanje po J1.				
Dijaki	n1	n2	n3	Skupno
X1	0	0	4	4
X2	0	2	2	4
X3	0	1	4	5
X4	0	0	5	5
X5	0	0	1	1
X6	0	0	3	3
X7	0	0	0	0
X8	0	0	0	0
Skupno	0	3	19	22

<u>Uspešnost reševanja sklopa B:</u>	<u>Tipi napak (največ):</u>
1. X7, X8 (0 napak vsak)	- n1: /
2. X5 (1 napaka)	- n2: X2 (3 napake tipa n2)
3. X6 (3 napake)	- n3: X4 (5 napak tipa n3)
4. X1, X2 (4 napake vsak)	
5. X3, X4 (5 napak vsak)	

5. 1. 3 Sklop C: Števniki

- a) Od (devetindevetdeset) _____ dijakov (tri) _____ niso opravili mature.

Tabela 21: Grafični prikaz rešitve: devetindevetdeset, tri

Pravilna rešitev	X1	X2	X3	X4	X5	X6	X7	X8
devetindevetdesetih	<i>devetinde setih</i>	<i>devetindevet deseti</i>	<i>devetindevetdeseti</i>			<i>devetindeved esetih</i>		
Klasifikacija napak	n3	n3	n3	P	P	n3	P	P
tri		<i>tri</i>	<i>tri</i>	<i>tri</i>				
Klasifikacija napak	P	n1	n1	n1	P	P	P	P

- V primeru a) so morali testiranci v polje za odgovor vpisovati dva števnik. Besedo devetindevetdeset so v pravilno obliko postavili štiri dijaki, besedo tri pa je v pravilno obliko postavilo pet dijakov.
- **Posebna opazanja:** V ruščini se za prevod zveze trije od ... uporablja zveza s predlogom iz (три из ...).

b) Osnovno šolo je končal pred (štiri) _____ leti.

Tabela 22: Grafični prikaz rešitve: štiri

Pravilna rešitev	X1	X2	X3	X4	X5	X6	X7	X8
štirimi			<i>štirih</i>					
Klasifikacija napak	P	P	n3	P	P	P	P	P

- V primeru b) je sedem dijakov postavilo besedo štiri v pravilno obliko.
- Posebnih opazanj ni. Napaka, ki je bila ugotovljena, je tipa n3.

c) V (osem) _____ primerih se je ena poved izkazala za pravilno.

Tabela 23: Grafični prikaz rešitve: osem

Pravilna rešitev	X1	X2	X3	X4	X5	X6	X7	X8
osmih		<i>osmi</i>						
Klasifikacija napak	P	n1	P	P	P	P	P	P

- V primeru c) je besedo osem v pravilno obliko postavilo sedem od osmih dijakov.
- **Posebna opazanja:** Zvezo besed v osmih primerih bi v ruščino prevedli kot в восьми примерах (števnik tako kot v slovenščini postavimo v mestnik, le da ima v ruščini drugo končnico).

Tabela 24: Povzetek analize sklopa C

Povzetek analize sklopa C (števniki)				
Sklop so najbolje reševali dijaki X5, X7 in X8 (0 napak vsak), najslabše pa dijaka X2 in X3 (3 napake vsak). Največ je bilo neuvrščenih napak (5) – največ teh je napravil dijak X3, manj povzemanja po J1 (4 napake) – največ teh je napravil dijak X2. Nihče ni napravil napake tipa n2 – izpusta.				
Dijaki	n1	n2	n3	Skupno
X1	0	0	1	1
X2	2	0	1	3
X3	1	0	2	3
X4	1	0	0	1
X5	0	0	0	0
X6	0	0	1	1
X7	0	0	0	0
X8	0	0	0	0
Skupno	4	0	5	9

<u>Uspešnost reševanja sklopa A:</u>	<u>Tipi napak (največ):</u>
1. X5, X7, X8 (0 napak vsak)	- n1: X2 (2 napaki tipa n1)
2. X1, X4, X6 (1 napaka vsak)	- n2: /
3. X2, X3 (3 napake vsak)	- n3: X3 (2 napaki tipa n3)

5. 1. 4 Sklop D: Glagol

a) Čestitko mu (poslati) _____ po elektronski pošti.

Tabela 25: Grafični prikaz rešitve: poslati

Pravilna rešitev	X1	X2	X3	X4	X5	X6	X7	X8
bomo poslali/pošlji/je poslal	<i>poslali</i>	[manjka]	<i>poslati</i>	<i>poslali</i>				
Klasifikacija napak	n3	n2	n3	n3	P	P	P	P

- V primeru a) so besedo poslati v pravilno obliko postavili štirje od osmih dijakov.
- Posebnih opazanj ni. Napake, ki so bile opažene, so tipa n2 ali n3.

b) Vsi dijaki (morati) _____ odgovoriti na vsa vprašanja.

Tabela 26: Grafični prikaz rešitve: morati

Pravilna rešitev	X1	X2	X3	X4	X5	X6	X7	X8
morajo	<i>morali</i>							
Klasifikacija napak	n3	P	P	P	P	P	P	P

- V primeru b) je sedem od osmih dijakov besedo morati postavilo v pravilno obliko.
- Posebnih opažanj ni. Napaka, ki je bila ugotovljena, je tipa n3.

c) Luka ti (ne moči) _____ pomagati.

Tabela 27: Grafični prikaz rešitve: ne moči

Pravilna rešitev	X1	X2	X3	X4	X5	X6	X7	X8
ne more	<i>ne moraš</i>		<i>ne močeš</i>					
Klasifikacija napak	n3	P	n3	P	P	P	P	P

- V primeru c) je glagol ne moči v pravilno obliko postavilo šest dijakov.
- Posebnih opažanj ni. Napake, ki so bile ugotovljene, so tipa n3.

d) Včeraj (snežiti) _____ cel dan.

Tabela 28: Grafični prikaz rešitve: snežiti

Pravilna rešitev	X1	X2	X3	X4	X5	X6	X7	X8
je snežilo	<i>snežilo</i>	<i>je snežil</i>	<i>sneži</i>	<i>snežilo</i>				
Klasifikacija napak	n3	n3	n3	n3	P	P	P	P

- V primeru d) so besedo snežiti v pravilno obliko postavili štirje dijaki.
- Posebnih opažanj ni. Napake, ki so bile ugotovljene, so tipa n3.

e) Jutri zjutraj (iti) _____ jaz, Tine in profesor na državno tekmovanje.

Tabela 29: Grafični prikaz rešitve: iti

Pravilna rešitev	X1	X2	X3	X4	X5	X6	X7	X8
gremo	<i>grem</i>	<i>bomo šli</i>	<i>grem</i>	<i>grem</i>				
Klasifikacija napak	n1	n3	n1	n1	P	P	P	P

- V primeru e) so besedo iti v pravilno obliko postavili štirje dijaki.

- **Posebna opažanja:** V 1. osebi množine imajo ruski glagoli z e-jevsko spregatvijo končnico -em – gre za napako tipa n1, ki je opazna pri dijakih X1, X3 in X4.

f) Katarina bi rada (opazovati) _____ ptice, ampak dežuje.

Tabela 30: Grafični prikaz rešitve: opazovati

Pravilna rešitev	X1	X2	X3	X4	X5	X6	X7	X8
opazovala		<i>opazova</i>	<i>opazovati</i>					
Klasifikacija napak	P	n3	n1	P	P	P	P	P

- V primeru f) je besedo opazovati v pravilno obliko postavilo šest dijakov.
- **Posebna opažanja:** Fraza rad/-a bi se v ruščino prevaja kot Я бы хотел/-a in se veže z nedoločnikom.

g) Anita je (želeli) _____ peči torto, a je ugotovila, da (ne imeti) _____ pecilnega praška.

Tabela 31: Grafični prikaz rešitve: želeli, ne imeti, prašek

Pravilna rešitev	X1	X2	X3	X4	X5	X6	X7	X8
želela			<i>želi</i>					
Klasifikacija napak	P	P	n3	P	P	P	P	P
nima	<i>ne imela</i>		<i>ne ima</i>					
Klasifikacija napak	n3	P	n3	P	P	P	P	P

- V primeru g) je besedo želeli postavilo v pravilno obliko sedem dijakov, glagol ne imeti pa šest dijakov.
- Posebnih opažanj ni. Napake, ki so bile ugotovljene, so tipa n3.

h) Ne (govoriti) _____ tako grdo!

Tabela 32: Grafični prikaz rešitve: govoriti

Pravilna rešitev	X1	X2	X3	X4	X5	X6	X7	X8
govori								
Klasifikacija napak	P	P	P	P	P	P	P	P

- Besedo govoriti (velelnik) so vsi dijaki postavili v pravilno obliko.
- Posebnih opažanj ni.

- i) Maja in Nina (biti) _____ (iti) _____ včeraj skupaj v kino.

Tabela 33: Grafični prikaz rešitve: biti, iti

Pravilna rešitev	X1	X2	X3	X4	X5	X6	X7	X8
sta								
Klasifikacija napak	P	P	P	P	P	P	P	P
šli				<i>šle</i>	<i>šle</i>	<i>šle</i>	<i>šla</i>	
Klasifikacija napak	P	P	P	n1	ne	n1	n3	P

- V primeru i) so morali testiranci v pravilno obliko postaviti glagola biti in iti. Glagol biti so v pravilno obliko postavili vsi testiranci, glagol iti pa štirje od osmih.
- **Posebna opažanja:** Dijaki testiranci ne obvladajo dvojine. Vpliv ruskega jezika se kaže pri dijakih X4, X5 in X6.

- j) Denis in jaz (biti) _____ prijatelja.

Tabela 34: Grafični prikaz rešitve: biti

Pravilna rešitev	X1	X2	X3	X4	X5	X6	X7	X8
sva	<i>bili</i>							
Klasifikacija napak	n3	P	P	P	P	P	P	P

- V primeru j) je sedem dijakov glagol biti postavilo v pravilno obliko.
- Posebnih opažanj ni. Napaka, ki je bila ugotovljena, je tipa n3.

Tabela 35: Povzetek analize sklopa D

Povzetek analize sklopa D (glagol)				
Sklop sta najbolje reševala dijaka X7 in X8 (0 napak vsak), najslabše pa dijaka X1 in X3 (7 napak vsak). Največ je bilo neuvrščenih napak (16) – največ teh je napravil dijak X1, manj povzemanja po J1 (7 napak) – največ teh sta napravila dijaka X3 in X4, najmanj izpustov (1) – največ teh je napravil dijak X2.				
Dijaki	n1	n2	n3	Skupno
X1	1	0	6	7
X2	0	1	3	4
X3	2	0	5	7
X4	2	0	2	4
X5	1	0	0	1
X6	1	0	0	1
X7	0	0	0	0
X8	0	0	0	0
Skupno	7	1	16	24

Uspešnost reševanja sklopa A:	Tipi napak (največ):
1. X7, X8 (0 napak vsak)	- n1: X3, X4 (2 napaki vsak)
2. X5, X6 (1 napaka vsak)	- n2: X2 (1 napaka)
3. X2, X4 (4 napake vsak)	- n3: X1 (6 napak)
4. X1, X3 (7 napak vsak)	

5. 1. 5 Sklop E: Mešani primeri

- a) V (pesem) _____ Adija Smolarja lahko slišimo, da ljudje pogosto nimajo časa za (lepa stvar, *množina*) _____, ker se (oni) _____ preveč mudi živeti. Ljudje se nimajo časa pogovarjati oziroma skrbeti drug za drugega.

Tabela 36: Grafični prikaz rešitve: pesem, lepa stvar, oni

Pravilna rešitev	X1	X2	X3	X4	X5	X6	X7	X8
pesmi								
Klasifikacija napak	P	P	P	P	P	P	P	P
lepe stvari		<i>lepih stvarjiv</i>	<i>lepi stvari</i>					
Klasifikacija napak	P	n1	n3	P	P	P	P	P
jim	<i>so</i>	[manjka]	<i>oni</i>	<i>njim</i>				
Klasifikacija napak	n3	n2	n3	n3	P	P	P	P

- V primeru a) so besedo pesem vsi dijaki postavili v pravilno obliko. Besedno zvezo lepa stvar je v pravilno obliko postavilo šest dijakov, zaimsek oni pa štirje dijaki.
- **Posebna opažanja:** Napaka tipa n1, ki se kaže pri dijaku X2.

b) Družba danes od ženske pričakuje veliko. Morala bi hoditi v (služba) _____, doma pa skrbeti za (otrok, množina) _____.

Tabela 37: Grafični prikaz rešitve: služba, otrok

Pravilna rešitev	X1	X2	X3	X4	X5	X6	X7	X8
službo								
Klasifikacija napak	P	P	P	P	P	P	P	P
otroke	<i>otroc</i>	<i>otrocimi</i>	<i>otrokov</i>	<i>otroki</i>				
Klasifikacija napak	n3	n3	n3	n3	P	P	P	P

- V primeru b) so besedo služba v pravilno obliko postavili vsi dijaki, besedo otrok pa štirje od osmih dijakov.
- Posebnih opažanj ni.

c) Gospa Kurinčič je končala študij (arheologija) _____, nato se je poročila in (2, leto) _____ hodila v službo, po tretjem otroku pa je ostala doma. Zdelo se ji je pomembno, da živijo kot družina, da so skupaj pri (domače delo) _____, pri igri in na (počitnice) _____. Zdi se ji, da lahko matere zaradi (delo) _____ zamudijo veliko lepih trenutkov.

Tabela 38: Grafični prikaz rešitve: arheologija, dve leti, domače delo, počitnice, delo

Pravilna rešitev	X1	X2	X3	X4	X5	X6	X7	X8
arheologije	<i>arheologiji</i>	<i>arheologiji</i>	<i>arheologiji</i>	<i>arheologijo</i>				
Klasifikacija napak	n1	n1	n1	n3	P	P	P	P
dve leti	<i>dva leta</i>	<i>drugem letniku</i>	<i>drugo leto</i>					
Klasifikacija napak	n1	n3	n3	P	P	P	P	P
domačem								
Klasifikacija napak	P	P	P	P	P	P	P	P
delu	<i>delom</i>							
Klasifikacija napak	n3	P	P	P	P	P	P	P
počitnicah			<i>počitnice</i>					
Klasifikacija napak	P	P	n3	P	P	P	P	P

delo		[manjka]						
Klasifikacija napak	P	n2	P	P	P	P	P	P

- V primeru c) so besedo arheologija v pravilno obliko postavili štirje dijaki, besedno zvezo dve leti pet dijakov, besedo domače vsi dijaki, besede delo, počitnice in delo pa sedem dijakov (vsak posebej).
- **Posebna opazanja:** V ruskem jeziku imajo samostalniki ž. sp., ki imajo v imenovalniku ednine končnico -ия, v rod. ednine končnico -ии (napaka arheologiji). Dve leti (tri leta in štiri leta) v ruščino prevajamo kot 2 (3, 4) года – od tod izvor napake dva leta.

Tabela 39: Povzetek analize sklopa E

Povzetek analize sklopa E (mešani primeri)				
Sklop so najbolje reševali dijaki X5, X6, X7 in X8 (0 napak vsak), najslabše pa dijaka X2 in X3 (6 napak vsak). Največ je bilo neuvrščenih napak (13) – največ teh je napravil dijak X3, manj povzemanja po J1 (5 napak) – največ teh sta napravila dijaka X1 in X2, najmanj izpustov (2) – največ teh je napravil dijak X2.				
Dijaki	n1	n2	n3	Skupno
X1	2	0	3	5
X2	2	2	2	6
X3	1	0	5	6
X4	0	0	3	3
X5	0	0	0	0
X6	0	0	0	0
X7	0	0	0	0
X8	0	0	0	0
Skupno	5	2	13	20

<u>Uspešnost reševanja sklopa A:</u>	<u>Tipi napak (največ):</u>
1. X5, X6, X7, X8 (0 napak vsak)	- n1: X1, X2 (2 napaki vsak)
2. X4 (3 napake)	- n2: X2 (2 napaki)
3. X1 (5 napak)	- n3: X3 (5 napak)
4. X2, X3 (6 napak vsak)	

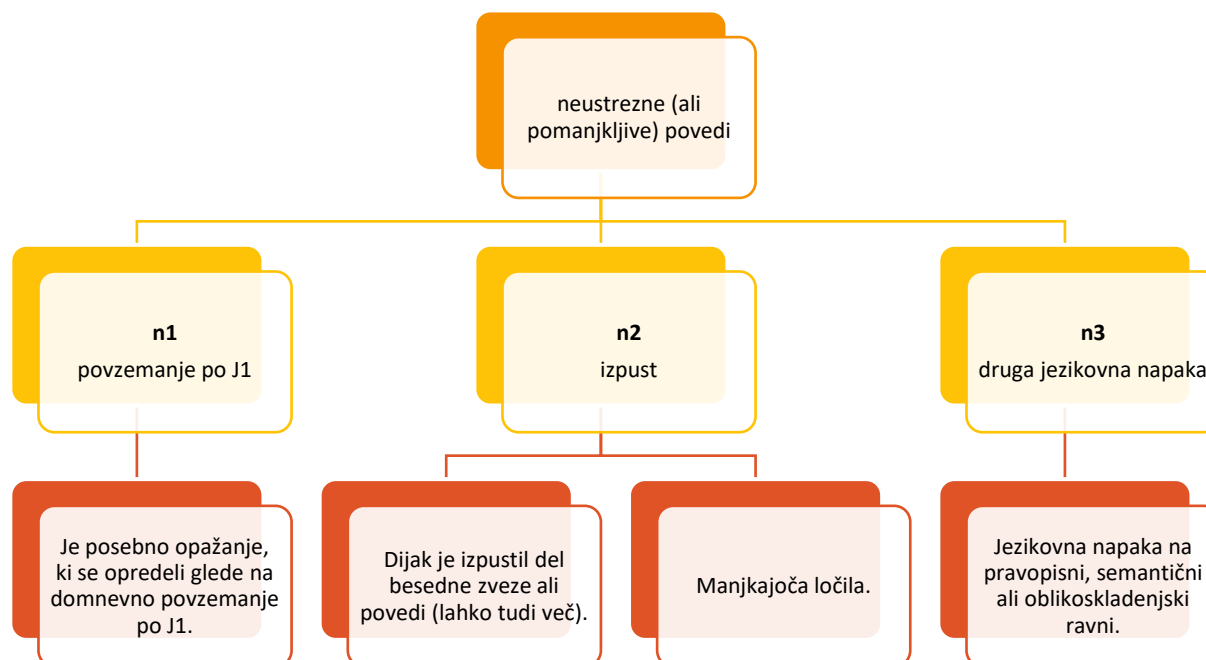
5. 2 Analiza narekov

Pri drugi nalogi so dijaki testiranci pisali narek. Besedilo za narek je bilo vzeto iz samostojnega delovnega zvezka *Na pragu besedila 1* in prirejeno. Narek sem testirancem dvakrat prebral in kakšno poved tudi večkrat ponovil. Dijaki so zapisali slišano na poseben list papirja, ki sem ga nato pregledal. Sledila je analiza zapisanega (shema 2), ki sem se je lotil podobno kot dopolnjevalne naloge. Neustrezne ali pomanjkljive povedi sem analiziral in v njih poiskal napake tipa n1, n2 in n3. Z barvnimi oznakami sem v besedilu tudi označil pomanjkljivosti ter vse skupaj prikazal v tabelnem zapisu.

Tabela 40: Legenda korekturnih označb

beseda	Z rdečo označena beseda je napačno zapisana.
beseda	Z rdečo označena beseda v krepkem tisku in poudarjena z rumeno nakazuje na napako tipa n1 – povzemanje po J1.
[izpust x]	Izpust besede, besedne zveze ali povedi. Označen s številko izpusta (x = 1, 2 ...)
[nečitljivo]	Zapisa nisem znal prebrati – nečitljivo.
! !	Ločilo poudarjeno z rumeno nakazuje na izpust ločila (dijak je pozabil napisati ločilo).
Ostale barvno označene opombe so navedene sproti.	

Shema 2: Shematični prikaz analize jezikovnih produkcij (narekov)

Izvorno besedilo:

Naš stric Peter si je zaželel, da bi za svoj osemdeseti rojstni dan letel. Da bi mu izpolnili željo, smo zbrali denar, vzpostavili zvezo s helikopterskim društvom in zanj organizirali polet med novembrskimi prazniki. Sam bi za tako pustolovščino težko odštél sto sedemdeset evrov. Ker bo jeseni že hladno, lahko tudi dež in hud mraz, bo moral vzeti s sabo topel vetrni jopič in vsaj liter tople pijače. Da pa bo varneje zlezel po lestvi navzgor in navzdol, smo mu kupili še nove športne copate in za povrh nov nahrbtnik.

ANALIZA PRODUKCIJ

Dijak X1 (1. letnik, RUŠ):

Naš stric Peter si je zaželel, da bi za svoj **osemdesiti** rojstni dan letel. Da bi mu izpolnili željo, smo zbrali denar, **uzpostavili** zvezo s helikopterskim društvom in **sam** organizirali polet med novembrskimi prazniki. Sam bi za tako **postolovščino** težko odštél **stosedemdeset evro**. Ker bo **jesen še** hladno, lahko tudi dež in hud mraz, bo **mogel vzemit** s sabo topel vetrni jopič in vsaj liter tople pijače. Da **[izpust 1]** bo varneje **izlezel** po lestvi navzgor in navzdol, smo **[izpust 2]** kupili še nove športne copate in za povrh **novi** nahrbtnik.

Tabela 41: Analiza pisne jezikovne produkcije dijaka X1 (narek):

Klasifikacija napak		
Napake n1 – posebna opažanja		
Izpisani deli povedi	Popravek	Komentar
vzemit	vzeti	Nedoločniška končnica se pri večini glagolov v ruščini konča na -ть (npr. взять), pri manjšem številu pa na -ти in -чь).
novi	nov	Večina pridevnikov v ruščini ima osnovo na trd soglasnik. Ti pridevniki imajo v ednini v moškem spolu končnico -ый (npr. новый), redkeje -ой.
Napake n2		
Izpis povedi, ki vsebujejo izpust	Da [izpust 1] bo varneje izlezel po lestvi navzgor in navzdol, smo [izpust 2] kupili še nove športne copate in za povrh novi nahrbtnik.	
Izpust	[izpust 1] = pa [izpust 2] = mu	
Napake n3		
Izpisani deli povedi	Popravek	Komentar
osemdesiti	osemdeseti	

uzpostavili	vzpostavili	Napake so tipa n3. Posebne obrazložitve ni.
sam	zanj	
postolovščino	pustolovščino	
stosedemdeset	sto sedemdeset	
evro	evrov	
mogel	moral	
jesen še	jeseni že	
izlezel	zlezel	

X2, RUŠ-1L

Naš [izpust 1] Peter [izpust 2] **dabi** za svoj 80 rojstni dan letel. **dabi** [izpust 3] smo zbrali denar, **spostavili** zvezo s helikopterskim **društvom** [izpust 4] lahko tudi dež in [izpust 5] mraz bo **morel vseti** s sabo topel **veter** jopič in [izpust 6] liter **toplo pjače**. [izpust 7] smo [izpust 8] kupili še nove športne copate in [izpust 9] nov nahrbtnik.

Tabela 42: Analiza pisne jezikovne produkcije dijaka X2 (narek)

<u>Klasifikacija napak</u>		
Napake n1 – posebna opažanja		
Izpisani deli povedi	Popravek	Komentar
dabi	da bi	V ruščini se zveza da bi (чтобы) piše skupaj.
Napake n2		
Izpis povedi, ki vsebujejo izpust	Naš [izpust 1] Peter [izpust 2] dabi za svoj 80 rojstni dan letel. dabi [izpust 3] smo zbrali denar, spostavili zvezo s helikopterskim društvom [izpust 4] lahko tudi dež in [izpust 5] mraz bo morel vseti s sabo topel veter jopič in [izpust 6] liter toplo pjače . [izpust 7] smo [izpust 8] kupili še nove športne copate in [izpust 9] nov nahrbtnik.	
Izpust	[izpust 1] = stric [izpust 2] = si je zaželel [izpust 3] = mu izpolnili željo [izpust 4] = in zanj organizirali polet med novembrskimi prazniki. Sam bi za tako pustolovščino težko odštél sto sedemdeset evrov. Ker bo jeseni že hladno, [izpust 5] = hud [izpust 6] = vsaj [izpust 7] = Da pa bo varneje zlezel po lestvi navzgor in navzdol, [izpust 8] = mu [izpust 9] = za povrh Dijak X2 je v besedilu izpustil nekaj nekončnih in končnih ločil.	

Napake n3		
Izpisani deli povedi	Popravek	Komentar
spostavili	vzpostavili	Napake so tipa n3. Posebne obrazložitve ni.
društvom	društvom	
morel	moral	
vseti	vzeti	
veter	vetrni	
toplo	tople	
pjače	pijače	

X3, RUŠ-1L

Naš stric **Peters** si [izpust 1] zaželel, da bi za svoj osemdeseti rojstni dan letel. Da bi **mo** izpolnili željo, smo zbrali denar, **izpostavili zvezdo** s helikopterskim **društvom** in [izpust 2] **zaorganizirali** polet **pred** novembrskimi **praznikami**. Sam bi za **to** [izpust 3] težko **otštel stosedemdeset evro**. Ker bo **pojeseni še** hladno, lahko tudi dež [izpust 4] mraz, bo moral vzeti s sabo topel **veterni** jopič in vsaj liter tople pijače. Da **po** [izpust 5] **barvni izlezel** [izpust 6] **vzgor** in **vzdol**, smo **mi** kupili še nove športne copate in za povrh nov nahrbtnik.

Tabela 43: Analiza pisne jezikovne produkcije dijaka X3 (narek)

Klasifikacija napak		
Napake n1 – posebna opažanja		
Izpisani deli povedi	Popravek	Komentar
praznikami	prazniki	V orodniku množine imajo samostalniki ženskega, moškega in srednjega spola s trdo osnovo končnico -ами (npr. празниками).
evro	evrov	Samostalnik евро se v ruščini ne sklanja.
veterni	vetrni	Izpad polglasnika.
vzgor (in) vzdol	navzgor (in) navzdol	V ruščini se prislova navzgor in navzdol prevajata kot вверх (ввысь) in вниз.
Napake n2		
Izpis povedi, ki vsebujejo izpust	Naš stric Peters si [izpust 1] zaželel, da bi za svoj osemdeseti rojstni dan letel. Da bi mo izpolnili željo, smo zbrali denar, izpostavili zvezdo s helikopterskim društvom in [izpust 2] zaorganizirali polet pred novembrskimi praznikami . Sam bi za to [izpust 3] težko otštel stosedemdeset evro . Ker bo pojeseni še hladno, lahko tudi dež [izpust 4] mraz, bo moral vzeti s sabo topel veterni jopič in vsaj liter tople pijače. Da po [izpust 5] barvni izlezel [izpust 6] vzgor in vzdol , smo mi kupili še nove športne copate in za povrh nov nahrbtnik.	

	Dijak X3 je v besedilu izpustil nekaj nekončnih ločil.		
Izpust	[izpust 1] = je [izpust 2] = zanj [izpust 3] = pustolovščino [izpust 4] = in hud [izpust 5] = bo [izpust 6] = po lestvi		
Napake n3			
Izpisani deli povedi		Popravek	Komentar
Peters		Peter	Napake so tipa n3. Posebne obrazložitve ni.
izpostavili		vzpostavili	
zvezdo		zvezo	
zaorganizirali		organizirali	
pred		med	
to		tako	
otštel		odštel	
stosedemdeset		sto sedemdeset	
pojeseni		jeseni	
še		že	
po		pa	
barvni		varneje	
izlezel		zlezel	
mi		mu	

X4, RUŠ-2L

Naš stric Peter si je zaželel, da bi za svoj osemdeseti rojstni dan letel. Da bi mu **izpolnili** željo, smo zbrali denar, **vspostavili** zvezo **[nečitljivo]** helikopterskim društvom in zanj organizirali polet med **novemberskimi prazniki**. Sam bi za tako pustolovščino težko odštel sto **osemdeset** evrov. Ker bo jeseni že hladno, lahko tudi dež in hud mraz, bo moral vzeti s sabo topel vetrni jopič in vsaj liter tople pijače. Da **[izpust 1]** bo varneje **splezil** **[izpust 2]** navzgor in navzdol, smo mu kupili **[izpust 3]** nove športne copate in za povrh nov nahrbtnik.

Tabela 44: Analiza pisne jezikovne produkcije dijaka X4 (narek)

Klasifikacija napak		
Napake n1 – posebna opazanja		
Izpisani deli povedi	Popravek	Komentar
izpolnili	izpolnili	Glagol izpolniti se v ruščino prevaja kot исполнить.
vspostavili	vzpostavili	Glagol vzpostaviti se v ruščino prevaja kot установить.

prazdniki	prazniki	Samostalni praznik se v ruščino prevaja kot празник (vrine se -d-).
Napake n2		
Izpis povedi, ki vsebujejo izpust	/.../ vs postavili zvezo [nečitljivo] helikopterskim društvom /.../ Da [izpust 1] bo varneje splezil [izpust 2] navzgor in navzdol, smo mu kupili [izpust 3] nove športne copate in za povrh nov nahrbtnik.	
Izpust	[nečitljivo] = s [izpust 1] = pa [izpust 2] = po lestvi [izpust 3] = še	
Napake n3		
Izpisani deli povedi	Popravek	Komentar
novemberskimi	novembrskimi	Napake so tipa n3. Posebne obrazložitve ni.
osemdeset	sedemdeset	
splezil	splezal	
Opomba: Nisem se oziral na stičnost vejice in ostalih ločil (ponekod napačna).		

X5, RUŠ-UKR-2L

Naš stric Peter si je zaželel, da bi za svoj osemdeseti rojstni dan letel. Da bi mu **ispolnili** željo, smo zbrali denar, **vs**postavili zvezo s **helikoptrskim** društvom in zanj organizirali polet med novembrskimi prazniki. Sam bi za tako pustolovščino težko odštél sto sedemdeset evrov. Ker bo jeseni že hladno, lahko tudi dež in hud mraz. **Bo** moral vzeti s sabo topel **veterni** jopič in vsaj liter tople pijače. Da pa bo varneje zlezal po lestvi navzgor in navzdol, smo mu kupili še nove športne copate in za povrh nov nahrbtnik.

Tabela 45: Analiza pisne jezikovne produkcije dijaka X5 (narek)

Klasifikacija napak		
Napake n1 – posebna opažanja		
Izpis del povedi	Popravek	Komentar
ispolnili	izpolnili	Glagol izpolniti se v ruščino prevaja kot исполнить.
Napake n2		
Izpis povedi, ki vsebujejo izpust	/	
Izpust	/	
Napake n3		
Izpis del povedi	Popravek	Komentar
vspostavili	vzpostavili	

helikoptrskim	helikopterskim	Napake so tipa n3. Posebnih obrazložitev ni.
Opomba: Z vijolično označen del pri /.../ mraz. Bo moral /.../ nakazuje, da je dijak X5 prehitro končal preteklo poved in začel novo – tukaj pike in velike začetnice ni, namesto tega bi morale biti /.../ mraz bo moral /.../.		

X6, SRB-3L

Naš stric Peter si je zaželel, da bi za svoj osemdeseti rojstni dan letel. Da bi mu izpolnili željo, smo zbrali denar, vzpostavili zvezo s **helikoptrskim** društvom in zanj organizirali polet med **novemberskimi** prazniki. Sam bi za **takšno** pustolovščino **teško** odštél **stosedemdeset** evrov. Ker bo **jesen** že hladno, lahko tudi dež in [izpust 1] mraz, bo moral vzeti [izpust 2] sabo topel **veterni** jopič in vsaj liter tople pijače. Da [izpust 3] bo varneje zlezel po lestvi **vzgor** in **vzdol**, smo mu kupili še nove športne copate in za povrh, nov nahrbtnik.

Tabela 46: Analiza pisne jezikovne produkcije dijaka X6 (narek)

Klasifikacija napak		
Napake n1 – posebna opažanja		
Izpisan del povedi	Popravek	Komentar
vzgor (in) vzdol	navzgor (in) navzdol	Napaka se sicer pojavlja tudi pri dijakih Rusih, a v tem primeru gre za domnevno povzemanje iz J1 dijaka X6, tj. srbskega jezika.
Napake n2		
Izpis povedi, ki vsebujejo izpust	Ker bo jesen že hladno, lahko tudi dež in [izpust 1] mraz, bo moral vzeti [izpust 2] sabo topel veterni jopič in vsaj liter tople pijače. Da [izpust 3] bo varneje zlezel po lestvi vzgor in vzdol, smo mu kupili še nove športne copate in za povrh, nov nahrbtnik.	
Izpust	[izpust 1] = hud [izpust 2] = s [izpust 3] = pa Dijak X6 je v besedilu izpustil nekaj nekončnih ločil.	
Napake n3		
Izpisan del povedi	Popravek	Komentar
helikoptrskim	helikopterskim	Napake so tipa n3. Posebne obrazložitve ni.
novemberskimi	novembrskimi	
takšno	tako	
teško	težko	
stosedemdeset	sto sedemdeset	
jesen	jeseni	

veterni	vetrni	
---------	--------	--

X7, RUS-UKR-4L

Naš stric Peter si je zaželel, da bi za svoj osemdeseti rojstni dan letel. Da bi mu izpolnili željo, smo zbrali denar, vzpostavili zvezo s helikopterskim društvom in zanj organizirali polet med novembrskimi prazniki. Sam bi za tako pustolovščino težko odštél sto sedemdeset evrov. Ker bo jeseni že hladno, lahko **bo** tudi dež in [izpust 1] mraz, bo moral **s sabo vzeti** topel vetrni jopič in vsaj liter tople pijače. Da [izpust 2] bo varneje zlezel po lestvi navzgor in navzdol, smo mu kupili še nove športne copate in za povrh nov nahrbtnik!

Tabela 47: Analiza pisne jezikovne produkcije dijaka X7 (narek)

Klasifikacija napak		
Napake n1 – posebna opažanja		
Izpisani deli povedi	Popravek	Komentar
/	/	/
Napake n2		
Izpis povedi, ki vsebujejo izpust	Ker bo jeseni že hladno, lahko bo tudi dež in [izpust 1] mraz, bo moral s sabo vzeti topel vetrni jopič in vsaj liter tople pijače. Da [izpust 2] bo varneje zlezel po lestvi navzgor in navzdol, smo mu kupili še nove športne copate in za povrh nov nahrbtnik!	
Izpust	[izpust 1] = hud [izpust 2] = pa	
Napake n3		
Izpisani deli povedi	Popravek	Komentar
bo	tudi	Napake so tipa n3. Posebne obrazložitve ni.
! (pri zadnji povedi)	.	
Opomba: Z modro označen del /.../ moral s sabo vzeti topel /.../ označuje premešan besedni red, a pravilno uporabljene besede – namesto tega: /.../ moral vzeti s sabo topel /.../		

X8, RUŠ-4L

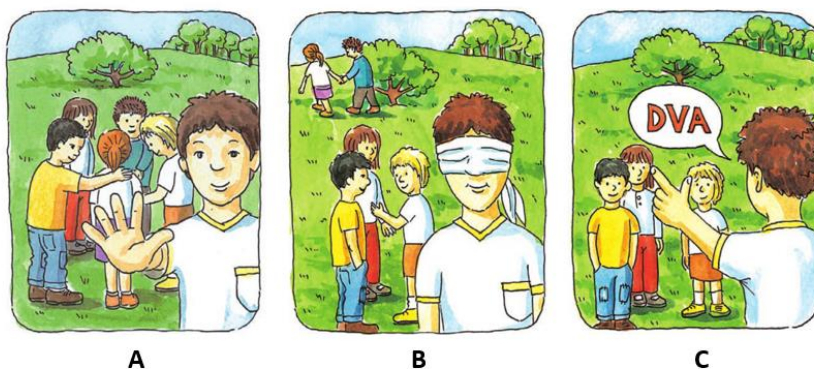
Naš stric Peter si je zaželel, da bi za svoj osemdeseti rojstni dan letel. Da bi mu izpolnili željo, smo zbrali denar, vzpostavili zvezo s helikopterskim **društvom** in zanj organizirali polet med **novemberskimi** prazniki. Sam bi za tako pustolovščino težko odštél sto sedemdeset evrov. Ker bo jeseni že hladno, lahko tudi dež in hud mraz, bo moral vzeti s sabo topel vetrni jopič in vsaj **litr** tople pijače. Da **[izpust 1]** bo varneje zlezel po lestvi navzgor in navzdol, smo mu kupili še nove športne copate in **zapovrh** nov nahrbtnik.

Tabela 48: Analiza pisne jezikovne produkcije dijaka X8 (narek)

Klasifikacija napak		
Napake n1 – posebna opažanja		
Izpisani deli povedi	Popravek	Komentar
litr	liter	Samostalnik liter se v ruščino prevaja kot литр (-e izpade).
Napake n2		
Izpisana poved	Da [izpust 1] bo varneje zlezel po lestvi navzgor in navzdol, smo mu kupili še nove športne copate in zapovrh nov nahrbtnik.	
Izpust	[izpust 1] = pa	
Napake n3		
Izpisani deli povedi	Popravek	Komentar
društvom	društvom	Napake so tipa n3. Posebne obrazložitve ni.
novemberskimi	novembrskimi	
zapovrh	za povrh	

5. 3 Pisna jezikovna produkcija

Tretja naloga, ki so jo dijaki reševali, je taksonomsko najzahtevnejša. Testirancem sem projeciral tri sličice. Naloga je od njih zahtevala, da za vsako sličico napišejo najmanj pet povedi. Glede na shematični prikaz (shema 3) sem pisne jezikovne produkcije dijakov analiziral. Podal sem splošen komentar zapisa testirancev in se nisem osredotočal na podrobno jezikovno analizo napak kot v prejšnjih nalogah.

Slika 1: Slike iz jezikovnega testa

Shema 3: Shematični prikaz analize samostojnih pisnih jezikovnih produkcij

X1 (RUŠ-1L)

Slika A: Skupina otroc so na polju. 5 iz njih so stojijo v okrogu in šesti je ob strani. Za otrocam je eno veliko dreveso. Dan je sončen in brez oblak. 4 iz otroc nosijo bele majce.

Slika B: 3 otroc so pogovarjajo. 2 sta šli za dreveso. En iz njih gleda v drugo smer in ima tkanino nad očmi. 3 otroka imajo rjave lase. Za poljem je gozd.

Slika C: 2 iz otroc sta skrivnjo. En iz otroc je rekel »dva«. En iz otroc ima blond lase, en črne in dva imajo rjave. Samo otrok s črnimi lasmi nima beli majce. V skupini je ostala samo 1 punca.

Tabela 49: Pisna jezikovna produkcija dijaka X1 (ubesediljenje)

Komentar pisne jezikovne produkcije dijaka X1
Naloga je glede na navodila izpolnjena. Dijak se je držal smernic in zapisal zadostno število povedi pri vsaki sličici. Besedilo je vsebinsko ustrezno, sporočilo je jasno izraženo. Besedilo se bere deloma tekoče, število povezovalcev (veznikov) je omejeno, zato so nekoliko manj natančno izražene povezave med idejami. Dijak uporablja najpreprostejše veznike (npr. in). Nadzoruje osnovno besedišče, kompleksnejšega ne uporablja. Besedišče večinoma ustreza vsebini besedila. Različne nepravilnosti pri uporabi jezikovnih struktur (na skladenjskem, oblikoslovnem in pravopisnem nivoju) in v zapisu otežujejo razumevanje besedila. Kaže se povzemanje jezikovnih konstrukcij J1 in povzemanje pogovornega izrazja.

X2 (RUŠ-1L)

Slika A: Na sliki so šest otrocev. Oni igrajo v igro.

Slika B: En otrok zapri oči. Na veliko otrocev zapustijo.

Slika C: Vodilni otok potrebuje rečeti koliko otrocev so zapustili.

Tabela 50: Pisna jezikovna produkcija dijaka X2 (ubesediljenje)

Komentar pisne jezikovne produkcije dijaka X2
Naloga glede na navodilo ni izpolnjena, dijak se ni držal smernic. Besedilo je prekratko in namen besedila ni dosežen. Besedilo je vsebinsko pomanjkljivo in premalo razvito. Besedilo je slabo povezano in nelogično zgrajeno. Besedišče je zelo omejeno in sestavljeno iz posameznih osnovnih besed oziroma besednih zvez. Na določenih mestih se kaže raba vsebinsko neustreznih besed. Pojavljajo se številne jezikovne napake in nepravilnosti pri uporabi jezikovnih struktur (na skladenjskem in oblikoslovnem ter pravopisnem nivoju), ki precej otežujejo razumevanje besedila. Kaže se povzemanje jezikovnih konstrukcij J1.

X3 (RUŠ-1L)

Slika A: Na sliki dogaja igra s prijateljami, en fant šteje in pokaza pet. Oni so na zelenem polju.

Slika B: Dva otroka sta šli gor in fant spredi nič ni vidi.

Slika C: Dva otroka sta šli, fant pogledal in rekel koliko je odsotno otrokov.

Tabela 51: Pisna jezikovna produkcija dijaka X3 (ubesediljenje)

Komentar pisne jezikovne produkcije dijaka X3
Naloga glede na navodila ni izpolnjena, dijak se ni držal smernic. Besedilo je prekratko, vsebinsko pomanjkljivo in premalo razvito. Besedilo je večinoma povezano linearno, odnosi med idejami so vzpostavljeni z enostavnimi vezniki. Besedišče je omejeno, na določenih mestih se kaže raba vsebinsko neustreznih besed. Pojavljajo se različne jezikovne napake in nepravilnosti pri uporabi jezikovnih struktur (na skladijskem in oblikoslovnem ter pravopisnem nivoju), ki otežujejo razumevanje besedila. Kaže se povzemanje jezikovnih konstrukcij J1 in pogovornega izrazja.

X4 (RUŠ-2L)

Slika A: Otroci so stojijo v krogu in pogovarjajo, verjetno igrajo v neko igro. Fant je gleda na me in kaže dlan, verjetno hoče povedati da za njimo so pet otrokov. Na zadnjem fomu opažam drevo in majhen gozd. Od spredih je še vedno stoji fant in pričavuje.

Slika B: Dva otroka sta nekam šla. Tri otroci so pogovarjajo in nekaj čakajo. Fanta v beli majici so zaprli očesa, verjetno da ne bi vedal kam sta se skrila. Trava je zelena, a nebo je modro.

Slika C: Dva otroka sta nekam propadla. Ostala je le tri otroka. Fant je kaže dva prsta in reci da sta dva propadla.

Tabela 52: Pisna jezikovna produkcija dijaka X4 (ubesediljenje)

Komentar pisne jezikovne produkcije dijaka X4
Naloga glede na navodila ni izpolnjena, saj je besedilo prekratko. Besedilo je vsebinsko ustrezno, sporočilo je izraženo. Besedilo se bere deloma tekoče, število povezovalcev (veznikov) je omejeno, zato so povezave med idejami nekoliko manj natančno izražene. Dijak uporablja najpreprostejše veznike. Besedišče je nekoliko omejeno, a dobro nadzoruje osnovno besedišče (kompleksnejšega ne uporablja). Besedišče večinoma ustreza vsebini besedila. Pojavljajo se nekatere temeljne jezikovne napake in nepravilnosti pri uporabi jezikovnih struktur (na skladijskem in oblikoslovnem ter pravopisnem nivoju), ki se sistematično ponavljajo in otežujejo razumevanje besedila. Kaže se povzemanje jezikovnih konstrukcij J1 in pogovornega izrazja.

X5 (RUŠ-UKR-2L)

Slika A: Na sliki vidim otroke, ki se igrajo v neko igrico. Pet otrok stojijo skupaj in se pogovarjajo med sabo. En fant pa stoji posebaj in je k ostalim obrnjen s hrbtom. Ta fant ima iztegnjeno desno roko. Otoci se igrajo zunaj.

Slika B: Fant si je zavezal ruto okoli glave, tako da nič ne vidi. Dva otroka hodita stran od ostalih treh. Otrok z belimi lasi se je obrnil proti fantu z zavezanimi očmi, da pregleda, če fant goljufa. Na nebu je nekaj oblakov, vendar je jasno vreme. Igrajo se na grmu, kjer je samo eno drevo.

Slika C: Fant, ki je imel zavezane oči, si je snel ruto. Obrnil se je proti trem otrokam (končnica v daj. množine -ам/-ям). Ugotovil je, da dva otroka manjkata. Tista dva otroka sta se vrjetno skrila za drevesom. Punca z rdečimi lasmi zgleda začudena, saj ni pričakovala, da bo fantek uganil število manjkajočih.

Tabela 53: Pisna jezikovna produkcija dijaka X5 (ubesediteljenje)

Komentar pisne jezikovne produkcije dijaka X5
Naloga je glede na navodila izpolnjena. Dijak se je držal smernic in zapisal zadostno število povedi pri vsaki sličici. Besedilo je vsebinsko ustrezno, sporočilo je jasno izraženo. Besedilo se bere večinoma tekoče in je dobro povezano. Dijak ima širok obseg besedišča, ki ga pravilno uporablja. Deloma učinkovito spremlja ubesediteljenje, da se izogne ponavljanju. V besedilu se sicer pojavlja nekaj jezikovnih nepravilnosti, vendar je splošen jezikovni vtis dober. Dijak ima razmeroma dober slovnični nadzor, pojavljajo se manjše sistematične napake ter nekaj pravopisnih pomanjkljivosti, a to ne vpliva na razumevanje besedila. Dijak uporablja tudi kompleksnejše jezikovne strukture. Kaže se minimalno povzemanje jezikovnih konstrukcij J1 in več pogovornega izrazja.

X6 (SRB-3L)

Slika A: Šest otrok stoji na travniku. Pet jih stoji v krogu. Fant v beli majci je obrnjen proti nami. Na sredini travnika je drevo. Travnik je zelen.

Slika B: Dva otroka odhajata in se držita za roke. Fant v rumeni majci ima roke v žepih. Fant v beli majci ima povezane oči. V ozadju je gozd. Travnik gre v hrib.

Slika C: Fant v beli majci je rekel »dva«. Ostali otroci gledajo proti njemu. Fant v beli majci drži roko v zraku in kaže dva prsta. Desni otrok nosi belo majco, oranžne hlače in rumene čevlje. Sednji otrok nosi belo majco, rdeče hlače in rjave čevlje.

Tabela 54: Pisna jezikovna produkcija dijaka X6 (ubesediteljenje)

Komentar pisne jezikovne produkcije dijaka X6
Naloga je glede na navodila izpolnjena. Dijak se je držal smernic in zapisal zadostno število povedi pri vsaki sličici. Besedilo je vsebinsko ustrezno, sporočilo je jasno izraženo. Besedilo se bere večinoma tekoče in je dobro povezano. Dijak ima razmeroma širši obseg besedišča, ki ga pravilno uporablja. V besedilu se sicer pojavlja nekaj jezikovnih nepravilnosti, vendar je splošen jezikovni vtis dober. Dijak ima razmeroma dober slovnični nadzor, pojavljajo se manjše sistematične napake ter nekaj pravopisnih pomanjkljivosti, a to ne vpliva na razumevanje besedila. Kaže se minimalno povzemanje jezikovnih konstrukcij J1 in več pogovornega izrazja.

X7 (RUS-UKR-4L)

Slika A: Na sliki vidim otroke, travnik, drevesa daleč v ozadju in rastlino. En otrok stoji pred kamero in kaže s prsti število 5. Ostali pet otrokov stojijo za njim v krogu. En deček objema deklico, ki se najbrž drži za roke z drugim dečkom. Otroci izgledajo veseli.

Slika B: Vidim, kako se sprehajata deček in deklica pri rastlini. Trije otroci so v krogu, eden od njih nekaj kaže, ampak ne vem kaj. En deček je nasmejan in stoji pred kamero z zavezanimi očmi. Še vedno je ta deček vesel. Opazil sem, da otrok, ki neka kaže, gleda dečka z zavezanimi očmi.

Slika C: Deček in deklica iz prejšnjih slik sta zapustila travnik. Deček, ki je prej imel zavezane oči, jih nima več zvezanih. On se je obrnil k ostalim otrokom, jim kaže in reče dva. Otroci so se najbrž igrali neko igro, kjer je skupina izbrala neko število, en pa je moral uganiti tisto število. Mogoče ni bilo število, temveč številka.

Tabela 55: Pisna jezikovna produkcija dijaka X7 (ubesediljenje)

Komentar pisne jezikovne produkcije dijaka X7
Naloga je glede na navodila izpolnjena. Dijak se je držal smernic in zapisal zadostno število povedi pri vsaki sličici. Besedilo je vsebinsko ustrezno in sporočilo je jasno izraženo. Besedilo je kompleksnejše grajeno in slogovno učinkovito. Besedilo se bere tekoče in je jasno oblikovano v koherentno celoto. Odnosi med idejami so učinkovito vzpostavljeni z različnimi povezovalci. Dijak učinkovito spremlja ubesedenje, da se izogne ponavljanju. Dosega visoko stopnjo slovnične pravilnosti in dober slovnični nadzor ob uporabi kompleksnejših skladenjskih struktur. Manjše jezikovne pomanjkljivosti so težko opazne. Dijak ne povzema po J1 in se izogiba pogovornim izrazom.

X8 (RUŠ-4L)

Slika A: Fant spredaj kaže pet prstov. Drugi zadaj se pogovarjajo o nečem. Vsi so v naravi. En od fantov v ozadju je dal deklici roko na ramo. Gleda nanjo zelo ogrožujoče.

Slika B: Fantu spredaj so zavezali oči, da ne bi nič videl. Trije se pogovarjajo. Druga dva sta se šla skrivat. Verjetno se imata rada, in zato hočejo malo zasebnega časa. Fant s črnimi lasmi ima roke v žepih.

Slika C: Fant spredaj pove koliko jih manjka. In ugotovimo, da so igrali neko igro, pri kateri je fant spredaj moral ugotoviti, koliko jih je odšlo. Ostalo je samo trije. Ostal je fant v rumeni majici. Ostali sta dve punčki.

Tabela 56: Pisna jezikovna produkcija dijaka X8 (ubesediljenje)

Komentar pisne jezikovne produkcije dijaka X8
Naloga je glede na navodila izpolnjena. Dijak se je držal smernic in zapisal zadostno število povedi pri vsaki sličici. Besedilo je vsebinsko ustrezno, sporočilo je jasno izraženo. Besedilo se bere večinoma tekoče in je dobro povezano. Dijak ima širok obseg besedišča, ki ga pravilno uporablja. V besedilu se sicer pojavlja nekaj jezikovnih nepravilnosti, vendar je splošen jezikovni vtis dober. Dijak ima razmeroma dober slovnični nadzor, pojavljajo se manjše sistematične napake ter nekaj pravopisnih pomanjkljivosti, a to ne vpliva na razumevanje besedila. Dijak uporablja tudi kompleksnejše jezikovne strukture. Opaznega povzemanja jezikovnih konstrukcij J1 ni moč zaslediti. Dijak uporablja nekaj pogovornega izrazja.

6 SOOČANJE S SLOVENŠČINO KOT DRUGIM JEZIKOM – med teorijo in pedagoško prakso

Učitelji so v največjem številu odgovarjali, da poučujejo učence,¹⁴ ki so ruske, ukrajinske, bosanske, hrvaške, srbske ali albanske narodnosti. Med manj pogostimi odgovori so se pojavljali tudi učenci, ki izhajajo iz bolgarskega jezikovnega okolja. Večji delež tistih, ki izhajajo iz drugačnega jezikovnega okolja in jim je slovenščina drugi jezik, prihaja s področja Balkana, natančneje slovanskega jezikovnega področja, razen seveda Albancev, ki spadajo v svojo jezikovno skupino. Ker učenci prihajajo z različnih jezikovnih (pa tudi geografskih in kulturnih) področij, se v delu s posamezniki kažejo pomembne razlike, ki jih opažajo tudi učitelji pri delu v razredu.

Anketirani učitelji menijo, da na delo in uspeh tujegovorečih učencev vplivajo mnogi dejavniki. Izpostavljali so, da do največjih odstopanj v delu prihaja ravno zaradi razlik v lastnem zanimanju po pridobivanju znanja jezika, okolja in ozaveščenosti, da na ustreznem znanju učnega jezika temelji tudi učni uspeh. Nekateri opažajo, da imajo pogosto takšni dijaki manjši interes za učenje jezika, nov jezik pa jim predstavlja jezikovno oviro, ki lahko otežuje učni proces. Zagotovo je pomembna tudi motivacija, ki pa pri posamezniku variira – nekateri učenci so zelo motivirani za delo in se sistematično poskušajo priučiti jezika, nekateri manj. Izziv novega jezikovnega okolja namreč nekoliko drugače vpliva na vsakega posameznika. Vsekakor vpliva na delo s tujegovorečimi učenci tudi prvotno jezikovno okolje, iz katerega prihajajo – učitelji opažajo, da imajo največ težav učenci, ki prihajajo z albanskega jezikovnega področja. Njim je težje kakor na primer tistim, ki prihajajo s slovanskega jezikovnega področja. Ti učenci se navadno lažje vključujejo in hitreje integrirajo v učni proces, saj so si jeziki podobni. Med tistimi, ki izhajajo s slovanskega jezikovnega okolja, se največje razlike opažajo pri dijakih ruske narodnosti; ti imajo nekoliko več težav. Tretji dejavnik, ki so ga učitelji opazili, je tudi razlika v času prebivanja v Sloveniji oziroma času, v katerem ti učenci obiskujejo slovensko šolo.

Izzivov, s katerimi se učitelji in tujegovoreči učenci soočajo, je mnogo. Če tujejezični učenec pride v razred brez kakršnegakoli predznanja učnega jezika, nastane velika vrzel v sporazumevanju, ki nato navadno poteka ali v angleščini ali posredno preko sošolcev. Še večja težava nastane, če učenec in učitelj nimata niti enega skupnega jezika. Če se učenec skuša sporazumevati v slovenščini na govorni ravni, pa predstavlja nov izziv, kako tega učenca naučiti še knjižnega jezikovnega, pravopisnega in slogovnega izražanja. Pogostokrat se tujegovoreči učenci naučijo posameznih pravopisih in jezikovnih pravil, ki pa jih pri pisanju besedil ne znajo ustrezno uporabiti (predvsem slog jim povzroča veliko težav). Nekatere učitelje je zmotila brezvoljnost, zavračanje dela, nesodelovanje in uporaba učenčevega prvega (materne) jezika v šoli. Učitelji se predvsem pogosto soočajo z izzivom, kako tujegovorečemu učencu predstaviti snov, da mu bo razumljiva. Včasih se zgodi, da učenci dajejo lažen vtis, da učitelja razumejo, v bistvu pa ga sploh ne, kar se nato pokaže pri preverjanju slovničnega znanja ali kakšne druge snovi.

¹⁴ Med pisanjem se bom držal izraza »učenec«, ki naj označuje vse učeče se (tako osnovnošolce kot tudi srednješolce). Če bo potrebno razlikovati, bom uporabil tudi poseben izraz dijak.

Ocenjevanje znanja

Ocenjevanje predstavlja poseben izziv učiteljem, ki poučujejo tujegovoreče učence (pa tudi njim samim). V anketnem vprašalniku sem učitelje povprašal, kako se soočajo z ocenjevanjem takšnih učencev, kakšne pristope uporabljajo in kako se odražajo razlike med ustnim in pisnim ocenjevanjem znanja. Velik delež anketiranih je odgovoril, da ti učenci pogosto ne pridejo na ocenjevanje znanja in se izogibajo. V začetku daje pomoč učiteljem status tujca, ki ga učenci pridobijo ob vstopu v učno okolje, a to odpira svojevrstno problematiko, saj imajo učenci pravico do takšnega statusa le prvo leto prihoda v Slovenijo. Nekateri učitelji so izpostavili, da jih v tem času ocenjujejo pretežno le ustno. Učenci mnogokrat snov tudi razumejo, a ne znajo ubesediti svojih misli in znanja. Ocenjeni so tudi po napredku in ne po merilih ocenjevanja za ostale učence, saj to ne bi bilo mogoče. Na drugi strani nekateri profesorji menijo, da govor učencev pri ustnem ocenjevanju znanja ne vpliva na njihovo znanje – pri ocenjevanju ga usmerjajo in zahtevajo razlago terminologije in podobno znanje, kot ga kažejo naravni govorci (le z malo več pomoči), nekateri pa zahtevajo popolnoma enak nivo znanja od tovrstnih učencev, kot ga zahtevajo od naravnih govorcev – prilagoditev pri teh učiteljih tujegovoreči učenci tako rekoč nimajo. Izpostavljeno je bilo tudi, da nekateri učitelji ne vedo, kdaj morajo od učenca (začeti) zahtevati znanje knjižne slovenščine (jezika), nekaj pa se jih celo ne more odločiti, ali naj kriterije za takšne učence sploh prilagodijo.

S podobnimi izzivi se mnogi učitelji soočajo tudi pri pisnem ocenjevanju znanja. Poudarjali so, da jim je težko prilagoditi navodila na testu tako, da jih bodo učenci razumeli. Ponovno so izpostavljali, da učenci pogosto ne pridejo na ocenjevanje znanja – testom in pisnim preizkusom se izogibajo, saj mnogokrat premalo znajo. Učenci imajo sicer načeloma podaljšan čas in možnost uporabe slovarja – za oboje je vprašljivo, koliko jim to res lahko pomaga. Izziv je določiti številčno oceno, ki bo zajemala vse – tako usvojeno vsebinsko znanje kot tudi jezikovno pravilnost napisanega. Svojevrstno problematiko pa predstavljajo tudi spisi in eseji, pri katerih se pojavlja veliko težav. Nekateri pravijo, da je jezikovne teste lažje ocenjevati kot eseje. Pri esejih je osredotočenost veliko učiteljev na vsebini – tujegovoreči učenci imajo namreč pogosto težave z jezikom in slogom. Pri teh kategorijah zato navadno ne dobijo točk, razen pri zgradbi. Težko oblikujejo kompleksnejša besedila. Problem nastane že pri tvorbi povedi.

Državni izpiti

Eksterni ali državni izpiti zajemajo dva pomembna izpita, ki ju rešujejo osnovnošolci in srednješolci, in sicer NPZ ter maturo. NPZ ali nacionalno preverjanje znanja se piše v 6. in 9. razredu osnovne šole, matura pa v zaključnem letniku srednješolskega izobraževalnega programa. Anketirane učitelje sem povprašal o uspešnosti reševanja eksternih izpitov – razlikoval sem med NPZ-ji, splošno maturo in poklicno maturo. Povzemam njihova mnenja.

Splošna matura – izpitna pola 2, jezikovni del

Učitelji so poudarjali, da je uspešnost reševanja jezikovnih nalog na maturi iz slovenskega jezika odvisna od znanja drugega jezika. Če dijaki pravila znajo in naloge razumejo, ni večjih težav. Največ težav jim povzročajo daljši pisni odgovori, pri katerih se ocenjuje tudi jezik in slog. Nekateri učitelji so poudarili, da dajo vsem dijakom možnost dodatnih ur in strokovne pomoči, a je od njih odvisno, ali bodo to izkoristili. Nekateri zagovarjajo, da je priprava na maturo za vse enaka in da dijaki nimajo večjih težav pri jezikovnem delu. Izpostavljali so, da so tujegovoreči dijaki, ki so se šolali tukaj že v osnovni šoli, skoraj enako uspešni na jezikovnem delu mature kot naravni govorci; večje težave so s tistimi, ki so se šolali le na slovenski gimnaziji.

Splošna matura – izpitna pola 1, maturitetni esej

Učitelji poudarjajo, da je raven uspešnosti reševanja esejskega dela mature odvisna od ravni znanja drugega jezika. Ena izmed profesorice je izpostavila, da je imela dijakinjo, ki je knjigo izbranega maturitetnega sklopa brala v ruskem/angleškem prevodu, ker je lažje razumela prebrano in da je s tem nekako uspela doseči določen (vsaj vsebinski) nivo znanja. Največ težav imajo dijaki pri ubesediljenju, ki jim povzroča mnogo več težav kot samo razumevanje prebranega. Veliko učiteljev nudi tujegovorečim dijakom dodatne ure za pripravo na esej. Ti dijaki tudi pišejo več esejev, ki jih s profesorji nato skupaj temeljito pregledajo in popravijo.

Prilagoditve na splošni maturi iz slovenščine

Glede na *Pravila o prilagoditvah pri opravljanju izpitov splošne mature kandidatu, ki šole s slovenskim učnim jezikom v Republiki Sloveniji ni obiskoval ves čas šolanja*, povzemam iz 1. člena (prilagoditve pri izpitu slovenščina). Kandidatu, ki je hodil v šolo s slovenskim učnim jezikom v Republiki Sloveniji največ tri šolska leta, preostala leta pa v šole z drugim učnim jezikom zunaj Republike Slovenije, se pri opravljanju izpita iz slovenščine lahko priznajo naslednje prilagoditve:

- A. pri pisanju *Izpitne pole 1* (eseja):
 - podaljšanje časa pisanja za 25 odstotkov,
 - uporaba Slovarja slovenskega knjižnega jezika,
 - uporaba dvojezičnega slovarja (kandidatov materni/prvi jezik – slovenščina);
- B. pri pisanju *Izpitne pole 2* (razčlemba izhodiščnega besedila):
 - podaljšanje časa pisanja za 25 odstotkov.

Mnenje o prilagoditvah na splošni maturi

Večina gimnazijskih profesorjev meni, da bi dijaki tujci morali imeti prilagoditve na splošni maturi iz slovenskega jezika – tako na jezikovnem kot tudi esejskem delu. Pri eseju predlagajo nižjo spodnjo omejitev besed in hkrati prilagojen točkovnik pri jeziku in slogu. Mnogi so poudarjali, da bi bile prilagoditve na katerikoli izpitni poli odvisne od časa bivanja dijaka v Sloveniji. Manjšina meni, da izpitnih pol ni treba prilagajati in da se morajo dijaki, četudi so tujegovoreči, prilagoditi gimnazijskemu nivoju. Pri eseju nekateri pravijo, da lahko izkušen ocenjevalec v eseju takoj opazi, da gre za dijaka tujca in lahko to upošteva pri točkah za jezik, slog in zgradbo.

Poklicna matura iz slovenščine in prilagoditve

Profesorji na srednjih strokovnih in poklicnih šolah opažajo, da so na poklicni maturi predvsem težave z izražanjem, pri slogu in pravopisu. Mnenja se zopet razlikujejo – nekateri pravijo, da ti dijaki sploh ne pridejo do 4. letnika, medtem ko drugi menijo, da se dijaki do 4. letnika naučijo toliko jezika, da nimajo težav pri poklicni maturi. Večina profesorjev meni, da dijaki na poklicni maturi ne potrebujejo prilagoditev pri slovenščini.

Prilagoditve na nacionalnem preverjanju znanja

Glede na *Navodila za izvedbo nacionalnega preverjanja znanja v osnovni šoli 2022/23* povzamam iz odseka o prilagojenem izvajanju NPZ za učence priseljence, ki so se v tekočem šolskem letu prvič vključili v 6. ali 9. razred osnovne šole v Sloveniji in njihova materinščina ni slovenščina. Takšni učenci opravljajo NPZ prostovoljno, v šoli, v katero so vključeni. Vsi ostali, vključno z učenci, ki v šolskem letu, ko opravljajo NPZ, niso prvo šolsko leto vključeni v osnovno šolo, opravljajo NPZ obvezno.

Če želijo, lahko učenci priseljenci prvo in drugo leto šolanja pri opravljanju NPZ iz slovenščine uveljavljajo prilagoditve:

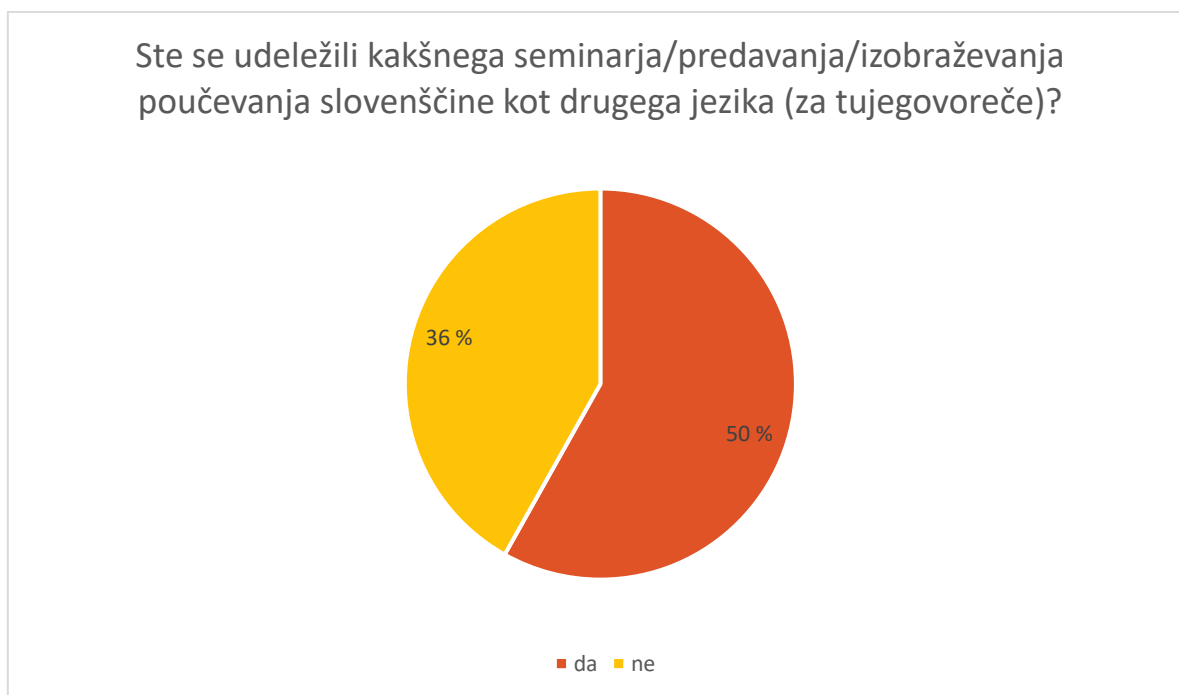
- podaljšan čas pisanja za 25 %,
- uporaba *Slovarja slovenskega knjižnega jezika*,
- uporaba dvojezičnega slovarja (učenčeve materinščine/prvega jezika in slovenščine).

Šola je dolžna učence in starše o teh prilagoditvah obvestiti.

Mnenje o prilagoditvah na nacionalnem preverjanju znanja

Učitelji menijo, da je uspeh reševanja NPZ-jev odvisen od tega, kdaj se učenci priključijo pouku in kakšno je njihovo predznanje. Ena izmed učiteljic je poudarila, da so tujegovoreči učenci praviloma manj uspešni, so pa seveda svetle izjeme. Lani je šestošolka iz Bosne, ki sicer že od 1. razreda živi v Sloveniji, pisala najbolje NPZ iz slovenščine, trenutno pa ta učiteljica poučuje učenca tujca iz Ukrajine, s katerim sistematično rešuje NPZ-je, saj je devetošolec, ki se želi vpisati na gimnazijo. V splošnem učitelji učencem ne nudijo dodatne pomoči pri pripravi na NPZ. Skoraj vsi menijo, da tujegovoreči učenci potrebujejo prilagoditve na NPZ-ju iz slovenščine.

Grafikon 1: Udeležba na seminarjih poučevanja slovenščine kot drugega jezika (za tujgovoreče) med učitelji

Grafikon 1 prikazuje odgovore anketiranih učiteljev na vprašanje, ali so se udeležili kakšnega seminarja oz. predavanja ali izobraževanja poučevanja slovenščine kot drugega jezika. Iz vzorca 22 profesorjev ($f = 22$) jih je večina, to je 50 %, odgovorila pritrdilno, 36 % pa jih pravi, da se izobraževanja o poučevanju slovenščine kot drugega jezika niso udeležili. Tisti, ki so se izobraževanja udeležili, so večinoma odgovarjali, da so to storili na Filozofski fakulteti v Ljubljani, kjer so se udeležili seminarja, ki ga je pripravil Center za slovenščino kot drugi jezik. Ena izmed anketiranih učiteljic je celo s svojim prispevkom sodelovala na mednarodni konferenci na temo poučevanja učencev tujcev. Nekateri učitelji so našli razpis za seminar o slovenščini kot drugem jeziku v Katisu,¹⁵ eden je celo izpostavil, da je predavatelj prišel kar na matično šolo. Tisti, ki se seminarjev ali izobraževanj o slovenščini kot drugem jeziku niso udeležili, so najpogosteje navajali razlog, da za to ni bilo priložnosti ali pa se je seminarja udeležil eden izmed sodelavcev in so si nato med sabo izmenjali informacije.

Ob vprašanju, ali je na šolah anketiranih tujgovorečim učencem ponujena dodatna/ustrezna pomoč, je največ anketirancev odgovorilo, da so tem učencem ponujene dodane (sistemizirane) ure slovenščine za tujce. Večina te pomoči ne izvaja, saj imajo na šoli že zaposlenega učitelja, ki opravlja to delo. Nekateri so takšno učno pomoč v preteklosti izvajali že več let. Najdejo se tudi učitelji, ki so pripravljeni učencem pomagati in zato samostojno organizirajo dodatno pomoč. Mnogi menijo, da je to premalo in da so učenci pogosto nemotivirani za takšno obliko pomoči.

¹⁵ Katalog programov nadaljnega izobraževanja in usposabljanja.

Ob vprašanju, na kakšen način bi lahko slovenski šolski sistem pomagal pri čim hitrejši integraciji tujgovorečih dijakov v slovensko učno in jezikovno okolje, so učitelji predlagali več dodatnih ur za učenje slovenščine, dodatno učno pomoč, delo v manjših skupinah ... Ena izmed učiteljic je zapisala: *»Sama jim dajem možnost, da znanje dokažejo s pomočjo drugih, ne zgolj jezikovnih področij, npr. izdelava kamišibaja, priprava dela šolske ure v maternem jeziku itd.«* Veliko anketiranih je izpostavilo, da bi se morali učenci najprej naučiti jezika (pred vstopom v slovenski izobraževalni sistem), npr. da bi se leto dni učili zgolj slovenščine – želijo si na državni ravni urejenega sistema, ki bi to omogočal. Nekaj predlogov je bilo povezanih tudi z družinskim okoljem učencev – da bi se celotna družina vključila v učenje slovenščine. Predlogi so bili tudi, da bi bili izpiti iz slovenskega jezika za starše pogoj za pridobitev določenih pravic oziroma da bi tečaji iz slovenščine postali obvezni (in pogojeni z dovoljenjem do bivanja v Sloveniji). Pravijo, da se jim zdi nesmiseln tako kratek čas (le eno, prvo leto), ko imajo učenci status tujca in so lahko neocenjeni, naslednje šolsko leto pa morajo pridobiti čisto vse ocene pri vseh predmetih. To je nesmiselno in za otroke zelo stresno. Učitelji otrokom želijo pomagati in jih vključiti v novo okolje, z njimi premostiti začetne in poznejše težave. Mnogi namreč menijo, da za te dijake ne naredimo dovolj, sistem za tujce so označili celo kot »zgrešen«.

6. 1 INTERVJUJI

6. 1. 1 Intervju z dr. Mihaelo Knez in dr. Damjano Kern Andoljšek (Center za slovenščino kot drugi in tuji jezik)

1. Ali se tečajev na Centru za slovenščino kot drugi jezik udeležijo tudi mladi, ki so vključeni v slovenski izobraževalni sistem (osnovna in srednja šola)?

Da, seveda se vključujejo. Imamo različne oblike tečajev – v preteklosti smo imeli prav tečaje, namenjene učencem in dijakom migrantom. Včasih smo jih organizirali tudi za njihove starše, ker je bilo to v sklopu enega projekta, ki smo ga izvajali. Med letom imamo tudi različne tečaje. Na vse te tečaje se prijavljajo tudi otroci in dijaki, ki so vključeni v izobraževalni sistem. Je pa tako, da je dostikrat povpraševanje v drugačnem časovnem ritmu, kot pa tečaje razpišemo. Se sicer trudimo prilagoditi, da so tečaji npr. v času počitnic ali pa na začetku novega šolskega leta, ko se nam zdi, da bodo novi učenci prihajali in da bodo potrebe večje. Ko organizirava tečaje, morava paziti na več reči, ena je zagotovo predznanje. V isto skupino ne moreva dati učencev ali dijakov, ki različno dobro znajo. Trudimo se, da so skupine čim bolj homogene (po znanju in po starosti) – učenci I. triade npr. in dijaki so nezdružljivi. Tisti dijaki, ki jih zaradi takšnih razlogov ne moremo vključiti v tečaje, se lahko vpišejo tudi v individualni pouk, ki ga nudimo. Trenutno imamo enega učenca s Kitajske, ki ima že kar nekaj časa individualni pouk, je bil pa vključen tudi v našo poletno šolo, ki je nekako naš »paradni tečaj«, ki zahteva največ organizacije in se ga udeleži tudi največ udeležencev (100–130 letno). Seveda se tudi v ta tečaj vključujejo učenci, predvsem pa dijaki od 13. do 17. leta starosti, vendar v manjšini. V ta tečaj se bolj vključujejo zamejski Slovenci. Veliko povpraševanje je tudi na začetku šolskega leta, predvsem kličejo svetovalne delavke ali učiteljice slovenščine, ko/če se znajdejo v kakšni stiski in bi potrebovale kakšen nasvet.

2. Kako poteka delo s tujgovorečimi učenci in dijaki?

Ko je izražena želja po vključitvi v tečaj, po navadi pošljemo uvrstitveni test, s katerim ugotavljamo, na kateri stopnji znanja so učenci. Izvaja se postopoma (od najlažjih do najtežjih nalog). Iz tega pisnega izdelka res dobiva dobro informacijo, v katero skupino uvrstiti koga. Potem oblikujemo skupine, kjer upoštevamo predznanje in starost. Učitelj se nato odloči za gradivo, ki bo primerno skupini. Na Centru imamo tudi pripravljeno gradivo, ki je izhodiščno namenjeno dijakom migrantom. Potem se lotimo dela. Pomembno je tudi, za kakšen tečaj gre – sicer daljših (intenzivnejših) tečajev ne moremo omogočiti učencem in dijakom, ker so v šoli. Glede na dolžino in intenzivnost tečaja pripravimo program. Priporočam ogled učbenikov Čas za slovenščino, saj so zelo kvalitetno narejeni. Pri pouku poskušamo predvsem razvijati štiri sporazumevalne zmožnosti. Ukvarjamo se z govorjenjem, pisanjem, branjem in poslušanjem. Nato se obravnavajo posamezne teme. V razredu imamo po navadi zelo raznoliko množico; gotovo ima prvi jezik vpliv na usvajanje drugega jezika posameznika. Tudi motivacija za učenje in nadarjenost za jezike imata pomembno vlogo. Vse te dejavnike je treba upoštevati.

3. S kakšnimi izzivi se mladi soočajo ob vstopu v novo jezikovno okolje?

Z zelo velikimi. Ko pridejo v novo delovno okolje, zamenjajo svoj delovni jezik, pa tudi sporazumevanje z vrstniki in v šoli, kjer mladi preživijo ogromno časa. Ti stiki so zelo pomembni, mladi pa nimajo vedno skupnega jezika – če znajo angleško, po navadi še nekako gre, če ne, pa je zanje po navadi zelo težko. Izziv predstavlja tudi sam učni proces. Dijaki, ki so bili v svojih državah zelo uspešni, tukaj morda niso več in (zaradi neznanja jezika) ne dosegajo več takšnih uspehov, in to je za enega mladega človeka, ki se mogoče včasih niti ne strinja s tem, da bi se iz svoje države, svojega primarnega okolja izselil in pustil za sabo staro družbo oz. prijatelje ali sorodnike, zelo težko. Drug problem je tudi menjava šolskega sistema. Naš šolski sistem je zelo zahteven, sploh kar se naravoslovnih predmetov tiče. Če se učna snov, ki je obravnavana pri pouku, zelo razlikuje od snovi, ki so jo dijaki obravnavali v svoji domovini, imajo spet dodaten problem. To je velik izziv tudi za učitelje. Ko tak učenec pride v šolo, so po navadi oči vseh učiteljev uprte vanj. Odgovornost naj bi bila učiteljeva pravijo, vendar en sam človek ne more narediti čudežev. Seveda mora učitelj učencu pomagati, a tukaj je zelo pomembno, da se deluje timsko (tudi med profesorji), da se ve točno, v katero smer otroka peljati. Zato se na Centru vedno poskušamo prilagoditi znanju otroka, tempu otroka in ves čas spremljamo otrokov napredek – da oni usvojijo snov, ne da mi neko snov le obravnavamo. Pri jeziku je pomembno, da snov dobro znajo, zato v naših razredih, ko vidimo, da učenci ne obvladajo vsaj 85 % snovi ali pa še več, enostavno ne gremo naprej. Če tega ne bodo znali in utrdili, tudi ostalega ne bodo. To je ključna razlika med našim načinom poučevanja in šolskim.

Da je lahko nek dijak vključen v pouk in dosega torej minimalne standarde, mora obvladovati jezik na ravni B2. To je bilo ugotovljeno v nekem evropskem projektu leta 2015 *Language skills for successful learning*. B2 pa je (za primerjavo) višja raven slovenske mature za angleščino, kar je zelo visoka raven. Zato poudarjam, da je to tek na dolge proge in če ni načrtovan in sistematičen, prihaja do tega, da imate po več letih učenja jezika pred seboj produkcije dijakov, ki niso na nivoju, na katerem bi učeči se po teh letih moral biti. Ampak ni kriv ta dijak, le dovolj pomoči ni imel pri učenju jezika.

Če omenim še maturo iz slovenskega jezika. Cilji mature so pravzaprav popolnoma nerelevantni jezikovnim potrebam tujejezičnega dijaka. Matura preverja druge stvari pri jeziku in ti dijaki bi potrebovali drugačen način pisanja mature in poučevanja slovenščine.

4. Ali vas kontaktirajo s šol za pomoč pri delu s tujejezičnimi učenci?

Da, seveda. Kontaktirajo nas sploh takrat, ko se kaj zaplete. Zaplete se, ko učenci že več let obiskujejo šolo in ni nekega napredka. Včasih se na nas obrnejo tudi učitelji začetniki, ki potrebujejo pomoč in tega smo seveda zelo veseli. Načeloma je pa to organizirano tako, da šole dobijo posebna sredstva za izvedbo tečaja – je pa ta cela problematika zelo odvisna tudi od kadra šole in njihovega pogleda na to. Težko je namreč najti prostor in čas za takšne tečaje. Sistematično samo s šolami pa se nimamo časa ukvarjati, čeprav so potrebe na tem področju velike. Je pa res, da izvajamo vsakoletna usposabljanja bodisi v okviru Centra kot tudi v okviru sistema Katis, kjer imamo specializirana izobraževanja za učitelje.

5. Ali izvajate izobraževanje za učiteljske kolektive?

Jih izvajamo. Predvsem za posameznike. K nam se prijavlja vsako leto v okviru začetnega in nadaljevalnega usposabljanja okrog 30 učiteljev, v okviru sistema Katis pa od okoli 100 do 110 učiteljev, pa tudi vzgojiteljev. Za cele kolektive pa izobraževanje izvajamo redkeje, čeprav tudi. Poudarila bi, da je klima drugačna, če je na šoli usposobljenih več učiteljev. Bi bilo pa fino, da bi bilo tega še več.

6. 1. 2 Intervju z mag. Moniko Kovačič (I. osnovna šola Žalec)

1. Pretežno katerih narodnosti so tujgovoreči učenci, ki jih poučujete?

Učenci so pretežno albanske narodnosti, nekaj pa jih je tudi bosanske narodnosti.

2. Kakšne razlike opazate pri delu z učenci, ki izhajajo iz različnih jezikovnih skupin?

Če učenec izhaja iz jezikovnega okolja slovanske jezikovne skupine, pri učenju slovenščine hitreje napreduje (zaradi sorodnosti jezika) kot učenci iz drugih jezikovnih skupin. Morda smo tudi učitelji bolj strpni do teh učencev, ker se zaradi našega poznavanja/osnovnega znanja teh jezikov z učenci lažje sporazumevamo; zato je za vse lažje.

Učenci, ki prihajajo iz nesorodnih jezikovnih skupin, se še težje učijo slovenščine, učenje traja dlje in je raven znanja nižja.

3. Opišite, s kakšnimi izzivi se soočate pri poučevanju tujgovorečih učencev.

Načeloma je tako, mlajši, kot so učenci (1. do 3. razred), manj težav je z njimi pri učenju slovenščine, ker se opismenjujejo skupaj z vrstniki.

Najhuje je, da so (pogosto) učenci (zlasti najstniki) jezni na svoje starše, ker so jih vzeli iz domačega okolja in se upirajo tudi tako, da se nočejo učiti slovenščine.

Velikokrat so to učenci, ki prihajajo iz socialno šibkega okolja in so tudi učno zelo šibki učenci, pogosto tudi z učnimi težavami, ki jih zaradi slabih sporazumevalnih zmožnosti zelo pozno odkrijemo. Ker/če so manj sposobni, je posledično tudi slabša usvojena raven slovenščine. Pogosto so manj uspešni učenci, ki se v najstništvu začnejo upirati in uveljavljati z neprimernim vedenjem; velikokrat imajo tudi vzgojne težave. Zaradi odsotnosti očetov in zaradi kulturnih razlik je obvladovanje vzgojnih težav bistveno manj učinkovito kot v katerih drugih primerih.

Težko je tudi, ker navadno živijo v manj spodbudnem okolju, kjer je večja vrednota delo kot znanje; starši svojim otrokom ne morejo pomagati pri šolskem in domačem delu za šolo, ker tudi sami sploh ne govorijo slovensko ali pa govorijo zelo slabo. Velika težava se pojavlja tudi pri komunikaciji s starši, če ne znajo slovensko.

4. S kakšnimi izzivi se soočate pri ustnem/pisnem ocenjevanju znanja tujgovorečih učencev?

Prilagajamo vse: pisna ocenjevanja, ustna ocenjevanja, pripravljamo jim vprašanja z odgovori, po katerih (bi) se lahko naučili. Velikokrat tudi znižujemo standarde (čeprav naj tega ne bi počeli), ker enostavno ne gre. Je sicer opazen napredek v znanju jezika, a je znanje prenizko, da bi učenec v slovenščini lahko sledil pouku v slovenščini kot učnem jeziku. Težave se pojavljajo tudi pri drugih predmetih.

Učenci imajo dve leti status priseljenca, kar pomeni, da imajo prilagojeno ocenjevanje znanja (eno leto spremljamo po individualiziranem načrtu njihov napredek v znanju jezika in so neocenjeni; drugo leto so že ocenjeni, a spet prilagojeno po napredku v znanju jezika; načeloma napredujejo). To pomeni, da je teoretično lahko učenec dve leti v slovenski šoli, ker napreduje, pa čeprav minimalno, uspešno konča dva razreda, a še vedno ne zna zadovoljivo slovensko, da bi lahko sledil pouku ali uspešno funkcioniral v družbi s sporazumevanjem v slovenščini.

5. Opažate kakšne posebnosti pri uspešnosti reševanja nalog nacionalnega preverjanja znanja pri tujgovorečih učencih? Jim nudite dodatno pomoč in priprave na NPZ?

Nudimo jim dodatno pomoč, a je motivacija za odgovorno reševanje NPZ zelo nizka že pri naših učencih, kaj šele pri tujcih. Tuji učenci so običajno pri reševanju NPZ navadno zelo zelo daleč pod državnim povprečjem (npr. z doseženo točko ali dvema od 50). Zapletenih nalog z dolgimi navodili, nalog odprtega tipa sploh ne rešujejo.

6. Menite, da bi tujgovoreči učenci morali imeti prilagoditve na nacionalnem preverjanju znanja ali pa pisati drugačen preizkus (bolj prilagojen)? Utemeljite odgovor.

Seveda, absolutno. Bi bilo dobro razmisliti, kaj je namen NPZ in če je smiselno, da ti učenci sploh pišejo NPZ. Zanje bi bilo bolj pomembno, da bi po določenem času bivanja v Sloveniji (npr. na dve leti) pisali standardne teste za preverjanje ravni znanja jezika (A, B1, B2 ...), da bi videli, kje so z znanjem slovenščine in da bi imeli tudi posnetek stanja o njihovi ravni znanja, kar bi bilo oprijemljivo tudi ob vpisu v srednjo šolo ...

Seveda bi moralo biti tudi jasno opredeljeno, kaj se zgodi, če učenec po določenem času ne pokaže napredka. Kaj potem? Neke regulative bi tu s strani države morale obstajati, da bi bila osmišljena njihova dolžnost o primerni ravni znanja slovenščine.

7. Ste se udeležili kakšnega seminarja o poučevanju slovenščine za tujgovoreče učence (kot drugi jezik)? Zakaj in kje?

Da, na Centru za slovenščino kot drugi in tuji jezik na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani; opravila sem več modulov in tečajev.

Ker imajo tam največ izkušenj s poučevanjem slovenščine kot tujega jezika. Kot učiteljica slovenščine sem se na fakulteti ves čas ukvarjala s slovenščino kot materinščino in spoznavala pedagoške in metodološke prijeme izključno za poučevanje slovenščine kot prvega jezika.

Takoj ob izkušnji poučevanja tujcev sem opazila, da je učenje slovenščine kot tujega jezika nekaj povsem drugega kot poučevanje slovenščine kot materinščine. Najprej sem si pomagala z laičnim znanjem, kako se učimo kakšnega drugega tujega jezika, npr. angleščine (najprej pozdravim, predstavim se, črke, nekaj samostalnikov ...). Ugotovila sem, da je slovenščina veliko bolj zapletena kot angleščina, težko sem ločila res tisto najnujnejše za osnovno sporazumevanje, zato je bilo doizobraževanje na tem področju nujno.

8. Na kakšen način bi lahko slovenski šolski sistem po vašem mnenju pomagal pri čim hitrejši integraciji tujegovorečih dijakov v slovensko učno in jezikovno okolje?

Najprej vsa družina na polletni tečaj slovenščine na UPI-je, da bo zmogla osnovno komuniciranje v naši državi. Nato pa učence v razrede z dvoletnimi dodatnimi intenzivnimi urami učenja slovenščine – zlasti za učence od 4. do 9. razreda. Njim pa res nič ne koristi, da sedijo pri slovenščini, ko razlagam o Prešernovih pesniških figurah, če ne morejo osnovnega sporazumevanja. V tem času bi se morali izven razredov učiti slovenščino kot tuj jezik. Sicer se na šoli poslužujemo takih rešitev, a je teh ur za tuje učence premalo, saj sta to največ dve uri na teden, kar je za intenzivno učenje jezika premalo. Te ure pripadajo samo učencem, ki so prvo leto v Sloveniji in še to le (mislim da) ena ura na teden na učenca. Naši šoli pomaga še občina z nekaj dodatnimi urami, a to res ni dovolj, saj se v enem letu ne naučijo dovolj, da bi lahko enakovredno sledili pouku.

Učence do 3. razreda bi lahko prej napotili v razrede, saj je dinamika dela v razredih v 1. triadi taka, da se učenci skupaj opismenjujejo (so bolj osnove vsega) in tujci lažje napredujejo skupaj z »našimi« učenci. A tudi najmlajši bi morali v šolo med vrstnike šele, ko bi znali vsaj osnove, da lahko povedo, da želijo na stranišče ...

9. Bi želeli še kaj sporočiti?

Da bi morala država tu prevzeti bolj celovit pristop, ki bi priseljene obvezal tudi k odgovornosti zmožnosti osnovnega sporazumevanja v slovenščini. V kolikor družina ne bi spoštovala teh dolžnosti in bi bili njihovi otroci zaradi neuspešnosti tudi težje vodljivi (kar pogosto so), bi jim bilo treba postaviti meje, da opravijo vlogo družine in otroka spodbujajo k pravilnemu ravnanju, če tega ne bi dosegli, pa bi ostali brez npr. socialnih transferjev ... Zagotovo bi morali bolj v ospredje postaviti tudi njihove dolžnosti, da so sami izbrali našo državo, da smo jim dali priložnost, a da morajo za uspešno integracijo tudi sami nekaj narediti. Ne pa, da se mi ukvarjamo z njimi, jih učimo, oni pa se ne učijo, na koncu pa še rušijo pouk, se neprimerno vedejo in motijo druge učence, ki bi se želeli kaj naučiti ...

6. 1. 3 Intervju z Urško Lesnik (I. gimnazija v Celju)

1. Katere tujgovoreče dijake poučujete (pretežno katerih narodnosti so)?

Trenutno pri predmetu slovenščina za tujce poučujem dijake, ki prihajajo s Kosova, Rusije in Srbije.

2. Kakšne pravice pridobijo tujgovoreči dijaki ob vstopu v slovenski izobraževalni sistem (status ...)? Kakšno je vaše mnenje o tem?

V Pravilniku o tečaju slovenščine za dijake v srednjih šolah piše, da dijakom, katerih materni jezik ni slovenski, niso končali osnovnošolskega izobraževanja v Republiki Sloveniji, niso predložili potrdila o opravljenem preizkusu znanja po Skupnem evropskem jezikovnem okviru na ravni A2, šola ob začetku šolskega leta organizira intenzivni tečaj slovenščine. Tečaj je obvezen in se izvaja po ustreznem programu v strnjeni obliki v prvem ocenjevalnem obdobju šolskega leta oziroma najdlje do konca januarja tekočega šolskega leta. Dijakova tedenska obremenitev ne sme preseči obremenitve, ki je določena z zakonom. Obseg trajanja je določen glede na število dijakov. Po opravljenem tečaju dijak opravlja preizkus znanja slovenščine po Skupnem evropskem jezikovnem okviru na ravni A2. Šola dijaku po uspešno opravljenem preizkusu izda potrdilo. Za dijake, ki niso uspešno opravili preizkusa, šola organizira dodatne ure slovenščine. Svetovalna služba zanje pripravi osebni izobraževalni načrt v skladu s pravilnikom, ki ureja prilagoditve šolskih obveznosti dijakov v srednji šoli. Dijak, ki je obiskoval tečaj in ob zaključku šolskega leta ne dosega znanja za pozitivno oceno iz slovenščine ter ni v zaključnem letniku, je lahko v prvem letu izobraževanja neocenjen iz tega predmeta in napreduje v naslednji letnik, če tako odloči ravnatelj na predlog oddelčnega učiteljskega zbora.

Menim, da bi sistem vključevanja tujgovorečih dijakov lahko nekoliko spremenili, da bi bilo lažje njim in učiteljem, ki jih poučujejo. Nekateri dijaki se šele z vstopom v šolo prvič srečajo s slovenščino, velike težave se pojavljajo zlasti pri tistih, ki ne govorijo niti angleško. Posamezniki zelo težko oziroma sploh ne razumejo navodil razrednikov in svetovalnih delavk, ki jim želijo pomagati, težko sledijo pri pouku, kmalu zaradi nerazumevanja jezika izgubijo koncentracijo in voljo do učenja. Na tečaju, ki se izvaja nekaj ur na teden, na žalost ne moremo tako hitro usvojiti jezika, da bi lahko dijaki takoj sledili pri pouku in razumeli razlago (pri razumevanju snovi moramo upoštevati, da imajo težave tudi naravni govorci, kaj šele tujci). Po navadi zaradi neznanja začnemo pri osnovnih sporazumevalnih vzorcih, dijakom pa predstavim tudi kulturne in geografske značilnosti naše dežele. Menim, da vključevanje tujgovorečih dijakov neposredno v slovenski izobraževalni sistem ni prava rešitev. Zanje bi predlagala program enoletne začetne integracije, kjer bi se intenzivno učili slovenščino in spoznavali Slovenijo (kulturo, navade ...).

3. S kakšnimi izzivi se soočajo tujgovoreči dijaki ob vstopu v novo jezikovno okolje?

Menim, da je največji izziv, da so postavljeni pred dve nalogi: hkrati se učijo snov v jeziku, ki ga ne obvladajo, in posredno spoznavajo jezik. Predstavljajte si, da vas postavijo v razred, na primer nekje na Kitajskem, da se kar naenkrat znajdete v popolnoma drugačnem kulturnem in jezikovnem okolju. Poleg tega dijake mučijo tudi različni razlogi, ki so jih privedli do menjave okolja, za seboj so pustili svoje staro življenje, prijatelje, v nekaterih primerih tudi družino in sorodnike.

4. Kakšne razlike opazate v delu z dijaki, ki prihajajo iz različnih jezikovnih okolij/skupin?

Zaenkrat opažam, da so dijaki Rusi, ki so vpisani na gimnazijo, za delo bolj motivirani, imajo cilje, ki jih želijo doseči, in voljo do učenja. Seveda pa je to odvisno tudi od vsakega posameznika. Prednost te učne skupine je tudi v tem, da je med ruščino in slovenščino veliko podobnosti, saj obe sodita v skupino slovanskih jezikov.

Menim, da se dijaki, katerih materni jezik je albanščina, niso pripravljene učiti in da včasih raje s pridom izkoriščajo svoje neznanje (najlažje je reči, da nečesa ne razumeš, na takšen način se marsikdaj čemu izognejo). Nekaterim Slovenija predstavlja samo tranzitno državo, iz katere se bodo odpravili naprej v Nemčijo, drugi pa šolski sistem izkoristijo do svoje polnoletnosti, potem pa šolanje zaključijo in pridobijo delovno vizo, kar je njihov cilj. Poleg tega se albanski jezik bistveno razlikuje od slovenskega, dijaki ne govorijo nobenega drugega tujega jezika, naše sporazumevanje je zelo omejeno.

5. Kateri dejavniki menite, da vplivajo na učenje in usvajanje slovenščine pri teh dijakih?

Najpomembnejša dejavnika sta zagotovo volja in pripravljenost za učenje in usvajanje jezika. Če dijaki za jezik ne pokažejo zanimanja, niso pripravljene na učenje, bodo rezultati zagotovo slabši. Kot drugi dejavnik bi izpostavila vpliv okolja. Če je v razredu več dijakov, ki govorijo isti tuj jezik, lahko to predstavlja prednost, ker omogoča medsebojno sodelovanje, pomoč, hkrati pa tudi slabost, ker se dijak vedno opira na pomoč in težje začne sam komunicirati v slovenščini, kot če je v to pravzaprav prisiljen. Takšne težave se pojavljajo predvsem v srednjih poklicnih šolah, kjer so v razredu pretežno albanski učenci. Poleg šolskega okolja je pomembno tudi okolje, v katerem živijo, večina dijakov se namreč s starši pogovarja v maternem jeziku, s slovenščino pa se srečujejo samo v šoli. Tretji dejavnik je jezikovna skupina, ki ji tuj jezik pripada. Rusi lažje razumejo slovensko zaradi podobnosti z ruščino, čeprav sorodnosti med jezikoma in lažni prijatelji velikokrat učenje tudi otežujejo. Težave se kažejo predvsem pri besednem redu, postavljanju ločil, rabi povratnih glagolov in sklanjanju samostalnikov. Albanščina pa je jezik, ki se od slovenščine zelo razlikuje, albanska abeceda ima 36 črk, od tega 15 glasov oz. črk v slovenščini ne poznamo. Dijaki imajo težave z zapisom, branjem šumnikov, včasih pa se zgodi, da v svojem jeziku sploh ne najdejo ustreznega prevoda za slovensko besedo.

6. Kako poteka delo s tuje govorečimi dijaki?

Z dijaki slovenščino usvajamo s pomočjo gradiv za učenje slovenščine kot drugega/tujega jezika. Trenutno pri delu uporabljamo učbenik in delovni zvezek Čas za slovenščino (1, 2). Ta komplet sem izbrala zato, ker so teme v njem zajete predvsem iz šolskega in družabnega življenja mladostnikov, predstavljena pa je tudi slovenska stvarnost. V petih obsežnih enotah, ki vsebujejo več podtem, se učeči se naučijo predstaviti sebe in svojo družino, svoje šolsko okolje, se sporazumeti v tipičnih šolskih situacijah, pripovedovati o tem, kako preživljajo vsakdan in svoj prosti čas ter o vsem tem preprosto povprašati druge oz. s pomočjo primerov in modelnih besedil o tem napisati kratke povedi in zelo preprosta besedila. Poleg branja besedil in reševanja nalog pri pouku pišemo tudi različna besedila, gledamo slovenske filme, rešujemo naloge z bralnim in slušnim razumevanjem, pišemo nareke, veliko se pogovarjamo tudi o vsakdanjem življenju.

7. S kakšnimi izzivi se vi (kot profesorica) soočate pri delu s tovrstnimi dijaki?

Največji izziv mi predstavlja uvodna motivacija, kako navdušiti dijake, da bodo z veseljem prihajali na tečaj in izgubili morebiten začetni strah pred učenjem slovenščine. Pri pripravi vsake učne ure razmišljam, kako bi dijakom na zanimiv način predstavila slovnico, besedišče in ga čim bolj povezala z vsakodnevnimi sporazumevalnimi frazami. Veliko težavo pri skupini albansko govorečih dijakov predstavlja moje neznanje albanskega jezika, čeprav se ves čas tudi na tem področju izpopolnujem. Z dijaki se včasih pošalim, da se bom glede na količino dela in priprav na njihove ure prej sama naučila albansko kot oni slovensko. Izpostavila bi morda tudi dejstvo, da se dijaki v stiku s sošolci zelo hitro naučijo pogovornih in narečnih izrazov, kar potem otežuje učenje knjižnega jezika.

8. Menite, da bi tuje govoreči dijaki morali imeti več prilagoditev na maturi iz slovenščine? Zakaj in kakšne prilagoditve?

Menim, da bi se tujejezični dijaki morali zavedati, da je vsak šolski sistem neločljivo povezan z jezikom. Če so se odločili za življenje v nekem jezikovnem okolju, je pravzaprav njihova dolžnost, da se vsaj potrudijo učiti in govoriti jezik te skupnosti. Zelo veliko dejavnikov vpliva na stopnjo znanja slovenščine posameznega dijaka. Pomembno je, od kod prihajajo dijaki, kateri je njihov materni jezik, kdaj so se vključili v izobraževanje (v 1. ali 3. letniku), kako dolgo že živijo v Sloveniji ... Mislim, da so obstoječe prilagoditve ustrezne (podaljšan čas pisanja, uporaba slovarja), da bi se težko prilagodili vsem dejavnikom in bi kakršnekoli dodatne ugodnosti morda vplivale tudi na zmanjšanje motivacije za napredek pri učenju jezika. Zavedati se je namreč treba, da končni rezultat na maturi pomembno vpliva na možnosti za vpis na določene študijske programe, kjer so vsi dijaki obravnavani glede na dosežene točke.

9. Bi želeli še kaj izpostaviti?

Morda bi samo še enkrat predlagala drugačen način vključevanja tujejezičnih dijakov v slovenski šolski sistem. Tudi profesorji drugih šolskih predmetov, ne samo slovenščine, imajo pri poučevanju težave, ker se težko posvetijo posameznikom, imajo veliko dodatnega dela,

včasih so tudi primorani znižati kriterije. Opažam, da so dijaki pri pouku velikokrat miselno odsotni, ker ne sledijo, ne razumejo in se posledično ničesar ne naučijo.

6. 1. 4 Intervju z dr. Ireno Velikonja Kolar (Gimnazija Šentvid)

1. Kakšne prilagoditve imajo tujgovoreči dijaki oziroma dijaki, ki jim slovenščina ni prvi jezik na maturi iz slovenščine?

Z Državnega izpitnega centra so mi sporočili, da so na to vprašanje že odgovorili. Ponavljam: Dijaki tujci imajo na maturi prilagoditev, kot jim jo določi na podlagi njihove vloge DK SM (Državna komisija za splošno maturo); gre za prilagoditve v tehničnem smislu (npr. podaljšan čas pisanja, uporaba SSKJ ipd.).

2. Kakšne rezultate (na maturi iz slovenščine) po navadi takšni dijaki dosegajo?

Državni izpitni center po mojih informacijah nima posebne statistike za dijake tujce, tako da njihov uspeh na maturi ni statistično obdelan. Izpit na splošni maturi kandidati pišejo pod šifro, tako da ocenjevalci nimamo vpogleda v to, čigav test ocenjujemo.

3. Kakšne razlike opazate med uspešnostjo (in zahtevnostjo) reševanja jezikovnega dela mature in pisanja eseja? Pri katerem delu mature so tujgovoreči dijaki bolj uspešni? Zakaj menite, da je tako?

Zaradi razlogov, navedenih že pri prejšnjem vprašanju, tega podatka nimam. Izpitno gradivo pri splošni maturi iz slovenščine je res sestavljeno iz dveh pol, vendar so pole ocenjevalcem razdeljene povsem naključno, tako da ocenjevalec praviloma nikoli ne popravlja obeh pol določenega (istega) kandidata. Ocenjevalec zato ne more primerjati obeh pol. Da bi lahko odgovorili na vaše vprašanje, bi morali iz statistike izločiti tujejezične kandidate in analizirati njihove rezultate. Kot že rečeno, Državni izpitni center te statistike ne vodi.

4. S kakšnimi izzivi se še soočate pri ocenjevanju oziroma vrednotenju maturitetnih pol iz slovenščine pri tujgovorečih dijakih? Kako so takšni dijaki ocenjeni? So morda maturitetni kriteriji drugače izoblikovani?

Vsi dijaki, ki pristopijo k splošni maturi iz slovenščine, so ocenjeni po enotnih kriterijih.

5. Menite, da bi tuje govoreči dijaki morali imeti več prilagoditev na maturi iz slovenščine? Zakaj in kakšne prilagoditve?

Splošna matura iz slovenščine je izpit na državni ravni, na katerem morajo kandidati dokazati določeno stopnjo razvitosti sporazumevalne zmožnosti (oz. znanja). Splošna matura ima torej določen standard znanja, ki mora biti enak za vse. Zagotovo je za tuje govorce izjemno težko opraviti maturitetni izpit iz slovenščine, vendar zniževanje kriterijev in prilagajanje zahtevnosti ni ustrezna rešitev. Kdor se odloči za opravljanje mature v R Sloveniji, se ima najbrž namen vključiti v nadaljnje izobraževanje in kasneje v družbeno življenje v naši državi, zato mora obvladati slovenski knjižni jezik (vsaj) na ravni, ki ga v svojem standardu predvideva matura.

6. Menite, da so prof. slovenščine dovolj usposobljeni za poučevanje slovenščine tuje govorečim dijakom – gre navsezadnje za nekoliko drugačen pristop – jim je ponujeno dovolj dodatnih izobraževanj in izpopolnjevanj?

Vsaj srednja in starejša generacija učiteljev se v času institucionaliziranega izobraževanja na fakultetah o poučevanju tujcev ni izobraževala. Obstaja možnost izobraževanja (t. i. strokovnega spopolnjevanja) v organizaciji Centra za slovenščino kot drugi in tuji jezik. Učitelji, ki se pri poučevanju srečujejo s tujejezičnimi dijaki, se gotovo udeležijo teh izobraževanj. Vsekakor sodobne družbene spremembe zahtevajo, da se učitelji usposobijo tudi za tako poučevanje, ki je drugačno od poučevanja maternih govorcev. Na žalost je vsako dodatno izobraževanje prepuščeno samoiniciativnosti učiteljev in ni dovolj dobro sistemsko urejeno.

7. Ste imeli tudi sami izkušnjo s poučevanjem tuje govorečih dijakov? S kakšnimi izzivi ste se soočali?

Na naši šoli imajo dijaki tujci priznано pomoč v obliki individualnega pouka, tega izvaja drug učitelj slovenščine in je namenjen odpravljanju primanjkljajev (kolikor vem, je to sistemska rešitev, omogočena vsem tujejezičnim dijakom v našem izobraževanju). Med učnim procesom sama dijakom nudim dodatno pomoč in jim v nižjih letnikih deloma prilagodim ocenjevanje. Ker gre za dijake, ki so se vpisali na gimnazijo, se praviloma zavedajo primanjkljajev in so dovolj motivirani, da jih odpravijo. Ko gredo na maturo, znajo dovolj, da maturo opravijo – nekateri od njih z več kot le zadostno oceno. Individualno delo z dijaki lahko opravljam zato, ker teh dijakov ni veliko – če bi jih bilo več, to zaradi obremenjenosti z vsem drugim delom ne bi bilo mogoče. Zato tujejezični dijaki na gimnaziji vsekakor zahtevajo premišljene sistemske rešitve, da bi lahko z dodatnim delom in motiviranostjo dosegli na maturi uspeh, primerljiv z uspehom maternih govorcev.

6. 1. 5 Intervju z Yaroslavom Lendielom (I. gimnazija v Celju, 4. letnik)

1. Kateri je tvoj materni/prvi jezik? Kdaj si se preselil v Slovenijo?

Za svoje materne jezike štejem rusinščino, ki je zame prvi jezik, ki se govori na zahodu v Ukrajini in na določenih območjih v Srbiji in na Slovaškem, ruščino in ukrajinščino. V Slovenijo sem se preselil avgusta 2016.

2. Ali je bil tvoj prvi stik s slovenščino šele, ko si se preselil v Slovenijo? Kako si se s tem soočil? Ti je prehod v novo jezikovno okolje predstavljal oviro?

Moj prvi stik s slovenščino je bil šele, ko sem se preselil v Slovenijo, prej nisem niti slišal za ta jezik. Prvega pol leta nisem hodil v šolo in sem se srečeval s slovenščino, ko sem hodil v trgovino, na treninge ali pa sem včasih slišal kaj na ulici, ko sem se sprehajal. Pisave sem se navadil skoraj takoj zaradi poznavanja angleščine, le šumniki so mi predstavljali nekaj novega. Na treningih sem se pogovarjal s trenerjem v angleščini, samo včasih me je naučil kakšne nove besede v slovenščini. Problematično se mi je zdelo to, da sem na začetku težko dobil prijatelje, saj so se vsi drugi pogovarjali v slovenščini in ko sem slišal neke šale, jih nisem razumel, kar je izgledalo tako, da so se drugi smejali, jaz sem pa razmišljal, kaj so pomenile določene besede. Treningi in poslušanje šal me niso veliko naučili jezika, so mi pa izredno pomagali pri tem, da sem jasno slišal besede in povedi, ker je na začetku vse zvenelo kot nesmiselna skupina zvokov.

Ko sem februarja naslednjega leta začel hoditi v šolo, se je začel resen stik s slovenskim jezikom, saj sem v šoli neprestano slišal slovenščino med poukom, odmori in tudi potem, ko sem šel s sošolci kam. Z njimi sem na začetku govoril izključno v angleščini, nato sem počasi začel govoriti preproste slovenske povedi in po treh mesecih v šoli sem že uporabljal predvsem slovenščino, angleščino sem uporabljal le, ko sem želel povedati nekaj zelo konkretnega. En dogodek pri redni uri slovenščine se mi je zelo vtisnil v spomin, ko je učiteljica močno želela, da bi se predstavil v slovenščini in sem rekel: »Ime mi je Yaroslav. Jaz sem deklica.« Zamenjal sem besedi deček in deklica, ker sem bil živčen. To je bil moj drugi teden v šoli in le tam sem začel uporabljati slovenščino zares. Sošolci so se začeli smejati in mi je bilo neprijetno.

3. Koliko let si obiskoval slovensko osnovno šolo? Ti je bila ponujena dodatna pomoč pri učenju slovenskega jezika?

Obiskoval sem 2. semester 7. razreda, 8. in 9. razred osnovne šole. V 7. razredu sem imel vsak teden več ur slovenščine s svetovalno delavko. Na ure slovenščine sem hodil namesto drugih šolskih ur. Na začetku mi je svetovalna delavka razložila, kako se predstaviti, kako se sprega glagol biti, kako se sklanjajo samostalniki različnih spolov in pridevniki, vrstni red pridevnikov, ko jih je več različnih ob samostalniku, odgovarjala na moja vprašanja glede jezika ali kulture. Nato sva se vsako uro pogovarjala o določeni temi in me je gospa sproti učila, kako jezik deluje. V 8. razredu sem imel le eno uro slovenščine, a sem lahko prosil za več ur, če bi jih potreboval, svetovalna delavka pa mi je bila vedno pripravljena kaj razložiti izven pouka. V 9. razredu nisem

več imel dodatnih ur slovenščine. Šolska knjižnica mi je v 7. in 8. razredu dala slovenski slikovni slovar.

4. Kaj počneš, da bi se bolje naučil slovenščine?

Na začetku sem se slovenščine učil predvsem tako, da sem se pogovarjal. Slovenska besedila so bila zame premučna, da bi jih veliko bral, ker nisem razumel skoraj ničesar in sem vsako drugo besedo moral poiskati v slovarju. Pri vsakdanjem pogovoru je bilo manj neznanih besed in če česa nisem razumel, sem lahko vprašal in so mi sošolci takoj razložili s svojimi besedami. Tako sem se učil besedišča, kako tvoriti stavke, kako se besede naglašujejo in kako sploh jezik zveni, pomen nekaterih besed pa sem sam dojel iz konteksta.

Slovenščino govorim že več let in osnove dobro poznam, zato se danes slovenščine učim tako, kot se je učijo moji sošolci Slovenci. Nove besede spoznam z branjem knjig, poslušanjem glasbe ali v običajnih pogovorih.

5. Kaj ti je pri učenju slovenščine povzročalo/povzroča največ težav? Kako se s tem soočaš v šoli?

Pri učenju mi povzroča največ težav to, da pogosto naglasim kako besedo neknjižno, ker je še nisem slišal ali pa sem jo slišal le nekajkrat. Včasih so jo narobe naglasili, ko sem jo slišal, ali pa je bila izgovorjena v narečju. Pogosto je tudi problem izgovorjava določenih glasov. V vsakdanjem govoru to ni problem, ker obstajajo narečja in posameznikove značilnosti izgovorjave, a pri pisanju testa iz glasoslovja je to velik problem zame in za druge tujce ter včasih tudi za Slovence. Pol kot zemeljski pol se izgovori z ozkim o-jem in l se izgovori kot l, ampak pol kot polovica se izgovori s širokim o-jem in se l izgovori kot u z repkom. Takih besed je v slovenskem jeziku veliko. Kako naj tujec to ve? Edini odgovor je, da pogleda v slovar, ampak pri testu iz glasoslovja ali na maturi ne smeš imeti slovarja, a hkrati bi moral vedeti, kako se izgovorijo take besede, saj se naloge na to navezujejo. Tujec bo najverjetneje izgubljal točke pri takih nalogah na maturi ali testu, zato me take naloge iz glasoslovja zelo jezijo, ker ne preverjajo poznavanja ali razumevanja jezika, temveč preverjajo samo, ali veš, kakšna je knjižna izgovorjava določene besede.

6. Kaj ti je najbolj pomagalo, da si se naučil slovensko?

Najbolj mi je pomagalo to, da se ne bojim govoriti, da se ne bojim pisati drugačnih, zahtevnejših povedi, da se ne bojim uporabljati novih besed ali tvorjenk. Veliko napak naredim na tak način, včasih se moje povedi smešno slišijo, ampak si hkrati zapomnim, kako je prav. Tako si dobro zapomnim mnogo različnih besed in naslednjič ne bom ponovil napake.

7. Letos pišeš splošno maturo iz slovenskega jezika. Ti je matura kako prilagojena? Meniš, da dovolj?

Matura mi ni prilagojena. Pisal jo bom pod istimi pogoji kot naravni govorci slovenščine.

8. Kako bi lahko država čim bolj pomagala tujegovorečim učencem pri vključevanju v slovenski šolski sistem? Zapiši svoje mnenje ali predloge.

Sam sem zadovoljen, kako sem bil vključen, mogoče sem imel srečo. Zato sem to vprašanje posredoval prijateljici tujki. Odgovorila mi je, da je v šoli imela dodatne ure slovenščine skupaj z drugimi tujci in pri teh je samo reševala slovnične naloge v zvezku, ki ji niso pomagale bolje spoznati jezik. Njeno mnenje je, da bi bilo namesto reševanja slovničnih nalog bolje, da bi se na teh urah pogovarjali.

7 RAZPRAVA

Hipoteza 1: Znanje slovenskega jezika ni odvisno le od časa prebivanja v Sloveniji.

Prvo hipotezo sem preverjal s pomočjo primerjave jezikovnih profilov dijakov testirancev X1–X8 z njihovo uspešnostjo pri reševanju jezikovnega testa. Ugotovimo, da testiranci različno dolgo prebivajo v Sloveniji in so na različnih stopnjah znanja slovenskega jezika. V raziskavi so namreč dosegali zelo raznolike rezultate. Najkrajše obdobje, in sicer 4 mesece, v Sloveniji prebivata dijaka X2 (ruš-2L) in X6 (srb-3L). Najdlje je tukaj dijak X5 (ruš-ukr-2L), ki v Sloveniji prebiva že 9 let, nekoliko manj dijak X7 (rus-ukr-4L), ki je tukaj 7 let. S pomočjo analiziranja jezikovnega testa lahko primerjamo rezultate dijakov, ki v Sloveniji prebivajo najdlje, in tistih, ki so tukaj najkrajši čas. V jezikovni analizi sem ugotovil, da je v splošnem JT najboljše reševal dijak X8 (4 leta v Sloveniji), ki pri dopolnjevalni nalogi ni napravil nobene napake, temu sledi dijak X7, ki je napravil le manjše število napak. Med uspešnejše se je uvrstil tudi dijak X5. Pri 2. nalogi (nareku) so ti dijaki napravili minimalne napake, številčno pa precej manj kakor sotestiranci. Njihove pisne jezikovne produkcije so lažje berljive, ker jih bremeni manj jezikovnih napak – so slovnično dobro orientirani in uporabljajo tudi kompleksnejše jezikovne strukture. Najslabše sta jezikovni test reševala dijaka X2 (4 mesece v SLO) in X3 (, ki sta pri dopolnjevalni nalogi naredila največ napak. Dijak X2 je napravil predvsem veliko napak tipa n2 (izpustov), kar nakazuje na slabše znanje jezika. Nareka dijakov X2 in X3 vsebujeta veliko pomanjkljivosti, tudi njune pisne jezikovne produkcije bremeni slabše znanje in neobvladanje jezika. V splošnem bi lahko iz navedenega sklepali, da so tisti, ki so jezikovni test rešili uspešno, dijaki, ki v Sloveniji prebivajo najdlje, manj uspešno rešeni testi pa pripadajo dijaku, ki so pri nas manj časa. Vsekakor je čas prebivanja v jezikovnem okolju J2 eden izmed dejavnikov, ki vplivajo na stopnjo usvojenosti drugega jezika, ni pa znanje jezika pogojeno le s tem. Če bi razmišljali tako, bi lahko postavili tezo, da je znanje slovenskega jezika odvisno le od časa prebivanja v Sloveniji. Z raziskavo pa ugotovimo, da ni tako. Osmislimo rezultate reševanja jezikovnega testa dijaka X1 (ruš-1L), ki je tukaj samo eno leto manj kakor dijak X7, ki je test reševal zelo uspešno (torej 6 let). Predvidevali bi (glede na postavljeno izhodišče), da bo tudi dijak X1 vsaj toliko uspešen kot dijak X7 ali X8. Ob vpogledu v analizo ugotovimo, da je dijak X1 jezikovni test reševal slabše od dijakov X7 in X8 pri vseh tipih nalog. Pri dopolnjevalni nalogi je sicer bil uspešnejši kakor nekateri sotestiranci in je ni rešil najslabše, a je napravil občutno več napak v jezikovnem testu kot najboljša dijaka, ki v Sloveniji prebivata dalj časa. Podobno opažanje sem zabeležil tudi pri nareku in pisni jezikovni produkciji. Glede na leta prebivanja je najuspešnejši dijak X8 tukaj manj časa kakor dijak X1 (4 leta), njegovo znanje je občutno boljše od znanja dijaka X1, kar je dokaz, da znanje slovenščine ni odvisno le od časa prebivanja v jezikovnem okolju drugega jezika. Če povzamem, ugotovimo, da je čas prebivanja v Sloveniji dejavnik, ki lahko vpliva na znanje slovenskega jezika, vsekakor pa ni edini. Kot sem poudarjal v teoretičnem delu naloge, je mnogo drugih dejavnikov, ki imajo vpliv na posameznikovo znanje in usvajanje drugega jezika. Dijaki, ki v Sloveniji prebivajo dlje, so jezikovni test sicer reševali uspešnejše od tistih, ki so tukaj manj časa, so pa vmes tudi takšni, ki imajo kljub daljšemu časovnemu obdobju bivanja v slovenskem jezikovnem okolju pomanjkljivo znanje slovenskega jezika. Iz teh razlogov sem hipotezo 1 **potrdil**.

Hipoteza 2: V znanju slovenskega jezika tujejezičnih učencev se pomembno odražajo jezikovne posebnosti njihovega prvega jezika.

Hipotezo 2 sem preverjal s pomočjo analize napak, ki so jih dijaki testiranci napravili v jezikovnem testu. Ker hipoteza predlaga, da se v znanju slovenskega jezika tujegovorečih učencev pomembno odražajo jezikovne posebnosti njihovega prvega jezika, se osredotočamo na napako tipa n1, torej povzemanje po prvem jeziku (J1). Podrobno jezikovno analizo napak sem naredil predvsem pri prvih dveh nalogah – dopolnjevalni nalogi in nareku. Najprej bi poudaril ugotovitev, da je največ napak, ki so se pojavljale med reševanjem nalog, neuvrščenih (napake tipa n3), kar je smiselno zaradi izbrane tipologije napak, ki sem se je držal. Napake tipa n1 so le posebna opažanja, za katera ne moremo zagotovo trditi, da so povzemanja po J1, lahko pa to predvidevamo. Napaka tipa n2 je izpust, ki verjetno kaže na nezadostno znanje jezika, medtem ko so vse ostale napake, za katere težko predvidevamo njihov izvor, neuvrščene. To je razlog, zakaj je največ napak tipa n3. Vseeno je bilo med odgovori testirancev veliko napak ravno tipa n1. Te je pomembno prepoznati in jih osmisliti, saj so takšne, da lahko izvor predvidevamo in jih obravnavamo vzporedno s prvim jezikom. V njih se namreč kažejo jezikovne konstrukcije in posebnosti prvega jezika – v primeru našega raziskovalnega vzorca je J1 predstavljal ruski jezik. Enega dijaka, čigar materni jezik je srbsčina (X6), zanemarimo, saj se vplivi J1 pri njem niso kazali. Največ napak tipa n1 so napravili dijaki X2, X3 in X4. Povzemanje iz prvega jezika se v analizi (pri kategoriji posebna opažanja) kaže predvsem kot raba napačne slovnične strukture, napačen zapis besede (npr. prazdnik, namesto praznik), izpust pomožnika biti, iskanje paralel z ruskim jezikom (posledično nastane nova beseda, ki je izvorni ruski zelo podobna) ipd. Predvsem je povzemanje celotnega jezikovnega sistema J1 zelo dobro vidno tudi pri pisni jezikovni produkciji, kljub temu da tega tam nisem podrobno analiziral. Iz analize je torej razvidno, da ima J1 pomemben vpliv na znanje slovenskega jezika. Hipotezo 2 sem **potrdil**.

Hipoteza 3: Testiranci bodo uspešnejši v reševanju dopolnjevalnih nalog, manj uspešni pa v samostojnem tvorjenju besedila (ubeseditvenje).

Hipoteza 3 zahteva primerjavo prve in tretje naloge anketnega vprašalnika. Prva naloga je dopolnjevalna, tretja pa je samostojna pisna jezikovna produkcija. Ob analizi jezikovnega testa ugotovimo, da so rezultati reševanja obeh nalog precej raznoliki in odvisni od posameznika. Pomembno je poudariti, da se taksonomska stopnja zahtevnosti prve in tretje naloge razlikuje. Med raziskovanjem sem ugotovil, da imajo dijaki precej manj težav z reševanjem dopolnjevalne naloge, četudi se pojavljajo ob tem raznovrstne napake – tam namreč dijaki le dopolnjujejo polje odgovorov z besedo, ki jo morajo postaviti v pravilno obliko. Tretja naloga zahteva višjo stopnjo znanja jezika, ki ga morajo dijaki testiranci izkazati ob reševanju. Opažam, da so dijaki pri samostojnem tvorjenju besedila posledično manj uspešni. Nekateri so pri dopolnjevalni nalogi morda tudi kaj uganili, navsezadnje so v pravilno obliko postavljali le besedo. Tisti, ki so bili pri reševanju dopolnjevalne naloge uspešni, so tudi pisno jezikovno produkcijo odpisali dobro. Pri tistih, ki so v dopolnjevalni nalogi naredili več napak, pa se je pokazalo, da imajo tudi pri tvorjenju besedila največkrat več težav. Ubeseditvena zmožnost posameznega dijaka se pri pisnih jezikovnih produkcijah vidi že na prvi pogled, k čemur prispevajo tudi različna merila, po katerih se to opazi. Že iz števila povedi na primer in

kompleksnosti zapisanega se lahko prepoznajo marsikateri vzorci, ki se v dopolnjevalni analizi še ne vidijo. Iz navedenih razlogov sklepam, da so testiranci res manj uspešni pri samostojni tvorbi besedila, a poudarjam, da sposobnosti posameznikov zelo variirajo. Hipotezo 3 lahko **potrdim**.

Hipoteza 4: Učitelji in tujejezični učenci se pri pouku soočajo z mnogo izzivi.

Četrto hipotezo sem preverjal s pomočjo anketnega vprašalnika, ki so ga izpolnjevali osnovnošolski in srednješolski učitelji. V enem izmed vprašanj sem anketirance povprašal o izzivih, s katerimi se soočajo pri pouku. Učitelji so navajali zelo različne odgovore – tako z vidika poučevanja kot tudi počutja dijakov (lastna opažanja). Splošna ugotovitev je, da je izzivov, s katerimi se učitelji in tujejezični dijaki soočajo, pri pouku mnogo. Za ilustracijo dejanskega stanja jih lahko nekaj navedem. Izzivi se začnejo že pri osnovnem sporazumevanju s tujejezičnimi učenci – učitelji so poudarili, da je najhuje, kadar z učenci nimajo skupnega niti enega jezika, v katerem bi se lahko medsebojno sporazumevali, kar jim predstavlja velik izziv. Izzivi, s katerimi se učitelji soočajo v razredu, so večplastni in odvisni od mnogo dejavnikov, npr. učenčeve volje in motivacije za delo (večja motivacija, lažje delo), obenem pa se jim porajajo vprašanja, kako zares učenca naučiti, kako mu nekaj predstaviti, da ga bo ta razumel, koliko znanja zahtevati, ko je takega učenca treba oceniti, in na kakšen način. Pogosto so izpostavljali prav neznanje spopadanja s to problematiko. Razumljivo je, da se bodo učenci, ki pridejo v novo jezikovno okolje, soočali tudi z manj prijetnimi občutki in (verjetno) ne bodo takoj odreagirali pozitivno (kar učitelji tudi opažajo), a je pomembno, da ne ravnajo odklonilno in ne rušijo razredne klime, ki jim pomaga pri uspešni integraciji v novo jezikovno okolje. Osnovnošolska učiteljica mag. Monika Kovačič izpostavlja prav stisko učencev ob prihodu v novo jezikovno okolje. Pravi, da je najhuje, kadar so tujejezični učenci jezni na svoje starše, ker so jih vzeli iz domačega okolja in se upirajo tudi tako, da se nočejo učiti slovenščine. Poudarja, da je težko tudi, ker navadno ti učenci živijo v manj spodbudnem okolju, kjer je večja vrednota delo kot znanje; starši svojim otrokom ne morejo pomagati pri šolskem in domačem delu za šolo, ker tudi sami sploh ne govorijo slovensko ali pa govorijo zelo slabo. Velika težava se pojavlja tudi pri komunikaciji s starši, če ne znajo slovensko.

Navedel sem nekaj izzivov, s katerimi se soočajo učitelji in učenci, poudarjam pa, da je preizkušenj, s katerimi se morajo spopasti tako eni kot drugi verjetno še veliko več. Iz navedenih razlogov sem 4. hipotezo **potrdil**.

Hipoteza 5: Učitelji se zelo različno soočajo s problematiko vključevanja tujejezičnih učencev v izobraževanje.

Izzivi, ki sem jih navajal v 4. hipotezi, pa na neki stopnji potrebujejo (sistemske) rešitve. Kot sem že večkrat poudaril v raziskovalnem delu, so izzivi, s katerimi se soočajo učenci in učitelji, veliki, kompleksni in raznovrstni. Poudarjam, da je veliko odvisno od učencev samih, pa tudi učiteljev, ki morajo izbrati pravilen pristop, s katerim bodo dijaku pomagali usvojiti znanje. Ti so lahko zelo raznovrstni in pri tem se anketirani učitelji razlikujejo. Nekateri se zelo trudijo in

poskušajo učencem pomagati celo z dodatnimi učnimi urami, s katerimi se pripravljajo na državne izpite in ocenjevanja znanja. Ob tem so nekateri tudi zelo kreativni in pri urah izdelujejo različne izdelke ali pa se potrudijo pripraviti uro v maternem jeziku učenca. So pa tudi učitelji, ki se takšnih metod ne poslužujejo in od učenca zahtevajo znanje na skoraj enakem nivoju, kot ga imajo naravni govorniki. Nasploh je več takšnih, ki so dijakom pripravljeni pomagati. S temi izzivi se je pomembno ukvarjati in zanje (vsaj poskušati) najti rešitve, za katere pa je vprašljivo, ali so v tem trenutku med nami prisotne in v uporabi. Učitelji so namreč izpostavljali nezadovoljstvo s sistemsko ureditvijo, ki je napravljena za tujce, zato so predlagali nekaj rešitev. Veliko anketiranih je izpostavilo, da bi se morali učenci pred vstopom v izobraževalni sistem (proces) najprej naučiti jezika – predlagali so eno leto učenja zgolj slovenščine. Nekaj predlogov je bilo tudi povezanih z družinskim okoljem učencev – da bi se celotna družina vključila v učenje slovenščine ali pa da bi bili izpiti iz slovenskega jezika za starše pogoj za pridobitev določenih pravic oziroma da bi tečaji iz slovenščine postali obvezni ipd. Nezadovoljni so s kratkim časom prilagoditev, ki jih tujejezični učenci ob vstopu v slovenski izobraževalni sistem dobijo in pozivajo k iskanju sistemskih rešitev na državni ravni. V drugače in boljše zastavljenem sistemu bodo lahko tudi učitelji boljše in lažje delovali ter tujejezičnim učencem pomagali, kar nekateri že počnejo. Tudi prof. Lesnik, ki s tujejezičnimi dijaki izvaja dodatne ure slovenščine, izpostavlja, da vključevanje tujgovorečih dijakov neposredno v slovenski izobraževalni sistem ni prava rešitev. Zanje bi predlagala program enoletne začetne integracije, kjer bi se intenzivno učili slovensko in spoznavali Slovenijo (kulturo, navade ...). Hipotezo 5 sem **potrdil**.

Hipoteza 6: Učitelji menijo, da imajo tujejezični učenci dovolj prilagoditev pri NPZ-ju in maturi.

Hipotezo 6 sem preverjal s pomočjo veljavnih pravilnikov in mnenj učiteljev, ki sem jih pridobil z anketnim vprašalnikom. Ob koncu izobraževalnega programa vse učence čaka državni izpit – osnovnošolce NPZ, srednješolce matura. Pravilnik, ki ga je sestavil RIC, omogoča učencem in dijakom tujcem podobne prilagoditve pri pisanju državnih izpitov, in sicer 25 % podaljšan čas pisanja, uporabo Slovarja slovenskega knjižnega jezika in uporabo dvojezičnega slovarja. Za dodelitev teh prilagoditev mora dijak tujec izpolnjevati določene pogoje, vezane na čas prebivanja v Sloveniji (glej poglavje 6). Ob tem se nedvomno poraja vprašanje, ali so te prilagoditve zares primerne glede na težave, s katerimi se učenci soočajo. Učitelji so izpostavljali, da si za učence želijo prilagoditev. Predlagajo izvedljive prilagoditve, kot npr. nižja spodnja omejitev besed in hkrati prilagojen točkovnik pri jeziku in slogu na maturi iz slovenskega jezika. Mnogi so poudarjali, da bi bile prilagoditve na katerikoli izpitni poli odvisne od časa bivanja dijaka v Sloveniji. Le manjšina pa meni, da izpitnih pol ni treba prilagajati in da se morajo učenci prilagoditi sistemu. Prof. Lesnik je ob tem izpostavila dejstvo, da je vsak šolski sistem neločljivo povezan z jezikom. Če so se posamezniki odločili za življenje v nekem jezikovnem okolju, je pravzaprav njihova dolžnost, da se vsaj potrudijo učiti in govoriti jezik te skupnosti. Meni, da so obstoječe prilagoditve ustrezne (podaljšan čas pisanja, uporaba slovarja) in da bi se težko prilagodili številnim dejavnikom, ki na znanje J2 vplivajo, poleg tega pa bi kakršnekoli dodatne ugodnosti morda vplivale tudi na zmanjšanje motivacije za napredek

pri učenju jezika. Zavedati se je namreč treba, da končni rezultati na maturi pomembno vplivajo na možnosti za vpis na določene študijske programe, kjer so vsi dijaki obravnavani glede na dosežene točke. Zaradi raznolikih mnenj posameznikov, ki zagovarjajo problematiko državnih izpitov za tujejezične dijake, sem 6. hipotezo **delno potrdil**.

8 SKLEPI IN ZAKLJUČEK

V teoretičnem delu raziskovalne naloge sem definiral osnovne pojme, povezane z raziskovanjem slovenščine kot drugega jezika. Razložil sem med pojmi prvi, drugi in tuji jezik ter osmislil raziskovalno področje. Že uvodoma sem poudaril, da sta koncept in področje raziskovanja slovenščine kot drugega jezika široka in da ju mnogi avtorji obravnavajo z različnimi teoretičnimi opredelitvami in pogledi. V nalogi sem skušal zajeti strnjen, a celosten pogled na obravnavano tematiko, zato sem ponekod navedel več stališč različnih avtorjev, v procesu raziskovanja pa sem se najbolj opiral na teorijo dr. Nataše Pirih Svetina. Razlikoval sem med pomembnima terminoma na tem področju, in sicer med usvajanjem in učenjem drugega jezika ter dodal teoretično podlago o dejavnikih, ki na učenje in usvajanje drugega jezika vplivajo. To je predvsem pomembno izhodišče za raziskavo, ki sem jo opravil v nadaljevanju. Pomembno je namreč razumeti preplet različnih dejavnikov pri oblikovanju posameznikove jezikovne identitete v novem jezikovnem okolju. Empirični del raziskovalne naloge je bil zasnovan nekoliko drugače, saj osnova raziskave ni bila bazirana na anketnem vprašalniku, temveč na posebni, nekoliko prilagojeni obliki jezikovnega testa. V sklopu empiričnega dela naloge sem izvedel tudi intervjuje z različnimi strokovnjaki in profesorji, ki se v praksi soočajo s problematiko slovenščine kot drugega jezika.

Zasnoval sem testno skupino dijakov, ki je izpolnjevala jezikovni test. Teh dijakov je bilo osem, od tega sedem dijakov ruskega (in dva tudi ukrajinskega) porekla, en dijak pa prihaja iz Srbije. Glede na to, da so prav vsi dijaki govorniki, katerih jezik spada v slovanski jezikovni okvir, dijaka Srba nisem izločil iz raziskave, četudi na prvi pogled morda izstopa iz testnega vzorca. Kljub temu je raziskava bila zasnovana na takšen način, da je bilo pravzaprav zares pomembno le skladanje v jezikovni skupini posameznega dijaka. Pred reševanjem jezikovnega testa sem želel izvedeti nekaj podatkov o dijakih testirancih, zato so izpolnili anketni vprašalnik, s pomočjo katerega sem izoblikoval njihove jezikovne profile. Jezikovni profili dajejo dijakom testirancem, ki so v raziskavi sicer anonimni in zapisani z oznakami od X1 do X8, kontekst. Iz njih lahko razberemo, koliko časa že prebivajo v Sloveniji, kako se soočajo z izzivi, kakšne predloge za bolj ustrezno obravnavo tujejezičnih dijakov imajo ipd.

Dijaki testiranci so v jezikovnem testu reševali tri različne tipe nalog – dopolnjevalno nalogo, produkcijo po nareku in samostojno pisno jezikovno produkcijo glede na opazovano sliko. Dopolnjevalno nalogo so dijaki reševali po sklopih (ti so bili vezani na besedno vrsto, uporabljeno v nalogi). Pri vsakem primeru sem izpostavil število dijakov, ki so nalogo rešili pravilno – na polje odgovorov zapisali ustrezno rešitev. Analiziral sem odklone od jezikovne norme slovenskega knjižnega jezika, ki so jih zaznamovale različne napake. Ker so dijaki ob vpisovanju odgovorov pogosto vpisali tudi rešitev, ki ni bila ustrezna, te pa so se med sabo precej razlikovale, sem jih razdelil na tri tipe napak. Opazoval sem le zanimivosti, in sicer kako, v kolikšni meri in kaj bodo dijaki povzemali iz prvega jezika – povzemanje po prvem jeziku sem definiral kot napako tipa n1. Ostale napake so bile morebiti izpust (dijak ni zapisal ničesar, to je napaka tipa n2) ali pa kaj drugega, kar sem preprosto označil kot neuvrščeno napako (tipa n3). Po vsakem sklopu sem napravil kratko analizo, ki prikaže razlike v reševanju med posameznimi dijaki. V splošnem so dopolnjevalno nalogo najboljše reševali dijaki X8, X7 in X5.

Na njihov rezultat ima zagotovo vpliv dejstvo, da v slovenskem jezikovnem okolju niso več novinci in so tukaj precej dlje kot npr. dijaka X2 in X3, ki sta nalogo reševala precej slabše, obenem pa v Sloveniji bivata manj časa. Kot sem poudaril tudi v razpravi ene izmed hipotez, pa čas prebivanja v Sloveniji zagotovo ni edini in absolutni dejavnik, ki bi vplival na (ne)znanje slovenskega jezika, je pa pomemben in nezanemarljiv. Dijak X8, ki je jezikovni test rešil med najuspešnejšimi, je namreč tukaj manj časa kot dijak X1, ki je v Sloveniji že 6 let in je jezikovni test reševal precej slabše. To (dopolnjevalno) nalogo sem obravnaval kot taksonomsko najmanj zahtevno izmed treh nalog jezikovnega testa. Nekoliko zahtevnejša naloga, s katero sem pri dijakih preverjal zmožnost zapisovanja po posluhu, je bil narek. Pri analizi nareka sem zopet upošteval enako tipologijo napak (n1, n2 in n3) s tem, da sem tokrat dobil širšo sliko njihovega znanja, ki sem jo nato upodobil tudi v tabelnem prikazu. Največjo koncentracijo pa je od dijakov testirancev zagotovo zahtevala tretja naloga, pisna jezikovna produkcija, ki je bila tudi taksonomsko najtežja. Dijaki so ob opazovanih sličicah morali za vsako napisati vsaj 5 povedi. Pri tej nalogi sem podal splošen jezikovni komentar, ki pa je tudi prikazal bolj jasno sliko jezikovnega znanja dijakov. To nalogo sem izbral, ker so dijaki testiranci tudi v šolskem okolju postavljeni pred izziv pisanja besedil, npr. eseja. S to nalogo pokažejo svojo sposobnost obvladanja jezika, besedni zaklad, zmožnost tvorjenja jezikovnih konstrukcij, povezovanja in skladanja ipd. Raziskava je pokazala, da se je vsaj načeloma (glede na rezultate) ta naloga skladala s preteklima. To pomeni, da so bili dijaki, ki so pretekli nalogi reševali uspešno, tudi pri tej izčrpni in uspešni. Držali so se navodil in pokazali, da so jezikovno orientirani z minimalnimi napakami. Tudi njihova besedila so bila lepo berljiva, težjih vsebinskih ali jezikovnih odmikov ni bilo. Če vzamemo kot primer dijaka X2, ki je jezikovni test reševal precej slabo in pri dopolnjevalni nalogi (in tudi nareku) napravil največ izpustov med vsemi dijaki testiranci, pa ugotovimo, da je tudi pisno jezikovno produkcijo napisal zelo skromno. Besedilo je prav tako bremenilo precej napak. Če povzamem celotno jezikovno analizo, je razbrati, da se dijaki glede na jezikovno znanje med sabo zelo razlikujejo in da na to vplivajo mnogi dejavniki, ki pa jih je z raziskavo težko preverjati in določati za posameznika. Ugotovil sem, da so testiranci sicer pri reševanju testa napravili nekaj napak, a je ob tem pomembno tudi povedati in izpostaviti, da so vseeno nekateri test reševali zelo dobro. Dijaka, ki bi imel prav vse odgovore napačne, ni.

Raziskovalna problematika je bila že v osnovi zastavljena široko. Ob tem poudarjam, da glavni namen naloge ni bila podrobna jezikovna analiza vsake napake, ki jo dijaki zapišejo, temveč ugotoviti, predvsem pa prikazati splošno (in trenutno) znanje slovenskega jezika dijakov testirancev. Jezikovni test je torej služil le prikazu stanja, ki ga lahko povežemo z vsakdanjimi situacijami, v katere so dijaki postavljeni. Z raziskavo želim opozarjati na določene posebnosti in problematiko, ki postaja iz dneva v dan vse bolj živa in barvita. S tem namenom sem zasnoval drugi del raziskave, v katerega sem poskusil vključiti čim več mnenj o soočanju s tujejezičnimi učenci v pedagoški praksi, pa tudi o življenju v novi jezikovni skupnosti. Seveda nisem mogel mimo slovenskega izobraževalnega sistema, ki ga obdajajo državni (zaključni) izpiti, kot so nacionalno preverjanje znanja, splošna in poklicna matura. Vsa mnenja sem pridobival bodisi z anketnim vprašalnikom za učitelje bodisi z intervjuji.

Anketni vzorec so sestavljali učitelji osnovnih in srednjih šol. Učitelji so v največjem številu odgovarjali, da poučujejo učence, ki so ruske, ukrajinske, bosanske, hrvaške, srbske ali

albanske narodnosti. Povprašal sem jih o lastnih izkušnjah soočanja s poučevanjem slovenščine tujejezičnih učencev. Vsi učitelji, ki so sestavljali anketni vzorec, so namreč v preteklosti poučevali ali poučujejo vsaj enega tujegovorečega učenca. Anketirani učitelji menijo, da na delo in uspeh tujegovorečih učencev vplivajo mnogi dejavniki. Izpostavljali so, da so ti pomemben faktor – ko vplivajo na jezikovno-kulturno podobo dijaka, s tem vplivajo tudi na pouk, ki ga ta dijak obiskuje. Zelo pomembna je tudi motivacija – motivirani učenci namreč več prispevajo k aktivnemu pouku, posledično pa od pouka več odnesejo. Manjši interes za učenje jezika navadno predstavlja težavo, nov jezik pa jim predstavlja jezikovno oviro, ki pogosto otežuje učni proces. Opaža se tudi razlika v zmožnosti učencev, ki različno dolgo prebivajo v Sloveniji oziroma času, v katerem ti učenci obiskujejo slovensko šolo – še enkrat pa poudarjam, da to ni najpomembnejši dejavnik. Vsekakor pa ugotavljam, da so dijaki različni in imajo različne potrebe, pa tudi zmožnosti v usvajanju drugega jezika. Ena izmed večjih težav, ki so jih izpostavljali učitelji, je, ko učenec in učitelj nimata niti enega skupnega jezika. Nekateri učitelje je zmotila brezvoljnost, zavračanje dela, nesodelovanje in uporaba učenčevega prvega (materne) jezika v šoli. Učitelji pa se tudi sami pogosto soočajo z izzivom, kako tujegovorečemu učencu predstaviti snov, da mu bo razumljiva. Približno polovica anketiranih se je udeležila seminarja oz. izobraževanja o poučevanju slovenščine kot drugega jezika, v večini primerov se s tem vseeno soočajo kot z (do neke mere) izzivom. Posebno preizkušnjo predstavljajo tudi ocenjevanja znanja, kjer je velik delež anketiranih odgovoril, da takrat učenci pogosto ne pridejo v šolo in se ocenjevanju izogibajo. V začetku je dijakom in do neke mere tudi učiteljem v oporo status tujca, ki ga učenci pridobijo ob vstopu v učno okolje. Učenci pri ocenjevanju mnogokrat ne znajo ubesediti svojih misli – z ubesediteljenjem imajo težave. Ko pride do prilagajanja težavnosti pouka tujejezičnim dijakom, se učitelji v mnenjih razlikujejo. Mnogo je takšnih, ki si želijo, da bi učenci razumeli, in iščejo načine, kako jim pomagati, peščica pa je takšnih, ki od tujejezičnega učenca pričakujejo, da se prilagodi sistemu in ravna glede na nivo znanja, ki ga usvajajo njegovi sošolci (naravni govorci). Nekateri učitelji menijo, da vključevanje tujejezičnih učencev neposredno v slovenski izobraževalni sistem ni prava rešitev. Predlagajo program enoletne začetne integracije, kjer bi se intenzivno učili slovensko.

Ker ob zaključku izobraževalnega programa učenci načeloma pišejo državni izpit, ki v 9. razredu sicer nima tolikšne vrednosti (NPZ), a je v srednji šoli zelo pomemben za vpis na zelen študij, me je zanimalo tudi, kakšne prilagoditve imajo dijaki tujci na tovrstnih izpitih. Ugotovil sem, da imajo tako na NPZ-jih kot na maturi tujgovoreči dijaki naslednje prilagoditve: podaljšan čas pisanja za 25 %, uporabo *Slovarja slovenskega knjižnega jezika* in uporabo dvojezičnega slovarja (učenčeve materinščine/prvega jezika in slovenščine) ob izpolnjenih pogojih. Profesorje sem povprašal o njihovem mnenju tudi glede državnih izpitov. Poudarjali so, da je uspešnost reševanja katerekoli izpitne pole odvisna od znanja drugega jezika. Največje težave imajo z razumevanjem in daljšimi pisnimi odgovori, pri esejskem delu splošne mature pa se to še bolj pokaže – tam imajo dijaki predvsem težave z ubesediteljenjem misli in slogom. Vsebinsko vseeno lažje usvojijo in si jo zapomnijo, večje težave pa imajo z jezikom in slogom. Večina učiteljev meni, da bi bile prilagoditve na splošni maturi ustrezne, a da jih na poklicni ne potrebujejo toliko. Tudi pri NPZ-ju si želijo večjih prilagoditev. Glavna ocenjevalka na splošni maturi iz slovenščine, dr. Irena Velikonja Kolar je poudarila, da mora biti opravljanje mature

za tujejezične dijake sicer zelo težko, a da v prilagajanju zahtevnosti in nižanju standardov ne vidi rešitve. Podobno je izpostavila prof. slovenščine in ruščine v gimnaziji, Urška Lesnik, ki je poudarila, da bi dodatne ugodnosti morda tudi vplivale na zmanjšanje motivacije za napredek pri učenju jezika.

Področje slovenščine kot drugega jezika odpira mnogo vprašanj, odgovori nanje se ponujajo, a bi jih bilo treba sistemsko uresničiti in realizirati. Nalogo bi se dalo ponoviti na tisoč in en drugačen način in analizirati še marsikaj – področje je navsezadnje zelo široko. V raziskovalni nalogi sem skušal prikazati dejansko stanje tujejezičnih učencev, ki so se k nam priselili iz takšnih ali drugačnih razlogov. Ugotovil sem, da imajo ljudje do tovrstne problematike precej različna stališča, a se večina učiteljev vseeno trudi te učence razumeti in jim pomagati na njihovi poti. Neizogibno dejstvo je, da bo govorcev slovenščine kot drugega jezika vse več, na področju slovenskega izobraževalnega sistema pa se odpira pomembno vprašanje, ali (in če, v kolikšni meri) so profesorji res usposobljeni za poučevanje tovrstnih govorcev. Vprašajmo se torej – utesnjeni, prilagojeni ali razumljeni? Kakor kdo in kakor kdaj. Tujejezični učenci, ob tem ne bom izpustil učiteljev, ki jih poučujejo in se z njimi ukvarjajo, so mnogokrat potisnjeni v nov (jezikovni) sistem, ki naj bi ga glede na norme kar takoj obvladali. Ker vemo, da je to nemogoče, povzroča ta sistem, do katerega moramo biti kritični, mnogokrat marsikakšno težavo. Vsak izmed nas pa nosi del odgovornosti, ki lahko prispeva k celoviti in sistemski rešitvi problematike. Upajmo, da smo sposobni izstopiti iz začaranega kroga včasih (žal) utesnjenih situacij, v katerih se ravno zaradi jezikovnega okolja mnogi znajdejo, premostiti ovire in poiskati rešitve, da bom namesto *razumljeni?* ob naslednji priložnosti lahko z nasmeškom zapisal *razumljeni*.

9 VIRI IN LITERATURA

- Gueye M. (2015). Some Reflections on the Relationships between Bilingualism, Intelligence Quotient (IQ) and Error Making in Teaching of English as a Foreign Language in Mali. *Journal of Language Teaching and Research*, 6(1), 85–90.
- Križaj M., Bešter Turk M., Končina M., Bavdek M., Poznanovič M. (2019). *Na pragu besedila 2: izdaja s plusom. Samostojni delovni zvezek za slovenski jezik v 2. letniku gimnazij in srednjih strokovnih šol*. Ljubljana: Rokus Klett.
- Križaj M., Bešter Turk M., Končina M., Bavdek M., Poznanovič M., Ambrož D., Židan S. (2018). *Na pragu besedila 1: izdaja s plusom. Samostojni delovni zvezek za slovenski jezik v 1. letniku gimnazij in srednjih strokovnih šol*. Ljubljana: Rokus Klett.
- Markovič A., Knez M., Šoba N., Stritar M. (2009). *Slovenska beseda v živo 3a. Delovni zvezek*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete.
- Markovič A., Knez M., Šoba N., Stritar M. (2009). *Slovenska beseda v živo 3b. Delovni zvezek*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete.
- Mayberry I. R., Lock E., Kazmi H. (2002). Linguistic ability and early language exposure. *Macmillan Magazines Ltd*. 417, 38.
- Pirih Svetina N. (2005). *Slovenščina kot tuji jezik*. Domžale: Izolit.
- Rot Vrhovec A. (2016). *Sporazumevalna zmožnost v slovenskem jeziku pri otrocih, katerih prvi jezik ni slovenski* [Doktorska disertacija]. Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta.
- Viri so navedeni po APA standardih, verziji 7.

VIRI SLIK

Slika 1: Mulec I., Petrič M., Uran T. (2012). *Do sto zanimivo bo: delovni učbenik za matematiko v drugem razredu osnovne šole*. Ljubljana: Modrijan Založba.

Slika na naslovnici: <https://www.goethe.de/en/spr/spr/21549049.html>

10 PRILOGE

10. 1 Uvodni anketni vprašalnik za dijake (priloga 1)

Uvodni anketni vprašalnik

1. Kateri je tvoj materni/prvi jezik?

2. Kdaj si se preselil v Slovenijo?

3. Ali je bil tvoj prvi stik s slovenščino šele, ko si se preselil v Slovenijo?

4. V katerem jeziku se sporazumevaš doma (z družino, sorodniki ...)?

5. V katerem jeziku se sporazumevaš z vrstniki (sošolci in prijatelji) v šoli?

6. V katerem jeziku bereš?

7. Ali razumeš učitelja pri pouku?

8. Kaj počneš, da bi se bolje naučil slovenščine?

9. Koliko let si obiskoval slovensko osnovno šolo? Ti je bila ponujena dodatna pomoč pri učenju slovenskega jezika?

10. Kaj ti je pri učenju slovenščine povzročalo/povzroča največ težav?

11. Kaj ti je najbolj pomagalo, da si se naučil slovensko?

12. Kako bi lahko država čim bolj pomagala tujegovorečim učencem pri vključevanju v slovenski šolski sistem? Zapiši svoje mnenje ali predloge.

10. 2 Jezikovni test (priloga 2)

DIJAK:

Na test se ne podpisuj. Okvirček pusti prazen.

Raziskovalni test

Poznavanje in raba slovenskega jezika

Pred tabo je jezikovni test, ki bo uporabljen samo v raziskovalne namene in je anonimen. Pred začetkom reševanja prosim reši kratka vprašanja, vezana na tebe in tvoj odnos do slovenskega jezika. Test vsebuje 3 naloge (1 jezikovna naloga + 2 pisni produkciji).

Letnik (obkroži): 1. 2. 3. 4.

Jezikovne naloge

1. naloga Na črto vstavi besedo v pravilni obliki.

A.

- a) Za rojstni dan sem dobila zlate (uhani) _____.
- b) Ne igraj se z nožem in (vilice) _____.
- c) Mnogo _____ (človek) se pogovarja o njih.
- d) To vprašanje so poslali (profesorica Anja Tomšič) _____
_____.
- e) _____ (Jernej) brat je alpinist.
- f) Odločitev o (nov) _____ (svetovni) _____ prvaku bo znana
že (prihodnji) _____ nedeljo.
- g) Otroci so se smejali (klovn) _____.
- h) Bližali smo se (Ljubljana) _____.
- i) Ali se lahko dotakneš (strop) _____?
- j) Velikokrat pomagam (stari starši) _____.
- k) (tekmovanje) _____ se je udeležilo 10 ekip.
- l) Ali se že veseliš (počitnice) _____?
- m) (Vesna) _____ zanima slikanje, (Uroš) _____ pa
privlačijo nevarna potovanja.

B.

- a) Kaj so (vi) _____ povedali o (ona) _____?
- b) Videli smo (onadva) _____, ko sta se poslavljala.
- c) V svet (oni) _____ je gnala želja po neomejenem umetniškem delu.
- d) Kadar grmi in se bliska, (mi) _____ je neprijetno.

C.

- a) Od (devetindevetdeset) _____ dijakov (tri)
_____ niso opravili mature.
- b) Osnovno šolo je končal pred (štiri) _____ leti.
- c) V (osem) _____ primerih se je ena poved izkazala za pravilno.

D.

- a) Čestitko mu (poslati) _____ po elektronski pošti.
- b) Vsi dijaki (morati) _____ odgovoriti na vsa vprašanja.
- c) Luka ti (ne moči) _____ pomagati.
- d) Včeraj (snežiti) _____ cel dan.
- e) Jutri zjutraj (iti) _____ jaz, Tine in profesor na državno
tekmovanje.
- f) Katarina bi rada (opazovati) _____ ptice, ampak dežuje.

- g) Anita je (želeli) _____ peči torto, a je ugotovila, da (ne imeti) _____ pecilnega praška.
- h) Ne (govoriti) _____ tako grdo!
- i) Maja in Nina (biti) _____ (iti) _____ včeraj skupaj v kino.
- j) Denis in jaz (biti) _____ prijatelja.

E.

- a) V (pesem) _____ Adija Smolarja lahko slišimo, da ljudje pogosto nimajo časa za (lepa stvar, *množina*) _____, ker se (oni) _____ preveč mudi živeti. Ljudje se nimajo časa pogovarjati oziroma skrbeti drug za drugega.
- b) Družba danes od ženske pričakuje veliko. Morala bi hoditi v (služba) _____, doma pa skrbeti za (otrok, *množina*) _____.
- c) Gospa Kurinčič je končala študij (arheologija) _____, nato se je poročila in (2, leto) _____ hodila v službo, po tretjem otroku pa je ostala doma. Zdelo se ji je pomembno, da živijo kot družina, da so skupaj pri (domače delo) _____, pri igri in na (počitnice) _____. Zdi se ji, da lahko matere zaradi (delo) _____ zamudijo veliko lepih trenutkov.

Pisna jezikovna produkcija

2. naloga Zapiši po nareku.

Besedilo zapiši na priložen list.

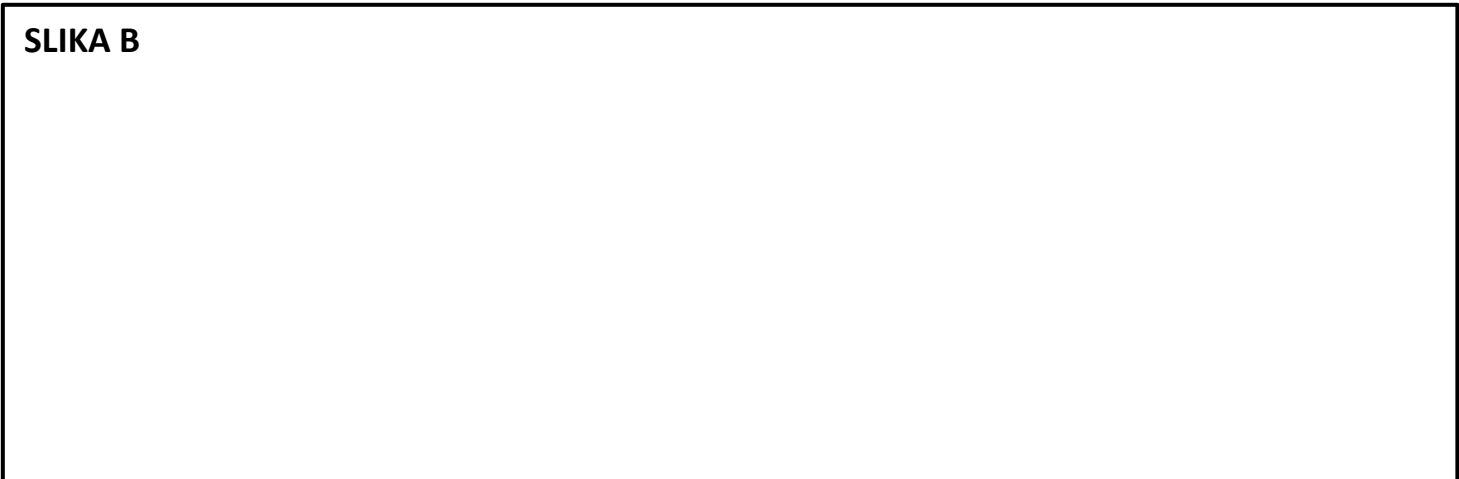
3. naloga

Oglej si slike. V okvirček poleg vsake zapiši, kaj se na sliki dogaja, kaj opaziš. Opiši sliko. Pri tem uporablaj cele povedi. Napiši vsaj 5 povedi za vsako sličico.

SLIKA A

SLIKA B

SLIKA C

10. 3 Slika – jezikovni test, naloga 3 (priloga 3)

C

B

A

10. 4 Anketni vprašalnik za profesorje slovenščine (priloga 4)

Pozdravljeni, sem Žan Luka Umičević, dijak 3. letnika I. gimnazije v Celju in pod mentorstvom prof. Ane Lavbič pripravljam raziskovalno delo, vezano na področje slovenščine kot drugega jezika. Da bi lahko prišel do pomembnih podatkov, vas prosim, da rešite ta anketni vprašalnik, ki je anonimen. Za pomoč se vam iskreno zahvaljujem.

Q1 - Poučujem slovenski jezik (in književnost) ...

- ☐ ... v osnovni šoli.
- ☐ ... v srednji šoli.

IF (1) Q1 = [2] (... v srednji šoli.)

Q2 - Poučujem:

- ☐ na poklicni šoli.
- ☐ na strokovni šoli.
- ☐ na gimnaziji.

Q3 - Ali poučujete (ste poučevali) učence, ki jim slovenščina ni materni jezik?

- ☐ DA.
- ☐ NE.

(2) Q4 = [1]

Q4 - Pretežno katerih narodnosti so tujegovoreči učenci, ki jih poučujete?

IF (2) Q4 = [1]

Q5 - Kakšne razlike opazate pri delu z učenci, ki izhajajo iz različnih jezikovnih skupin?

IF (2) Q4 = [1]

Q6 - Opišite, s kakšnimi izzivi se soočate pri poučevanju tujegovorečih učencev.

(2) Q4 = [1]

Q7 - S kakšnimi izzivi se soočate pri ustnem ocenjevanju tujegovorečih učencev?

IF (2) Q4 = [1]

Q8 - S kakšnimi izzivi se soočate pri pisnem ocenjevanju tujegovorečih učencev (test, spis, esej ipd.)?

(2) Q4 = [1]

Q9 - Ste se udeležili kakšnega seminarja/predavanja/izobraževanja poučevanja slovenščine kot drugega jezika (za tujegovoreče)?

☐ DA.

☐ NE.

IF (3) Q10 = [1] (DA.)

Q10 - Utemeljite odgovor.

IF (4) Q10 = [2] (NE.)

Q11 - Utemeljite odgovor.

IF (2) Q4 = [1]

Q12 - Je na vaši šoli tujegovorečim učencem (po)nujena ustrezna učna pomoč? Na kakšen način? Jo izvajate tudi vi?

(5) Q1 = [2] and Q2 = [3]

Q13 - Opažate kakšne posebnosti pri uspešnosti reševanja jezikovnih nalog na splošni maturi iz slovenskega jezika pri tujegovorečih dijakih? Se z njimi na maturitetni preizkus znanja pripravljate drugače kot z ostalimi dijaki? Kako?

IF (5) Q1 = [2] and Q2 = [3]

Q14 - Opažate kakšne posebnosti pri uspešnosti pisanja maturitetnega eseja iz slovenskega jezika pri tujegovorečih dijakih? Se z njimi na esejski del mature pripravljate drugače kot z ostalimi dijaki? Kako?

IF (5) Q1 = [2] and Q2 = [3]

Q15 - Menite, da bi tujegovoreči dijaki morali imeti prilagoditve na jezikovnem delu mature iz slovenskega jezika (izpitna pola 2) ali pa pisati drugačen preizkus (bolj prilagojen)? Utemeljite odgovor.

IF (5) Q1 = [2] and Q2 = [3]

Q16 - Menite, da bi tujegovoreči dijaki morali imeti prilagoditve na maturitetnem eseju iz slovenskega jezika (izpitna pola 1)? Kakšne? Utemeljite.

IF (6) Q1 = [2] and Q2 = [1, 2]

Q17 - Opažate kakšne posebnosti pri uspešnosti reševanja nalog na poklicni maturi iz slovenskega jezika pri tujegovorečih dijakih? Se z njimi na maturitetni preizkus znanja pripravljate drugače kot z ostalimi dijaki? Kako?

IF (6) Q1 = [2] and Q2 = [1, 2]

Q18 - Menite, da bi tujegovoreči dijaki morali imeti prilagoditve na poklicni maturi iz slovenskega jezika ali pa pisati drugačen preizkus (bolj prilagojen)? Utemeljite odgovor.

IF (7) Q1 = [1]

Q19 - Opažate kakšne posebnosti pri uspešnosti reševanja nalog nacionalnega preverjanja znanja pri tujegovorečih učencih? Jim nudite dodatno pomoč in priprave na NPZ?

IF (7) Q1 = [1]

Q20 - Menite, da bi tujegovoreči učenci morali imeti prilagoditve na nacionalnem preverjanju znanja ali pa pisati drugačen preizkus (bolj prilagojen)? Utemeljite odgovor.

(2) Q4 = [1]

Q21 - Na kakšen način bi lahko slovenski šolski sistem po vašem mnenju pomagal pri čim hitrejši integraciji tujegovorečih dijakov v slovensko učno in jezikovno okolje?

IF (2) Q4 = [1]

Q22 - Bi želeli še kaj sporočiti (opazanja, pomisleki, predlogi, izboljšave ...)?
